

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

**Hospodářský vývoj v zemích bývalého Sovětského svazu
– Ukrajina**

Daryna Predoliak

© 2023 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Daryna Predoliak

Ekonomika a management

Název práce

Hospodářský vývoj v zemích bývalého Sovětského svazu – Ukrajina

Název anglicky

Economic development in the countries of the former Soviet Union – Ukraine

Cíle práce

Hlavním cílem práce je analyzovat hospodářský vývoj na Ukrajině ve vybraném časovém období. Dílčím cílem práce je identifikovat hlavní faktory ovlivňující hospodářský vývoj Ukrajiny.

Metodika

Bakalářská práce bude rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část práce bude zpracována formou literární rešerše s využitím studia odborné literatury; čerpány budou rovněž aktuální informace z odborných časopisů a internetových zdrojů. V praktické části práce bude provedena analýza základních makroekonomických ukazatelů souvisejících s hospodářským vývojem vybrané země. Pro analýzu shromážděných údajů bude využita statistická analýza. Aktuální data budou čerpána ze statistického úřadu vybrané země. V práci bude použita zejména metoda deskripce a komparativní analýzy.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

Ukrajina, hospodářský vývoj, ekonomický rozvoj, hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, státní rozpočet, platební bilance.

Doporučené zdroje informací

BRČÁK, J. SEKERKA, B. STARÁ, D. Makroekonomie – teorie a praxe. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.

FÁREK, J. KRAFT, J. Světová ekonomika v epoše globálních změn. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012. ISBN 978-80-7372-910-3.

KLÍMA, Jan. Makroekonomie. Brno: MZLU Brno, 2004. ISBN 80-86575-71-3.

MANKIW, N G. Zásady ekonomie. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-891-1.

PERNICA, M. ŠEFČÍK, V. Makroekonomická gramotnost: jak pochopit hospodářskou politiku státu. Praha: Ekopress, 2012. ISBN 978-80-86929-82-8.

Předběžný termín obhajoby

2021/22 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Elizbar Rodonaia, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 30. 12. 2021

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 8. 2. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 18. 10. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Hospodářský vývoj v zemích bývalého Sovětského svazu – Ukrajina" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15. března 2023

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé práce – panu Mgr. Elizbaru Rodonaia, Ph.D., za jeho odborné připomínky a čas, který mi věnoval v rámci zpracování této práce.

Hospodářský vývoj v zemích bývalého Sovětského svazu – Ukrajina

Abstrakt

Hlavním cílem práce je analyzovat hospodářský vývoj na Ukrajině v období 2012-2021. Dílčím cílem práce je identifikovat hlavní faktory ovlivňující hospodářský vývoj Ukrajiny v tomto období a nastínit historické předpoklady vývoje. Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část práce je zpracována formou literární rešerše s využitím studia odborné literatury; čerpány jsou rovněž aktuální informace z odborných časopisů a internetových zdrojů. V praktické části práce je provedena analýza základních makroekonomických ukazatelů souvisejících s hospodářským vývojem Ukrajiny – např. HDP, míry inflace, míra nezaměstnanosti, platební bilance. Pro analýzu shromážděných údajů je využita statistická analýza. Aktuální data jsou čerpána ze statistického úřadu vybrané země. V práci je zjištěno, že mezi růstem HDP země a dalšími odvětvími (zpracovatelský průmysl, velkoobchod a maloobchod, těžba a dobývání, energetika jsou odvětví) existuje významný pozitivní vztah v období 2012-2021.

Klíčová slova: Ukrajina, hospodářský vývoj, ekonomický rozvoj, hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, státní rozpočet, platební bilance.

Economic development in the countries of the former Soviet Union – Ukraine

Abstract

The main goal of the work is to analyze the economic development in Ukraine in the period 2012-2021. The partial goal of the work is to identify the main factors influencing the economic development of Ukraine in this period and to outline the historical assumptions of the development. The bachelor thesis is divided into two parts, theoretical and practical. The theoretical part of the work is processed in the form of literary research using the study of professional literature; up-to-date information is also drawn from specialist magazines and internet sources. In the practical part of the work, an analysis of basic macroeconomic indicators related to the economic development of Ukraine is carried out - e.g. GDP, inflation rate, unemployment rate, payment balance. Statistical analysis is used to analyze the collected data. Current data are drawn from the statistical office of the selected country. In the work it is found that there is a significant positive relationship between the growth of the country's GDP and other sectors (manufacturing industry, wholesale and retail trade, mining and quarrying, energy are sectors) in the period 2012-2021.

Keywords: Ukraine, economic development, economic development, gross domestic product, inflation, unemployment, state budget, balance of payments.

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	12
3 Teoretická východiska	17
3.1 Hospodářský rozvoj a hospodářský růst	17
3.2 Podmínky a faktory hospodářského rozvoje	19
3.2.1 Vnitřní podmínky.....	19
3.2.2 Vnější podmínky.....	21
3.3 Hospodářské cykly. Hrubý domácí produkt.....	22
3.3.1 Metody výpočtu HDP	23
3.3.2 Průběh hospodářského cyklu	23
3.4 Měnová a fiskální politika a jejich vliv na produkci.....	25
3.5 Cenová úroveň a inflace.....	27
3.6 Ukazatele trhu práce.....	29
3.6.1 Míra nezaměstnanosti	31
3.6.2 Důvody a dopady nezaměstnanosti.....	32
3.6.3 Politika zaměstnanosti	33
3.7 Platební bilance	34
3.8 Alternativní ukazatele hospodářského rozvoje	35
4 Vlastní práce.....	37
4.1 Základní charakteristika Ukrajiny.....	37
4.1.1 Obyvatelstvo	37
4.1.2 Regiony Ukrajiny.....	38
4.1.3 Stručná historie	39
4.2 Získání nezávislosti a období transformace Ukrajiny, 1990-1999.....	40
4.3 Rozvoj ekonomiky v novém tisíciletí 2000-2011. Světová ekonomická krize	45
4.4 Analýza vývoje ekonomiky v období 2012-2022	49
4.4.1 Vývoj HDP	50
4.4.1 Vývoj inflace	54
4.4.2 Vývoj nezaměstnanosti.....	57
4.4.3 Vývoj platební bilance.....	59
4.5 Odvětvová struktura ekonomiky Ukrajiny.....	64
4.5.1 Zemědělský sektor	65
4.5.2 Těžba a dobývání.....	67
4.5.3 Zpracovatelský průmysl.....	68

4.5.4	Energetika	72
4.5.5	Velkoobchod a maloobchod.....	73
4.5.6	Analýza závislosti vývoje HDP na produkci jednotlivých odvětví	75
4.6	Alternativní ukazatele hospodářského rozvoje Ukrajiny	78
5	Výsledky a diskuse	79
6	Závěr.....	83
7	Seznam použitých zdrojů.....	85
7.1	Literatura	85
7.2	Internetové zdroje.....	87
8	Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk.....	97
8.1	Seznam obrázků	97
8.2	Seznam tabulek.....	97
8.3	Seznam grafů.....	98
8.4	Seznam použitých zkratk.....	99
9	Přílohy	100

1 Úvod

Jedním z nejdůležitějších dlouhodobých cílů hospodářské politiky vlády jakékoli země je stimulovat hospodářský růst a udržovat jeho tempo na stabilní a optimální úrovni. Je nutné mít jasnou představu o tom, co je hospodářský růst, jaké faktory jej stimulují a co jej naopak brzdí. Ekonomický růst je doprovázen řadou kvantitativních i kvalitativních změn ve společnosti, mezi nimiž dominantní postavení zaujímá strukturální transformace ekonomiky. Ekonomický růst se měří tempem růstu produkce nebo růstu jednotlivých ekonomických ukazatelů za určité časové období.

Rostoucí ekonomika může plněji uspokojovat potřeby lidí a efektivněji řešit sociální a ekonomické problémy. Růst příjmů v průběhu ekonomického růstu vytváří příležitosti pro domácnosti a jednotlivce získat další materiální statky a služby, aniž by se vzdali spotřeby jiných životních statků. Ekonomický růst umožňuje zemi bojovat s chudobou a znečištěním životního prostředí, aniž by snižovala současnou úroveň spotřeby a snižovala investice. Vytváří také příležitosti ke zkrácení pracovní doby a zvýšení času na odpočinek a volný čas. Ekonomický růst usnadňuje řešení problému omezených zdrojů a umožňuje národu zachovat si státní nezávislost. Vzhledem k těmto skutečnostem je téma hospodářského růstu velmi důležitá.

Jednou z evropských zemí, která patří mezi členské země bývalého Sovětského svazu a v současné době se zaměřuje na evropskou integraci, je Ukrajina. Po získání nezávislosti země prošla velmi složitým transformačním obdobím. V posledních letech země také zažila výrazné problémy: revoluci na Majdanu, neustálé politické otřesy, územní spory, ruskou invazi. Ukrajina se svými úrodnými půdami a velkou ornou půdou má však významný potenciál z hlediska produkce zemědělských komodit. Země měla významná výrobní zařízení a těžební průmysl a jejich vývoj v současné době vyžaduje značné investice a inovace. Rozvoj ukrajinského hospodářství je v současné době velmi relevantní otázkou, které se věnují politici, média a ekonomisté.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem práce je analyzovat hospodářský vývoj na Ukrajině v období 2012-2021. Dílčí cíle práce jsou:

- nastínit historické předpoklady současného vývoje hospodářství Ukrajiny (období po rozpadu Sovětského svazu a utváření nezávislého státu v roce 1991),
- identifikovat hlavní faktory ovlivňující hospodářský vývoj Ukrajiny v období 2012-2021,
- zhodnotit vývoj vybraných makroekonomických indikátorů hospodářského rozvoje – zejména ukazatelů HDP, míra inflace, míra nezaměstnanosti, platební bilance,
- nastínit disparity mezi rozvojem jednotlivých regionů země,
- zhodnotit, jak se jednotlivé sektory ekonomiky podílejí na hospodářském rozvoji země.

Výzkumné otázky: Jaké faktory ovlivňují hospodářský rozvoj Ukrajiny v období 2012-2021? Jak jednotlivé regiony Ukrajiny přispívají k ekonomickému rozvoji celé země? Jaké perspektivy má budoucí vývoj ekonomiky Ukrajiny?

2.2 Metodika

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické.

Teoretická část práce je zpracována formou literární rešerše s využitím studia odborné literatury; čerpány jsou rovněž aktuální informace z odborných časopisů a internetových zdrojů. V této části je nastíněna problematika definice pojmů „hospodářský rozvoj“ a „hospodářský růst“, jsou vymezeny faktory, ovlivňující ekonomiku země, a popsány základní statistické ukazatel, používané pro analýzu národních ekonomik.

V praktické části práce je provedena analýza základních makroekonomických ukazatelů souvisejících s hospodářským vývojem Ukrajiny – např. HDP, míra inflace, míra

nezaměstnanosti, saldo platební bilance. Analýza je rozdělena podle období do několika částí:

- období od získání nezávislosti a transformace ekonomiky Ukrajiny (1991-1999),
- rozvoj ekonomiky v novém tisíciletí, období světové hospodářské krize a krátce po ní (2000-2011),
- období let 2012-2022, dle posledních dat, dostupných ve veřejných statistikách (některé ukazatele jsou zveřejněny pouze pro rok 2020 nebo 2021).

Pro analýzu shromážděných údajů je využita statistická analýza.

V práci jsou použity absolutní a relativní ukazatele. Absolutní ukazatele určují velikost určitého jevu bez vztahu k jinému jevu – například počet nezaměstnaných osob, přidaná hodnota atd. Relativní ukazatele vyjadřují velikost jevu ve vztahu k jinému jevu nebo měrové jednotce. Příkladem jsou ukazatele HDP na obyvatele (podíl absolutní hodnoty HDP na počtu obyvatel), míra nezaměstnanosti (vyjádřená jako počet nezaměstnaných osob na celkovém počtu 15-64letých osob) (Fischer a kol., 2019, s. 9).

Dále jsou rozlišovány okamžikové a intervalové ukazatele (Fischer a kol., 2019, s. 11). Okamžikové ukazatele určují stav nějaké veličiny ke konkrétnímu datumu – např. počet obyvatel k 31. 12. 2021. Intervalový ukazatel je tokovou veličinou, která vyjadřuje hodnotu ukazatele za určité období – například průměrný počet obyvatel v roce 2021.

Metoda komparace je použita pro srovnávání statistických ukazatelů v čase, v prostoru a věcně (Fischer a kol., 2019, s. 12):

- srovnávání v čase: např. změna míry nezaměstnanosti v březnu 2020 oproti březnu 2019,
- srovnávání v prostoru: např. rozdíl míry nezaměstnanosti v Kyjevské oblasti a Zakarpatské oblasti v roce 2019,
- srovnávání věcně nebo druhově: např. porovnání hodnoty exportu a importu Ukrajiny za rok 2020.

Charakteristika vývoje vybraných ekonomických ukazatelů je možná na základě metody srovnávání těchto ukazatelů pomocí měr rozdílností, které jsou dvou typů (Fischer a kol., 2019, s. 13):

- **absolutní míry rozdílnosti** – absolutní rozdíl (nebo absolutní přírůstek, značí se dále I_a). Rozdíl dvou hodnot stejného ukazatele (U) z různého období (t , $t-1$), vypočítány dle vzorce č. 1, umožňuje charakterizovat meziroční vývoj ukazatele, vyjádřený v absolutních hodnotách:

$$I_a = Ukazatel_t - Ukazatel_{t-1} \quad (1)$$

- **relativní míry rozdílnosti** – indexy. První index nebo koeficient růstu značí se písmenem I_R . Index vzniká jako podíl hodnot stejného ukazatele z různého období:

$$I_R = \frac{Ukazatel_t}{Ukazatel_{t-1}} \quad (2)$$

Z indexu lze snadně odvodit **relativní změnu ukazatele** vyjádřenou v procentech ($I_{R\%}$):

$$I_{R\%} = \frac{Ukazatel_t - Ukazatel_{t-1}}{Ukazatel_{t-1}} \times 100 \% = \frac{I_a}{Ukazatel_{t-1}} \times 100 \% = I_R - 1 \quad (3)$$

Řetězové indexy se také často používají pro analýzu časových řád ukazatelů. Charakterizují změny hodnot ukazatele vzhledem k předcházejícímu období a vypočítávají se jako podíl hodnot vynásobený 100:

$$R_I = \frac{Ukazatel_t}{Ukazatel_{t-1}} \times 100 \quad (4)$$

Průměrnou veškerou roční míru růstu intervalového ukazatele ($\overline{I_{R\%}}$) ve vybraném období, např. 2012-2021, lze získat dle vzorce prostého aritmetického průměru, kde 10 – celkový počet let ve vybraném období:

$$\overline{I_{R\%}} \text{ v období } 2012 - 2021 = \frac{I_{R\%}^{2021} + I_{R\%}^{2020} + \dots + I_{R\%}^{2012}}{10} \quad (5)$$

V rámci analýzy vývoje ekonomických ukazatelů je vhodné počítat také **geometrický průměr (I_G)**, který lépe než aritmetický průměr odráží skutečnost. Prvním krokem je výpočet koeficientu růstu (I_R) dle vzorce č. 2. Druhým krokem ke výpočet relativního tempa růstu sledované veličiny ($I_{R\%}$) dle vzorce č. 3. Dále lze aplikovat vzorec pro geometrický průměr. Pro období 2013-2021 je vzorec výpočtu následující (Finance v praxi.cz, 2017):

$$I_G = \sqrt[10]{I_{R\ 2021} \times I_{R\ 2020} \times \dots \times I_{R\ 2013}} \quad (6)$$

Hodnotu geometrického průměru lze vyjádřit také v procentech:

$$I_{G\%} = I_G \times 100 - 100 \quad (7)$$

Pro účely analýzy závislosti ve vývoji jednotlivých ukazatelů se používají základní **metody korelační a regresní analýzy**, jejichž praktická aplikace je usnadněna využitím nástrojů Excel (analýza dat – korelační analýza, regresní analýza).

V této práci je provedena analýza závislosti mezi vývojem nominálního HDP Ukrajiny a produkcí jednotlivých ekonomických odvětví, rozdělených dle klasifikace NACE. Zkoumané období je 2012-2021. Na základě absolutních hodnot ukazatelů jsou vypočítány řetězové indexy, vyjadřující meziroční změny ukazatelů. Závislá proměnná (Y) je meziroční tempo růstu nominálního HDP Ukrajiny. Nezávislé proměnné (X_1, X_2, \dots) jsou pak: X_1 – řetězový index produkce odvětví NACE A – Zemědělství, lesnictví, rybářství; X_2 - řetězový index produkce odvětví NACE B - Těžba a dobývání atd. Předpokládá se existence lineární závislosti mezi proměnnými na zvolené hladině významnosti 95 %.

Pearsonův koeficient korelace měří sílu lineární závislosti mezi proměnnými a je definován vztahem (Sedlačík a kol., 2016, s. 237):

$$\text{Pearsonův koef. korelace} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \frac{x_i - \bar{x}}{s_{n,x}} \times \frac{y_i - \bar{y}}{s_{n,y}} \quad (8)$$

kde $s_{n,x}$ a $s_{n,y}$ – směrodatné odchylky hodnot proměnných X a Y , které se nerovnávaly nule.

Hodnotu spolehlivosti významnosti testovaného modelu lze najít ve výsledcích regresní analýzy v Excel, je označena R^2 . Je to koeficient determinace, pro který platí, že čím více se blíží 1, tím spolehlivější je model (Durčák, 2017).

Ve druhé části regresní analýzy s názvem ANOVA lze zkontrolovat statistickou významnost analýzy. Pokud je hodnota Významnost F nižší než 0,05, lze považovat výsledky za statisticky průkazné (Durčák, 2017).

V případě dvojic dat X a Y je někdy vhodné vytvořit bodový graf. Na grafu lze nakreslit linii trendu, která udává typ závislosti: rostoucí přímka znamená přímý typ závislosti (s růstem X roste i Y ; s poklesem X klesá Y), klesající přímka – nepřímou závislost (s růstem X klesá Y ; s poklesem X roste Y). O typu závislosti (přímá / nepřímá) vypovídá i znamínko korelačního koeficientu (kladné hodnoty – přímý závislost, záporné hodnoty – nepřímá závislost). Podle toho, jak blízko k linii trendu se umísťují jednotlivé body, lze usoudit o těsnosti závislosti. Na grafu je vhodné také zobrazit hodnotu spolehlivosti R (koeficient determinace) (Mošna, 2017, s. 64).

Aktuální data pro provedení analýzy jsou čerpána především z veřejně dostupných databází statistického úřadu Ukrajiny (UkrStat), Ministerstva financí Ukrajiny (MinFin) a Světové banky (World Bank).

3 Teoretická východiska

Rozvoj národního hospodářství pokrývá širokou škálu procesů a jevů, které nelze plně zohlednit v žádných teoretických konstrukcích. Před podrobným studiem problematiky hospodářského rozvoje je nutné pochopit význam slov rozvoj a hospodářství obecně. Je důležité také nastínit rozdíly mezi pojmy hospodářský rozvoj a hospodářský růst, a rovněž vymezit zásadní faktory, které determinují hospodářský růst a rozvoj.

3.1 Hospodářský rozvoj a hospodářský růst

Slovo **rozvoj** se používá v různých kontextech a v myslích lidí je rozvoj běžně chápán jako nevratný přirozený proces změny okolního světa. Rozvoj obecně implikuje nějakou pozitivní změnu, postup od jednoduššího ke složitějšímu, z horšího k lepšímu (Profant, 2022, s. 56).

Definice hospodářství a ekonomiky je mnoho a každý výzkumník může interpretovat tyto pojmy trochu jinak, zdůrazňovat odlišné prvky a skutečnosti. Lze mluvit o hospodaření na úrovni domácnosti, podniku, obce, země nebo skupin zemí. V této práci je důležité koncepte národního hospodaření.

Výzkumníci poznamenávají, že **hospodářský rozvoj** je poměrně obtížně měřitelný a je často protichůdný koncept). Maier a kol. uvádí, že hospodářský rozvoj lze chápat ve smyslu „*postupného a soustavného přizpůsobování hospodářství měnícím se podmínkám.*“ (Maier a kol., 2012, s. 158). Tato definice zdůrazňuje, že každá země a její rozvoj je ovlivněn podmínkami okolí. Tyto podmínky mohou být různé povahy – socio-ekonomickými, institucionálními, přírodními, politickými atd.

Kondrasheva a Lozhkina (2017, s. 47) uvádí, že hospodářský rozvoj je účelný proces kvantitativní významné a kvalitativní změny ve struktuře a parametrech ekonomického systému, které vyvádějí systém z rovnováhy, podmiňují jeho obnovu a získávání nových vlastností, které umožňují zvýšení efektivity objektu. Hospodářský rozvoj může mít podobu kvantitativní nebo kvalitativní; může se jednat i o kombinaci těchto dvou podob (Maier a kol., 2012, s. 158):

- **z kvantitativního hlediska** jde o růst ekonomického produktu území (Maier a kol., 2012, s. 158),
- **z kvalitativního hlediska** se hospodářský růst týká změny kvalit podmínek, které umožňují efektivnější využívání zdroje, ale nemusí nutně vést k růstu objemu produkce (Maier a kol., 2012, s. 158).

Obecně hospodářský rozvoj se měří prostřednictvím ukazatele HDP a jeho modifikací (např. HDP na obyvatele, HDP v reálných / běžných cenách). Cheremisinova (2017, s. 8) uvádí, že kritériem hospodářského rozvoje je **udržitelný ekonomický růst**, který přispívá k růstu ekonomického potenciálu a síly země, zvyšování objemu sociální reprodukce a schopnosti národního hospodářství uspokojovat současné i budoucí rostoucí potřeby obyvatelstva (Cheremisinova, 2017, s. 8). Z toho hlediska je udržitelný ekonomický růst vhodnější, ale i komplexnější ukazatel hospodářského rozvoje z kvantitativního hlediska, než jednoduchý ukazatel HDP.

Je třeba upozornit na to, že rozvoj není ovšem totéž, co je růst. Na odlišnosti v pojetí hospodářského rozvoje a růstu upozorňuje například Světová banka: hospodářský rozvoj, na rozdíl od pouhého hospodářského růstu, kombinuje: (1) soběstačný růst; (2) strukturální změny ve vzorcích výroby; (3) technologické modernizace; (4) sociální, politická a institucionální modernizace; a (5) rozsáhlé zlepšení životních podmínek (Adelman, 2010, s. 1). Tyto aspekty byly do definice hospodářského rozvoje přidávány postupně.

Simon Kuznets, oceněný v roce 1971 Nobelovou cenou za ekonomii, definoval rozvoj ve smyslu prvních tří prvků. Vývojoví historici, noví teoretici institucionálního rozvoje a neoklasičtí rozvojoví ekonomové osmdesátých let 20. století přidali ke Kuznetsove definici prvek institucionální modernizace – rozšíření sféry, v níž trhy řídí ekonomická rozhodnutí. Teoretici modernizace přidali sociální a politický rozvoj na seznam transformací, které rozvoj zahrnuje. Podnikatelská škola přidala k nezbytným aspektům rozvoje sociokulturní evoluci. A konečně, výzkumníci rozhodli přidat prvek zlepšení národního blahobytu na seznam charakteristik ekonomického rozvoje, které jej odlišují od ekonomického růstu (Adelman, 2010, s. 1).

Zejména od 90. let 20. století se stále zdůrazňuje význam snížení chudoby, sociálních neboli lidských aspektů pro ekonomický rozvoj. Byly studovány vazby mezi ekonomickým

růstem a lidským rozvojem a bylo prokázáno, že růst příjmu pozitivně ovlivňuje ukazatele vzdělání a zdraví a tím nepřímo působí na lidský rozvoj, jehož vyšší úroveň pak má pozitivní vliv na ekonomický růst. Dále bylo prokázáno, že vzájemné vazby mezi lidským rozvojem a ekonomickým růstem jsou sebeposilující; země, mající vysoké míry růstu a nízké úrovně lidského rozvoje, mají také tendenci ke snižování měr ekonomického růstu (Harmáček, 2016, s. 211-215). Souvislosti sociálního a ekonomického rozvoje jsou zřejmé.

Lze podotknout, že proces hospodářského rozvoje je multidimenzionální a vysoce nelineární. Znamená to dynamické změny nejen ve výrobních vzorcích a technologii, ale také ve společenských, politických a ekonomických institucích a také ve vzorcích lidského rozvoje (Adelman, 2010, s. 1). Vzhledem k takto vysvětlené podstatě pojmu, je důležité analyzovat hospodářský rozvoj země v kontextu různých podmínek – z pohledu růstu ekonomických ukazatelů, změn v politické a institucionální sféře, modernizace a technologického rozvoje, blahobytu lidí atd. Hospodářský růst lze také označit za výrazný fenomén, který je jednou z nezbytných podmínek pro postupné řešení různých sociálně-ekonomických problémů země (Harmáček, 2016, s. 241).

3.2 Podmínky a faktory hospodářského rozvoje

Hospodářský rozvoj území určují na jedné straně vlastní „vnitřní“ podmínky a na druhé straně vnější podmínky, tedy faktory blízkého i vzdáleného okolí (Maier a kol., 2012, s. 159).

3.2.1 Vnitřní podmínky

Vlastní „vnitřní“ podmínky hospodářského rozvoje zahrnují ekonomický potenciál území, který je podmíněn zejména jeho zdroji. Tyto zdroje lze klasifikovat do čtyř základních kategorií (Maier a kol., 2012, s. 159):

- přírodní zdroje: suroviny, přírodní faktory a kvality přírodního prostředí, klima, půda, riziko přírodních katastrof atd.,
- lidské zdroje: množství a kvalita pracovní síly, zdravotní stav, etika, morálka obyvatel, inovativnost, podnikavost a manažerské schopnosti,

- infrastruktura: produkty lidské činnosti, zejména dopravní a technická infrastruktura, sociální, zdravotní, vzdělávací vybavení, potřebné pro rozvoj kvality lidských zdrojů,
- institucionální zařízení: právní, finanční a jiné zázemí, které je potřebné pro podnikání, rozvoj infrastruktur, výkonnost a rozvoj regionu.

Bohatství země na přírodní zdroje již není povinnou podmínkou její rozvoje, což je dáno rozvojem zahraničního obchodu. Nějaké země, které jsou absolutně horší v různých zdrojích, může se specializovat na oblast, v níž je relativně lepší než ostatní (Duba a kol., 2015). Prodej zdrojů, na nichž se země specializuje, zvyšují její konkurenceschopnost na zahraničních trzích a pomáhá získat zdroje, které použije k nákupu surovin či komodit, v nichž cítí nedostatek.

Investice do různých oblastí – lidských zdrojů, výzkumu a vývoje, technologií, zdravotnického a vzdělávacího systému, kvalitního životního prostředí mohou být významným faktorem, který podpoří rozvoj a efektivnost využití vnitřního potenciálu země (Maier a kol., 2012, s. 163).

Za zmínku stojí teorie, které zkoumají vliv rozvoje regionů na hospodářský rozvoj. Teorie regionálního rozvoje se ve srovnání s jinými teoretickými disciplínami objevuje poměrně pozdě – od 60. a 70. let 20. století, což souvisí s rostoucím významem a hluboce se měnícím kontextem regionálního rozvoje. Zrychlující se procesy (sub)urbanizace a (post)industrializace vyvolaly zvýšenou akademickou a politickou pozornost týkající se regionálního rozvoje. Intenzita využití obytného území, různé formy zástavby a prostorového uspořádání regionu slouží důležitými měřítky rozvoje celého území (Maier a kol., 2012, s. 167). Zároveň je rozvoj regionů je ovlivněn konkrétní regionální politikou. Regionální rozdíly mají vážné důsledky pro úspěšné fungování národního hospodářství – to platí pro rozvinuté i rozvojové země.

W. Rostow v roce 1960 prosadil teorii, že pro nastartování výraznějšího ekonomického růstu země je nutné splnění následujících tří podmínek (Jindra, Jakubec, 2015, s. 17-18):

- nárůst produktivních investic z méně než 5 % na více než 10 % národního produktu,

- vysoká míra ročního růstu jednoho nebo více základních průmyslových odvětví,
- přítomnost nebo rychlé vytvoření politického, institucionálního a sociálního rámce, který zajišťuje růst průmyslu a obchodu uvnitř země a potenciální expanzi na zahraniční trh.

Tato teorie je spojena s ekonomickým růstem, ale její základní principy lze použít i v kontextu podmínek hospodářského rozvoje, jelikož vliv investic, rozvoje průmyslu a politického, institucionálního a sociálního rámce nesporně patří mezi vnitřní předpoklady rozvoje území.

Modernější koncepce také zdůrazňují roli využití výrobních faktorů, zejména práce a kapitálu, pro ekonomický růst. K hlavním zdrojům ekonomického růstu patří tedy růst cenové produktivity těchto faktorů, kterého je dosaženo prostřednictvím inovací výrobních postupů, využitím nových technologií atd. (Pernica, Šefčík, 2012, s. 94).

3.2.2 Vnější podmínky

Vnější podmínky hospodářského rozvoje jsou tvořeny faktory blízkého a vzdáleného okolí. V souvislosti a globalizačními trendy se stávají významnější faktory širšího okolí, které se týká mezinárodní, celosvětové nebo globální úrovně. Jeníček (2002, s. 32) zmiňuje v tomto ohledu zejména procesy globalizace a liberalizace. Situace na zahraničních trzích je klíčovým faktorem rozvoje některých malých otevřených ekonomik. Mezinárodní organizace zahraničního obchodu vytvářejí příležitosti rozvoje. Naopak politika různých zemí nebo organizací může omezit rozvoj nějaké země v kontextu možností zapojení do mezinárodního obchodu a vztahů. Vliv na hospodářský rozvoj mají někdy faktory, které mají málo společného s ekonomickými silami, jako například Olympijské hry přinesly Číně a Korejské republice podnět k rozvoji.

Vnitřní a vnější faktory mohou mít slabší nebo silnější vliv na ekonomický rozvoj země v různých obdobích. Důležité je pochopit, že pro ekonomiku každé země je charakteristické kolísání různé intenzity a různého trvání. Teorie hospodářských cyklů pomáhá pochopit, jak se ekonomika země rozvíjí postupem času.

Výkonnost ekonomiky se často posuzuje pomocí tzv. **magického čtyřúhelníku**, který zachycuje čtyři klíčové makroekonomické ukazatele:

- hrubý domácí produkt,
- inflace,
- nezaměstnanost,
- platební bilance.

Tyto ukazatele je třeba podrobně popsat v následujících kapitolách práce a uvést jejich souvislosti s ekonomickým rozvojem.

3.3 Hospodářské cykly. Hrubý domácí produkt

Podle Czesaný (2006) je hospodářský cyklus „*souborem výkyvů agregátní ekonomické aktivity, aproximované hrubým domácím produktem v reálném vyjádření. Toto výkyvné chování ekonomické aktivity jako celku je předmětem teorie hospodářského cyklu.*“ (Czesaný, 2007, s. 16). Pavelka (2010, s. 98) uvádí, že **hospodářský cyklus** představuje kolísání reálného HDP kolem potenciálního produktu. Obdobnou definici uvádí také Klíma (2004, s. 59), který zmiňuje, že je to opakující se kolísání skutečného (aktuálního) produktu či růstového trendu. Hospodářské cykly jsou důsledkem vlivu změn agregátní poptávky a agregátní nabídky, které vedou ke změně bodu rovnováhy v ekonomice a změně aktuálního produktu vůči potenciálnímu produktu (Klíma, 2004, s. 59). Definice hospodářského cyklu tedy jednoznačně definuje hrubý domácí produkt (HDP) jako klíčový ukazatel vývoje ekonomiky. Mankiw (1999, s. 479) dodává, že HDP je nejvhodnějším ukazatelem pro zkoumání příspěvku produkční činnosti k ekonomickému blahobytu společnosti. Ukazatel sice neměří konkrétně změny např. ve zdravotní péči, vzdělání, způsobů trávení volného času a jiných ukazatelích životní úrovně lidí, ale vyjadřuje schopnost země dosáhnout vylepšení těchto skutečností. Mankiw (1999) se domnívá, že čím vyšší je ukazatel HDP, tím bohatší je společnost a tím více prostředků má k dosažení vyšší kvality života. S tímto názorem souhlasí Wawrosz, Heissler a Mach (2012, s. 60, které poukazují na korelaci mezi HDP a různými ukazateli, jako jsou kvalita zdravotní a sociální péče, fungování soudního systému, veřejné moci, existence demokratických procedur ve státě atd.

Potenciálním produkt představuje „*takovou úroveň produktu, při kterém jsou plně využity výrobní faktory*“ (Soukup a kol., 2022, s. 26).

Hrubý domácí produkt je „součtem peněžních hodnot finálních výrobků a služeb, vyprodukovaných během jednoho roku výrobními faktory alokovanými v dané zemi.“ (Jurečka a kol., 2017, s. 27). Mankiw (1999, s. 471) uvádí, že HDP je tržní hodnotou finálních statků, které byly vyrobeny v dané ekonomice za určité období. Existují různé metody výpočtu HDP.

3.3.1 Metody výpočtu HDP

Reálný HDP je založen na výpočtu ve stálých cenách, tj. v cenách, které jsou očištěné od změn. Oproti tomu existuje ještě možnost vypočítat HDP v běžných cenách (nominální HDP), které nejsou očištěné od inflačních vlivů. Ukazatel ve stálých cenách naznačuje tedy skutečné změny objemu produktu daného období (ČSÚ, 2022).

Existují různé způsoby výpočtu HDO, které dávají stejné výsledky:

- **produkční metoda** je vyjádřena následujícím vzorcem:

$$HDP = \text{Produkce} - \text{Mezispotřeba} + \text{Daně produktů} - \text{Dotace na produkty} \quad (9)$$

- **výdajová metoda** je založena na výpočtu součtu výdajů na konečné výrobky a služby:

$$HDP = \text{Výdaje domácností} + \text{Soukromé hrubé domácí investice} + \\ \text{Výdaje státu na nákup produktů a služeb} + \text{Čistý export} \quad (10)$$

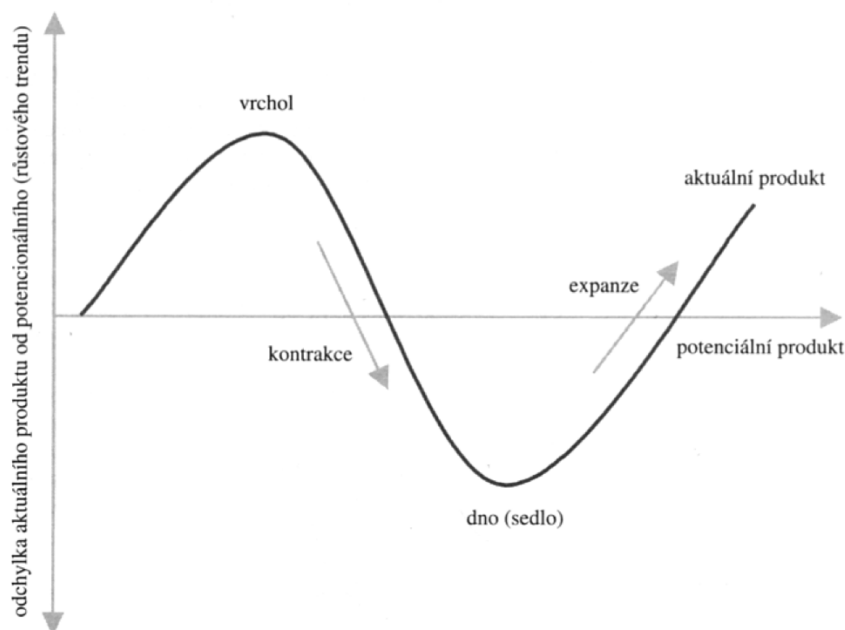
- **důchodová metoda** spočívá ve výpočtu příjmů domácností, amortizace a nepřímých daní (Finance.cz, 2022):

$$HDP = \text{hrubé mzdy} + \text{důchody vlastníků nemovitostí} + \\ \text{hrubé zisky podniků před zdaněním} + \text{čisté úroky} + \\ \text{důchody vlastníků firem} + \text{amortizace} + \text{nepřímé daně} \quad (11)$$

3.3.2 Průběh hospodářského cyklu

Pomocí ukazatele HDP lze nakreslit modelové schéma hospodářského cyklu (viz obrázek 1). Většina ekonomů se shoduje na tom, že cyklus obsahuje dvě základní fáze – recesi a expanzi (Holman, 2011; Pavelka, 2010).

Obrázek 1: Schéma hospodářského cyklu

Zdroj: Klíma, 2004, s. 62

Ve fázi **recese** reálný HDP klesá, ekonomika se nachází pod úrovní svého potenciálního produktu. V důsledku poklesu prodejů se podnikům hromadí zásoby, podniky zároveň omezují investice a produkci. Podniky nejsou ochotny přijímat rizika, plynoucí z nových investičních projektů (Klíma, 2004, s. 62). V důsledku toho se zvyšuje nezaměstnanost, což má také za následek pokles příjmů a snížení spotřeby. Dochází ke snížení reálného produktu v ekonomice (Pavelka, 2010, s. 98). Pokud je recese dlouhotrvající se mluví o depresi.

Ve fázi **expanze** se reálný produkt zvyšuje, ekonomika se nachází nad úrovní potenciálního produktu. Podniky zvyšují produkci a investice, poptávají více pracovní síly. Kvůli poklesu nezaměstnanosti se na trhu stává méně volných pracovních zdrojů a podniky jsou ochotny zvyšovat mzdy. V důsledku toho se zvyšují příjmy obyvatel a roste spotřeba (Pavelka, 2010, s. 98). Pokud je fáze expanze příliš prudká a překračuje dlouhodobou trajektorii růstu, se jedná o tzv. „hospodářský boom“. S expanzí se ovšem podnikům rostou i náklady, proto čím více se fáze růstu blíží k vrcholu, tím vyšší je obvykle cenová hladina v ekonomice (Klíma, 2004, s. 63).

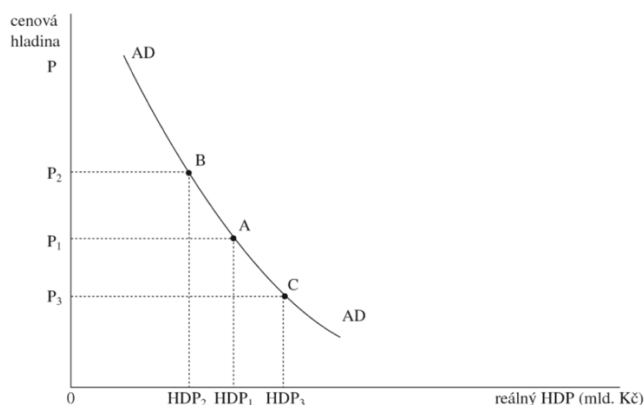
Mezerou produktu se označuje odchylka reálného produktu od potenciálního produktu. V případě záporné mezery se jedná o recesi, kladné mezery – o expanzi. Mezera

produktu má význam pro měnovou a fiskální politiku státu. Záporná mezera vyžaduje expanzivní politiku, kladná mezera – tlumící měnovou či fiskální politiku (Soukup a kol., 2022, s. 29).

3.4 Měnová a fiskální politika a jejich vliv na produkci

Příčinou, proč může být produkce v zemi ovlivněna měnovou politikou, je to, že změna nominální peněžní zásoby vede ke snížení nebo zvýšení agregátní poptávky. Zaprvé je třeba nakreslit graf agregátní poptávky (viz obrázek 2), který ukazuje, že při vyšší cenové hladině nakupují domácnosti a firmy nižší reálný HDP (vytvářejí nižší agregátní poptávku), a naopak – při nižší cenové hladině jsou ochotní nakupovat více vytvářejí vyšší agregátní poptávku).

Obrázek 2: Agregátní poptávka – reálný HDP země

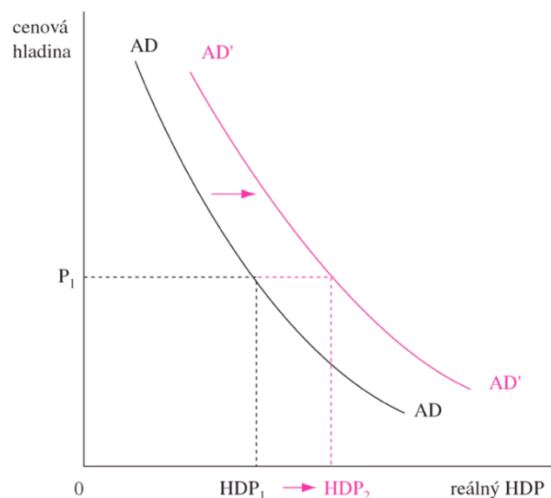

Poznámka: AD – agregátní poptávka, P – cena.

Zdroj: Holman, 2011, s. 481.

Zvýšení peněžní zásoby v zemi v důsledku odpovídající měnové politiky vede ke snížení úrokové míry, růstu investic a spotřeby, a tedy růstu reálného HDP. Domácnosti a firmy poptávají více produktů a křivka AD posouvá doprava (viz obrázek 3).

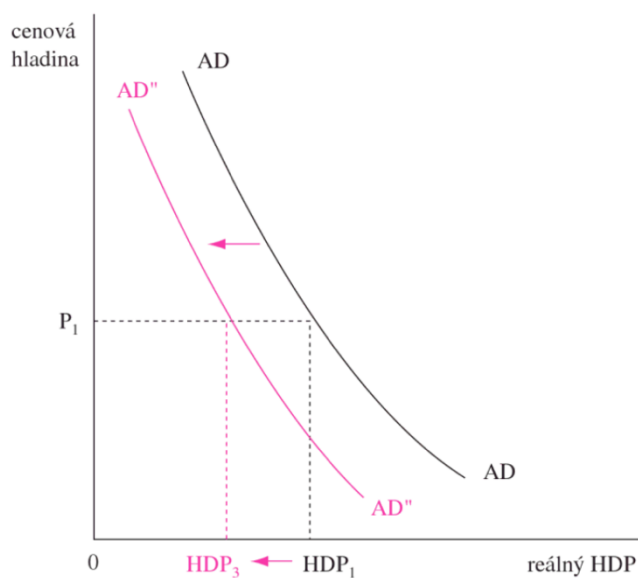
Obrázek 3: Posun křivky agregátní poptávky doprava (růst) v důsledku zvýšení nominální peněžní zásoby

Zdroj: Holman, 2011, s. 481.

Snížení peněžní zásoby posouvá křivku AD doleva. Domácnosti a firmy jsou ochotní více spořit v důsledku růstu úrokové míry. Snižuje se investice a spotřeba, s proto klesá agregátní poptávka (viz obrázek 4).

Obrázek 4: Posun křivky agregátní poptávky doleva (pokles) v důsledku snížení nominální peněžní zásoby

Zdroj: Holman, 2011, s. 481.

Z těchto modelových příkladů je patrné, že změna peněžní zásoby, stejně jako změna úrokové míry, může vést k různým změnám velikosti agregátní poptávky, a proto vede k růstu nebo poklesu reálného HDP.

V ekonomických teoriích vyskytují však rozdílné názory na vliv peněžní zásoby na hospodářské cykly. Noví klasikové tvrdí, že peníze mají neutrální vliv, a proto měnová politika není účinná. Důvodem je předpoklad, že ceny jsou pružné a trhy se vyčišťují. Dle keynesiánských teorií, např. „teorie jídelního lístku“ si firmy reagují na změny poptávky v ekonomice s určitým zpožděním, protože změna cen potřebuje další náklady (Holman, 2011). Bez ohledu na rozdílnost v názorech ekonomů, fiskální a měnová politika stále zůstávají důležitými nástroji pro ovlivnění národního hospodářství a udržení zdraví ekonomiky.

Fiskální politika zahrnuje ekonomická rozhodnutí vlády, která se týkají uvolňování peněžní zásoby prostřednictvím daní nebo půjček a na podporu hospodářství (ECB, 2022). Jak již bylo uvedeno, v různých fázích hospodářského cyklu se uplatňuje expanzivní nebo restriktivní fiskální politika, jejíž důsledky jsou shrnuty v tabulce 1.

Tabulka 1: Fiskální politika – vliv na ekonomiku země

Expanzivní fiskální politika	Restriktivní fiskální politika
Podporuje růst AD	Omezuje nebo snižuje AD
Pokles čistých daní	Růst čistých daní
Růst vládní spotřeby a investic	Snížení vládní spotřeby a investic
Růst HDP, zaměstnanosti, cenové hladiny	Pokles HDP, zaměstnanosti, cenové hladiny

Zdroj: vlastní zpracování dle Řežábek, 2018, s. 7.

3.5 Cenová úroveň a inflace

Cenová hladina se může v ekonomice zvyšovat (inflace), snižovat (deflace) nebo zůstat neměnná (Soukup a kol., 2022, s. 30). Měnová politika má za cíl udržet stabilní cenovou úroveň. Centrální banka zajišťuje, aby míra inflace zůstávala na přijatelné nízké úrovni, byla stabilní a předvídatelná (ECB, 2022). Česká národní banka stanoví inflační cíl na úroveň 2 % (ČNB, 2022), Národní banka Ukrajiny – na úroveň 5 % (ePravda, 2021).

Cenová hladina se měří několik základními indexy – index spotřebitelských cen (CPI), index cen výrobců (PPI) a deflátorem HDP (Soukup a kol., 2022, s. 30).

Index spotřebitelských cen je ukazatelem změn cen a tarifů v čase, na produkty a služby, které kupuje obyvatelstvo pro nevýrobní spotřebu. Výpočet indexu ve statistikách Ukrajiny se provádí na základě dat o změnách cen, získaných prostřednictvím registrace cen a tarifů na spotřebitelském trhu, která se provádí měsíčně, a údajů o struktuře spotřebitelských výdajů populace podle údajů výběrového šetření životních podmínek domácností (Mondrovskyj, 2019).

Dle platné metodiky Ukrajinského statistického úřadu (Ukrstat, 2020) obsahuje spotřební koš 12 kategorií zboží a služeb (stejně jako i dle metodiky ČR). Pro konkrétní výrobky a služby v těchto kategoriích se určuje váha, dle objemu jejich spotřeby v jednotlivých regionech Ukrajiny. Váhy jsou určeny pro Ukrajinu jako celek na základě průměru vah v následujících regionech: hl.m. Kyjiv, Centrální region (bez Kyjeva), regiony Dněprovský, Podilskij, Východní, Černomořský, Doněcký, Polisky, Karpatský. V součtu všechny váhy 12 kategorií zboží a služeb dávají 1,00.

Index cen výrobců se počítá stejným způsobem jako CPI, ale obsahuje jinou strukturu koše. Index měří změny cen v jednotlivých odvětvích výrobců. Na Ukrajině, stejně jako v ČR, se používají indexy cen průmyslových výrobců, zemědělských výrobců, stavebních prací a stavebních objektů, tržních služeb v produkční sféře (Černohorský, 2020, s. 187). Každé položce v těchto koších produkce se přiděluje váha. Základem pro určení váhy jsou údaje o objemu prodaných produktů v hodnotovém vyjádření (Mondrovskyj, 2019).

Deflátor HDP je jedním z cenových indexů, který se používá pro výpočet změny cenové hladiny (Brčák, Sekerka, Stará, 2014). Výpočet **deflátoru HDP** vychází z porovnání hodnot HDP v cenách běžného roku a v cenách minulého roku. Podíl HDP v cenách běžného roku na HDP v cenách minulého roku určuje výši deflátoru HDP, který vyjadřuje, jak se zvýšila cenová hladina oproti minulému roku (Holman, 2011, s. 527). Oproti jiným indexům je deflátor HDP komplexnější, protože zohledňuje ceny všech statků, které tvoří HDP země. Pro některé účely je příliš komplexním, proto se v praxi častěji používá index spotřebních cen než deflátor HDP.

Míru inflace lze při použití výše uvedených indexů vypočítat jako relativně změnu indexu v daném období (t) vůči předchozímu období ($t-1$). Například při použití indexu spotřebitelských cen (CPI) je vzorec následující (Černohorský, 2020, s. 187):

$$\text{Míra inflace} = \frac{CPI_t - CPI_{t-1}}{CPI_{t-1}} \quad (12)$$

Při interpretaci statistických dat je třeba dávat pozor na to, jak se vykazují inflace – např. přírůstkem průměrného ročního indexu CPI (relativní změna průměrné cenové hladiny za 12 posledních měsíců proti průměru za 12 předchozích měsíců) nebo jako přírůstek indexu CPI ke stejnému měsíci předchozího roku či přírůstek CPI k základnímu období (např. rok 2015 = 100).

Velmi vysoká inflace má negativní dopady na hospodářský rozvoj, vytváří různé sociální a politické problémy, způsobuje snížení životní úrovně a ekonomické bezpečnosti obyvatel. Na druhou stranu, růst cen na produkty konečné spotřeby stimuluje růst světové ekonomiky. Je nesporné, že v kontextu ekonomické globalizace, výrazné integrace ekonomik různých zemí a internacionalizace ekonomického života, inflace se stává všudypřítomným globálním faktorem ovlivňujícím světové společenství (Stepanov, 2016, s. 66).

Hodnotit cenovou hladinu a význam inflace v konkrétní zemi je třeba vždy v kontextu příjmů obyvatel a dalších ekonomických faktorů. Vysoká míra inflace nemusí být hodnocena jako výrazně negativní faktor, pokud tempo růstu příjmů obyvatel je vyšší. Zdrojem většiny příjmů obyvatel je práce, konkrétně mzdy a platy, které dostávají jako odměnu za své pracovní úsilí a čas.

3.6 Ukazatele trhu práce

Lidé tvoří jeden ze základních výrobních faktorů v ekonomice, protože poskytují práci firmám, kterou poslední potřebují k produkci výrobků a služeb.

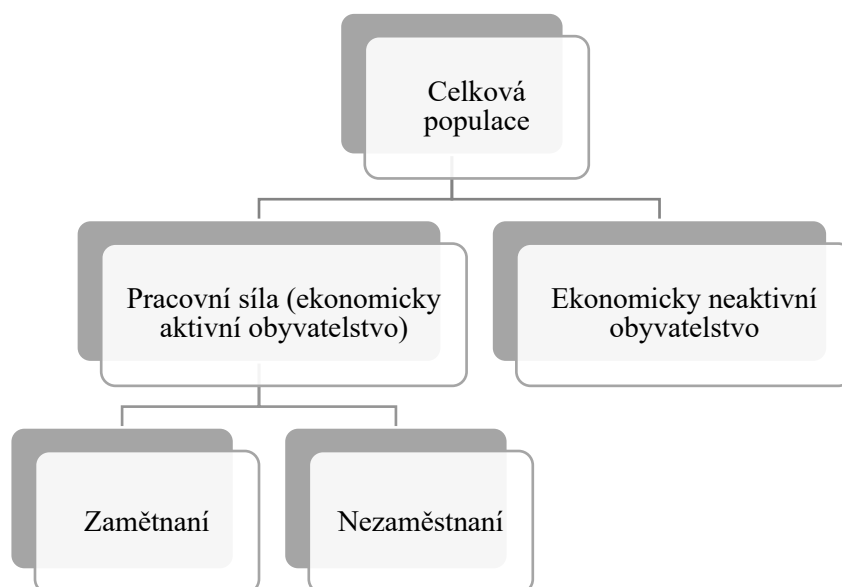
Práci je třeba chápat jako vědomou a účelnou lidskou činnost, jejíž množství a kvalita jsou závislé na schopnostech člověka, fyzických a duševních (Klíma, 2004, s. 69). Je třeba uvést, že množství práce, kterou jedinec nabízí, je také dána jeho potřebami, cíli,

rozhodnutím o tom, kolik času chce věnovat práci a kolik – volnému času, kolik peněžních prostředků (jakou odměnu) chce za práci dostat k tomu, aby uspokojil své životní potřeby.

Ekonomická rozvinutost země je do velké míry ovlivněna dostupností, velikostí a kvalitou pracovní síly. Lidé zároveň dostávají peněžní prostředky za odvedenou práci (mzdy a platy), které utrací na vlastní spotřebu a pro potřeby domácnosti. Růst příjmů lidí ze zaměstnání proto podporuje kupní sílu obyvatel a zvyšuje poptávku pro výrobkům a službám. Lidské zdroje vstupují na trhy práce a vzhledem k výše uvedeným skutečnostem lze situaci na trhu práce považovat za důležitý faktor rozvoje země. Pro pochopení fungování trhu práce je důležité definovat základní pojmy a přístupy k výpočtu statistických ukazatelů tohoto trhu.

Celková populace může být rozdělena do několika kategorií. První rozdíl spočívá mezi celkovou populací a populací v aktivním věku (obvykle od 15 do 64 let). Ekonomicky aktivní obyvatelstvo (pracovní sílu) tvoří zaměstnaní a nezaměstnaní. Ostatní lidé, kteří se z objektivních nebo subjektivních důvodů neúčastní pracovního trhu, tvoří ekonomicky neaktivní obyvatelstvo (viz obrázek 5).

Obrázek 5: Struktura populace z pohledu účasti na pracovním trhu

Zdroj: vlastní zpracování dle Soukup a kol., 2022, s. 36.

Podle Mezinárodní organizace práce (ILO) je **zaměstnanou osobou** osoba ve věku 15 let nebo starší, která pracuje nebo pracovala za mzdu nebo zisk alespoň jednu hodinu v referenčním týdnu nebo která má zaměstnání, ale je v něm nepřítomná z určitých důvodů

(dovolená, nemocenská, mateřská dovolená atd.) (Insee, 2021). Do zaměstnaných osob jsou zahrnováni všichni placení zaměstnaní osoby a všichni zaměstnaní ve vlastním podniku – podnikatelé a jejich pomáhající rodinné příslušníci, dále pak sezónní pracovníci, profesionální příslušníci armády (ČSÚ, 2022).

Podle definice Mezinárodní organizace práce (ILO) je **nezaměstnanou osobou** považována osoba starší 15 let, která současně splňuje následující podmínky (Insee, 2021):

- je bez práce během referenčního týdne,
- je k dispozici k nástupu do zaměstnání během následujících dvou týdnů;
- aktivně hledala zaměstnání někdy během posledních čtyř týdnů nebo si již našla zaměstnání, do kterého nastoupí během následujících tří měsíců.

Mezi aktivní metody hledání práce patří prohlížení inzerátů s nabídkou práce, dotazování se přátel, příbuzných nebo známých, kontaktování úřadů práce nebo pracovních agentur (Insee, 2021).

3.6.1 Míra nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti se dle metodiky ILO vypočítává jako podíl nezaměstnaných osob na celkové pracovní síle. V českých statistikách je tento ukazatel označen jako obecná míra nezaměstnanosti, v ukrajinských statistikách – míra nezaměstnanosti obyvatelstva (dle metodiky ILO) (Ukrstat, 2022). Výpočet tohoto ukazatele lze vyjádřit vzorcem:

$$\text{Míra nezaměstnanosti (dle ILO)} = \frac{\text{počet nezaměstnaných osob}}{\text{pracovní síla}} \quad (13)$$

Ve statistikách může vyskytovat také registrovaná míra nezaměstnanosti, která se na rozdíl od obecné míry nezaměstnanosti má v čitateli počet nezaměstnaných osob, registrovaných na úřadech práce.

Ukrstat zveřejňuje informace o počtu nezaměstnaných osob, rozdělených dle různých kritérií: pohlaví, věku, místa bydlení (město/venkov), dle délky nezaměstnanosti a doby aktivního hledání práce, dle důvodů nezaměstnanosti (ekonomické důvody, vlastní přání, demobilizace z armády, čerství absolventi, zdravotní důvody, konec pracovní smlouvy, jiné důvody) (Ukrstat, 2022). Pomocí těchto indikátorů lze komplexně posoudit situaci na trhu práce na Ukrajině.

V literatuře lze se setkat s pojmem **přirozená míra nezaměstnanosti**. Dle Brčák, Sekerky a Staré (2014, s. 142) je to úroveň nezaměstnanosti, kdy se jednotlivé segmenty pracovního trhu nachází v rovnováze, tzn. že některé segmenty nabízí více volných pracovních míst a mají vyšší poptávku po práci, zatímco jiné segmenty se naopak vyznačují nezaměstnaností a převahou nabídky nad poptávkou. V této situaci síly, působící na mzdy a ceny (tj. nabídka a poptávka) jsou v celku v rovnováze (Brčák, Sekerka, Stará, 2014, s. 142). Ekonomika se v tomto stavu nachází na potenciálu a existující nezaměstnanost je výhradně dobrovolná; míra inflace s tímto stavu také nezrychluje ani nezpomaluje (Pernica, Šefčík, 2012, s. 48).

3.6.2 Důvody a dopady nezaměstnanosti

Důvody nezaměstnanosti jsou tvořeny různými faktory, jako jsou strukturální změny v ekonomice, pokles tempa ekonomického rozvoje, vědeckotechnický pokrok, poměr cen výrobních faktorů, sezónní výkyvy ve výrobě, nedostatečná agregátní poptávka, inflace, nedokonalá pracovní legislativa, nízká úroveň odborné přípravy a rekvalifikace, nedostatečná úroveň programů zaměstnanosti a demografických procesů (Sliusar, 2018, s. 85).

Nezaměstnanost je **negativní socioekonomický jev**, protože vede ke snížení kupní síly obyvatelstva, snižuje počet daňových poplatníků a vede k dalším výdajům na podporu nezaměstnaných. Nezaměstnanost je také jedním z důvodů pracovní migrace (Borishchuk, Semenova, 2017, s. 30). Vysoká nezaměstnanost vede ke zvýšenému napětí na trhu práce, vyvolává nedostatek pracovních zdrojů k produkci statků, šíří rozvoj nuceného částečného a neformálního zaměstnávání (Tarasova, 2018, s. 745).

Přes všechny negativní důsledky má nezaměstnanost i **pozitivní stránky** (Sliusar, 2018, s. 86-87):

- růst společenského významu a hodnoty práce obecně,
- zvyšování společenské hodnoty pracovního místa, sociálního statusu práce,
- růst osobního volného času a svoboda volby zaměstnání,
- vytváření konkurence mezi zaměstnanci, růst kvality pracovních zdrojů,
- stimulace zvyšování pracovní náročnosti a produktivity.

Život lidí a jejich přístup na trh práce se může značně lišit dle regionu jejich bydlení. Poptávka po práci je podmíněna strukturou ekonomiky v daném regionu. Například, pro venkovní regiony je typická vyšší poptávka po zemědělských profesím, pro industriální regiony – poptávka po různých profesím v průmyslu, stavebnictví, službám. Lidé mohou rozhodnout opustit své obvyklé místo bydlení a hledat práci v jiných městech, regionech nebo zemích. Migrace za práci je proto významným jevem v současném světě. Odlišnosti, disparity regionů, které jsou výsledkem jejich dlouholetého rozvoje jsou dalším faktorem hospodářského rozvoje země.

3.6.3 Politika zaměstnanosti

Problémy, spojené s nezaměstnaností, se stát obvykle snaží řešit konkrétními opatřeními a zásahy, které utvářejí státní politiku zaměstnanosti. Základní přístup k vymezení těchto zásahů rozlišuje mezi dvěma typy politiky:

- aktivní politika nezaměstnanosti,
- pasivní politika nezaměstnanosti.

Aktivní politika je zaměřena na snížení míry nezaměstnanosti a zahrnuje například tvorbu nových pracovních míst (Pernica, Šefčík, 2013, s. 60).

Aktivní politika je důležitá zejména proto, že plné využití pracovních zdrojů v ekonomice by mělo přispívat k růstu produkci v ekonomice. Jak uvádí Mankiw (1999), využití práce ekonomicky aktivního obyvatelstva obvykle pomáhá zemi dosahovat vyšší úrovně HDP, než té úrovně, které dosahuje v případě vysoké míry nezaměstnanosti a nedostatečném využití práce.

Pasivní politika se týká zmírnění negativních dopadů nezaměstnanosti, a proto zahrnuje především vyplácení dávek a podpor v nezaměstnanosti (Pernica, Šefčík, 2013, s. 60). Opatření v této oblasti jsou významné především ze sociálního hlediska. Díky opatřením v této oblasti naplňuje stát svoji funkci v podpoře a ochraně svých občanů před negativními skutečnostmi v ekonomice.

3.7 Platební bilance

Platební bilance (PB) země je důležitý informační a analytický ekonomický zdroj. Je prezentována jako statistický výkaz, který systematicky poskytuje souhrnné údaje o zahraničních ekonomických transakcích rezidentů dané země s nerezidenty za určité období (MinFin, 2022).

Struktura PB vyplývá z doporučení Mezinárodního měnového fondu (MMF) a obvykle obsahuje běžný účet, kapitálový účet, finanční účet a účet chyb a opomenutí (Pavelka, 2010, s. 183).

Běžný účet PB obsahuje údaje o dovozu a vývozu zboží (obchodní bilance) a služeb (bilance služeb) (Brčák, 2014, s. 159).

Kapitálový účet PB odráží pohyb vypůjčených prostředků a finančních aktiv: za první, odliv kapitálu; za druhé, příliv kapitálu (MinFin, 2022).

Finanční účet PB zahrnuje transakce, spojené s přímými zahraničními investicemi (PZI), portfoliovými a jinými investicemi. Jedná se o nákupy a prodeje cenných papírů, poskytnuté a přijaté půjčky, nákup a prodej podnikových a vládních obligací, významnou kapitálovou účast zahraničních subjektů na základním kapitálu domácích společností atd. (Finance v praxi.cz, 2018).

Sečtení jednotlivých oddílů PB s přihlédnutím k sekci chyb a opomenutí poskytuje konečnou (konsolidovanou) rozvahu, která může mít kladný nebo záporný zůstatek. Při poklesu měnového kurzu se platební bilance státu zlepšuje, zatímco při jeho růstu se platební bilance naopak zhoršuje (Fárek, Kraft, 2012). Je-li konečné saldo kladné, pak v důsledku toho země zvyšuje své nároky vůči jiným zemím, a tudíž se její závazky vůči nim snižují o stejnou částku. Naopak, pokud je konečná bilance záporná, pak musí zvýšit své závazky vůči ostatním zemím, aby pokryla deficit platební bilance (MinFin, 2022).

3.8 Alternativní ukazatele hospodářského rozvoje

Moderní koncepce naznačují, že pro analýzu hospodářského rozvoje je třeba zohledňovat mnoho dalších indikátorů, které se týkají sociální a environmentální sféry. Existuje řada alternativních ukazatelů, které nejsou dosud univerzálně používány. Nicméně mají potenciál významného vlivu na ekonomickou činnost, blahobyt lidí, kvalitu lidských zdroj. efektivnost využití přírodních zdrojů, které tvoří základ hospodářského rozvoje země. Dle Jurečky a kol. (2017, s. 40) mezi základní ukazatele tohoto typu patří:

- Index lidského rozvoje (HDI),
- Index lidské chudoby (HPI),
- Index lepšího života (BLI).

Index lidského rozvoje (HDI, Human Development Index) byl vytvořen, aby zdůraznil, že lidé a jejich schopnosti by měli být konečným kritériem pro hodnocení rozvoje země, nikoli pouze ekonomický růst (UNDP, 2022).

HDI je vypočítán jako geometrický průměr normalizovaných indexů ve 3 dimenzích: dlouhý a zdravý život, informovanost (přístup ke vzdělání) a dobrá životní úroveň. Dimenze zdraví se posuzuje podle naděje dožití při narození. Dimenze vzdělání se měří pomocí školní docházky u dospělých ve věku 25 let a více a předpokládaných let školní docházky u dětí ve školním věku. Dimenze životní úrovně se měří hrubým národním důchodem na hlavu. Interpretace hodnot HDI je následující (UNDP, 2022):

- HDI je nižší než 0,550 – nízká úroveň lidského rozvoje,
- HDI je rozmezí od 0,550 do 0,699 – průměrná úroveň lidského rozvoje,
- HDI je rozmezí od 0,700 do 0,799 – vysoká úroveň lidského rozvoje,
- HDI je 0,800 nebo více – velmi vysoká úroveň lidského rozvoje.

Index lidské chudoby (HPI, Human Poverty Index) byl v roce 2010 nahrazen multidimenzionální indexem chudoby nebo MPI (Multidimensional Poverty Index), který přímo měří kombinaci deprivací, které každá domácnost zažívá. MPI posuzuje chudobu na individuální úrovni a doplňuje tradiční peněžní opatření zaměřená na chudobu tím, že zachycuje akutní deprivaci, které současně čelí každý člověk, pokud jde o vzdělání, zdraví a životní úroveň (Community Medicine 4all, 2019). Dílčí indikátory, které tvoří MPI jsou

výživa, dětská úmrtnost, počet let školního vzdělání, školní docházka, palivo pro vaření, pitná voda, elektřina v domácnosti atd. (OPHI, 2019).

Index lepšího života (BLI, Better Life Index) se používá pro měření kvality života obyvatel zemí OECD. Zaměřuje se na celou škálu aspektů – od podmínek domácností, přes pracovní podmínky, vzdělávání, veřejnou angažovanost, spokojenost se životem, příjmy, společnost, zdraví, bezpečnosti, ekologii atd. Na stránkách OECD (2022) lze použít pokročilý online nástroj k výběru aspektů, které musí index zohlednit, k porovnání indexu v různých skupinách obyvatel a zemích.

4 Vlastní práce

Praktická část práce je věnována analýze vývoje ekonomiky Ukrajiny od doby získání nezávislosti po současnou dobu (1991-2022). Pozornost je věnována zejména vývoji čtyř klíčových makroekonomických ukazatelů – HDP, míra nezaměstnanosti, inflace a platební bilance. Jsou hledány souvislosti mezi těmito ukazateli a faktory, které jejich vývoj ovlivňují. Na závěr jsou zhodnoceny alternativní ukazatele rozvoje, popsány v teoretické části práce.

4.1 Základní charakteristika Ukrajiny

Ukrajina je stát, který se nachází ve Východní Evropě a hraničí s Ruskou federací, Běloruskem, Moldavskem, Rumunskem, Polskem, Uherskem a Slovenskem. Jižní část země je omývána vody Černého a Azovského moří. Plocha země je 576 320 km² (CountryMeters, 2023). Základní ekonomické informace o Ukrajině jsou shrnuty v tabulce 2.

Tabulka 2: Základní údaje o Ukrajině, 1991-2021

	1991	2012	2021
Počet obyvatel, mil. osob	52,00 mil. osob	45,59 mil. osob	43,79 mil. osob
HDP na obyvatele, PPP, běžné ceny, USD	1 568,5 USD	4 004,8 USD	4 835,6 USD
HDP, běžné ceny, mld. USD	81,4 mld. USD	182,6 mld. USD	200,1 mld. USD
HDP, stálé ceny r. 2015, mld. USD	161,5 mld. USD	112,2 mld. USD	101,5 mld. USD
Míra nezaměstnanosti, %	1,9 %	7,5 %	8,9 %
Míra inflace, %	67,1 %	0,6 %	9,4 %
Platební bilance, mil. USD	Nejsou údaje	-4 175 mil. USD	487 mil. USD
Export zboží a služeb, podíl na HDP	26,1 %	47,4 %	40,7 %
Import zboží a služeb, podíl na HDP	24,0 %	55,2 %	41,9 %

Zdroj: vlastní zpracování dle World Bank, 2023.

4.1.1 Obyvatelstvo

Dle údajů portálu CountryMeters (2023) je počet obyvatel Ukrajiny 43,374 milionů lidí a jejich průměrný věk je 40,3 let. Dle jiných údajů – odhadů expertů (Ponomarenko, 2022), bydlí v zemi značně méně lidí – přes 39 milionů lidí. Během doby nezávislosti se počet obyvatel poklesl téměř o 10 milionů – v roce 1991 byl počet obyvatel 52 milionů lidí (World Bank, 2023). Anexe Krymu snížila počet občanů na kontrolovaném území o 2 miliony a do okupační zóny Ruské federace přibýlo asi 3,6 milionu občanů. Část obyvatel

se přestěhovala z těchto oblastí na kontrolované území Ukrajiny – dle odhadu asi 25 % Donbasu a Krymu (Ponomarenko, 2022).

Trend poklesu obyvatel země lze také objasnit klesající mírou porodnosti a migračními vlivy. Počet narození na 1 ženu činil 1,78 v roce 1991 a již 1,22 v roce 2020 (World Bank, 2023).

Ukrajina je na 8. místě na světě co do počtu mezinárodních migrantů ukrajinského původu, jen v roce 2021 zemi opustilo více než 600 tisíc Ukrajinců. V první polovině roku 2010 opouštělo Ukrajinu ročně asi 500 tisíc občanů. Situace se mírně zlepšila po roce 2014, přesto zemi každoročně opouští více než 100 tisíc lidí. Celkem se do země v letech 2011 až 2020 nevrátilo 2,6 milionu ukrajinských občanů. Jediným rokem s pozitivními statistikami byl „koronavirový“ rok 2020, kdy se na Ukrajinu kvůli pandemii vrátilo o 80 tisíc občanů více, než zemi opustilo (UkrPravda, 2021).

4.1.2 Regiony Ukrajiny

Podle Ústavy Ukrajiny, čl. 17, jsou regiony země tyto administrativně-územní jednotky: Autonomní republika Krym, regiony (oblasti) Vinnyčja, Volyň, Dněpropetrovsk, Doněck, Žitomir, Zakarpatsko, Zápороží, Ivano-Frankivsk, Kyjev, Kirovohrad, Luhansk, Lvov, Mykolajiv, Odesa, Poltava, Sumy, Ternopil, Charkov, Cherson, Chmelnytsky, Cherkasy, Chernivtsi, Chernihiv, města Kyjev a Sevastopol (viz obrázek 7).

Obrázek 6: Administrativní dělení Ukrajiny – regiony (oblasty)

Zdroj: OnTheWorldMap (2022)

Národně-územní prostor Ukrajiny dnes vznikl jako výsledek dlouhodobého vývoje, kdy se v každé nové historické etapě objevovala nová těžiště a prostorové obrysy. Důvody rozdílů v socioekonomickém rozvoji ukrajinských regionů jsou různé. Faktory historického charakteru jsou zásadní pro diferenciaci regionů Ukrajiny. Příslušnost moderních území k různým politickým formacím v minulosti ovlivňovala různé sféry života a určovala jedinečnost regionálního rozvoje. Nejvýznamnější části dnešní Ukrajiny patřily různým velkým i malým státům: Rusku, Rakousku-Uhersku, Polsku, Krymskému chanátu, Moldavsku, Litvě, Rumunsku a Československu. Všechny tyto části prošly svým historickým vývojem, a právě z těchto důvodů jsou historické faktory determinanty pro vysvětlení regionálních rozdílů.

4.1.3 **Stručná historie**

Během mnoha století se Ukrajina nacházela pod vládou jiných větších zemí – Polsko-litovské unie, Krymského chanátu, Rakouska-Uherska, Ruského impéria. Pouze v letech 1918-1920 byla Ukrajina nezávislá. Po ukončení občanské války v roce 1922 se Ukrajina stala jednou z republik Sovětského svazu.

Ukrajina byla důležitým prvkem sovětské ekonomiky. Kolektivizace a industrializace v první polovině 20. století přinesly značně proměny ve struktuře ukrajinského hospodářství a regionálním rozvoji. Přejít od rolnického domácího způsobu výroby k modernějšímu a výkonnějšímu hospodaření byl podmíněn úspěchem mechanizace výroby. Ukrajina byla důležitým dodavatelem uhlí a černé rudy, které byly nezbytné pro uskutečnění těchto procesů. Usnesení „O úkolech donbaského uhelného průmyslu“ z ledna 1929 konstatovalo, že úspěšná práce Donbasu je klíčem k řešení hlavních úkolů industrializace. Do druhé světové války byl ve Východní části ukrajinské SSR vybudován obrovský počet průmyslových podniků – Zaporožstal‘, Krivirožstal‘, Azovstal‘, Dneproges, Dneproaliumijstroj a mnoho dalších nejrůznějších těžebních, metalurgických, strojírenských a energetických podniků. Byla zahájena výroba hnojiv, cukrů, potravinářských produktů, oděvů a obuvi. Ukrajina dříve dodávala železný kov, uhlí, jednoduché zemědělské stroje a produkty, začala poskytovat traktory, hliník, hořčík, zinek, potravinářské produkty atd.

Pozitivním výsledkem procesů kolektivizace a industrializace se stál nebývalý růst průmyslu Ukrajiny, rozvoj měst a její rostoucí role na mezinárodní scéně, přechod k výrobě

produktů s vyšší přidanou hodnotou. Negativní důsledky těchto procesů zahrnují úpadek tradičních způsobů zemědělství a vesnic na Ukrajině. V západních regionech země se předními ekonomickými sektory zůstaly zemědělství a potravinářský průmysl. Východní a jiho-východní regiony soustředily hlavní průmyslové aktivity a ekonomické sektory, které se nejvíce podílí na zaměstnanosti.

Období 60.-70. let 20. století je spojeno s pokusy sovětské vlády reformovat ekonomiku. Období reformy (1966-1970) se ukázalo jako jedno z nejproduktivnějších. Průmyslová výroba na Ukrajině vzrostla o 50 %, produktivita práce v tomto odvětví – o 28 %, národní důchod – o 38 %; ale poté se tempo ekonomického růstu začalo zpomalovat a dosáhlo v 80. letech záporné hodnoty. Reformy se dnes hodnotí pouze jako taktický krok, kterému chyběl dlouhodobý výhled (Ukrainian-history, 2022).

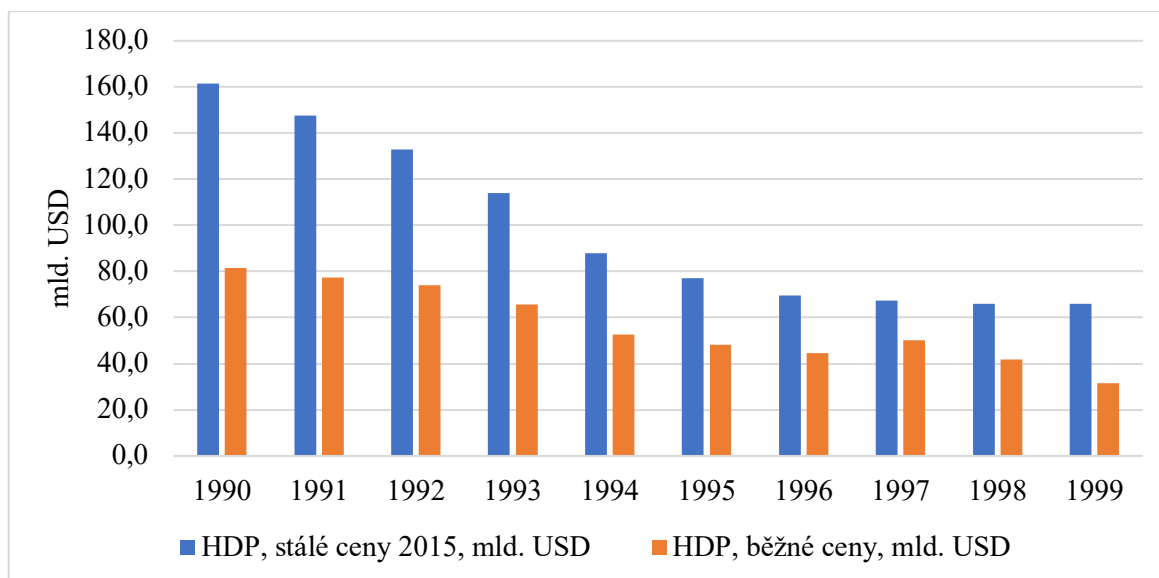
V 80. leta se rozšiřují disidentská hnutí a vznikají nové ukrajinské politické strany. Koncem roku 1990 udělila Deutsche Bank Ukrajině status sovětské republiky s „vysokým ekonomickým potenciálem“ (ve stejné skupině – pobaltské země, Rusko a Gruzie, ale Ukrajina získala nejvyšší skóre). Její silné stránky byly: sektor zemědělství, úroveň industrializace, infrastruktura, zásoby nerostných surovin (Shevčuk, 2021).

Trendy vedou k rozpadu Sovětské svazu. Dokument o vyhlášení nezávislosti Ukrajiny byl podepsán 24. srpna 1991 mimořádným zasedáním Nejvyšší rady Ukrajinské SSR. Dne 26. prosince 1991 přijala Rada republik Nejvyššího sovětu SSSR prohlášení o zániku SSSR.

4.2 Získání nezávislosti a období transformace Ukrajiny, 1990-1999

Po rozpadu SSSR se ekonomická a sociální situace na Ukrajině neustále zhoršovala. Ekonomika byla z poloviny závislá na Rusku; pouze 20 % průmyslové výroby mělo uzavřený vnitřní cyklus (Krivtsun, 2020). Vývoj HDP Ukrajiny (ve stálých cenách roku 2015 a běžných cenách) v 90. leta je znázorněn pomocí grafu 1.

Graf 1: HDP Ukrajiny, 1990-1999

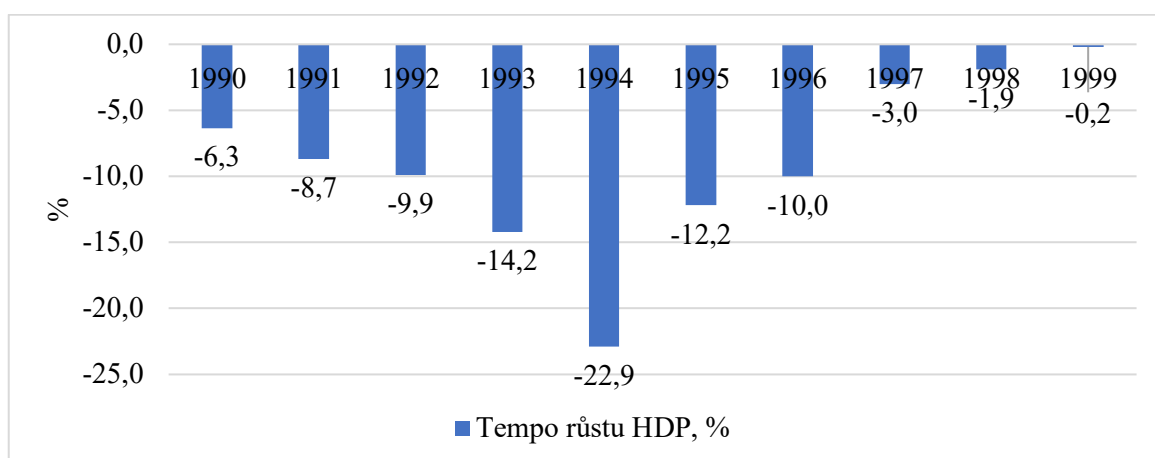

Zdroj: vlastní zpracování dle World Bank, 2023.

V roce 1991 činil nominální HDP 77,4 mld. USD, v roce 1992 – 71,9 mld. USD. Pro porovnání: HDP sousedního Polska činil 94,3 mld. USD, Uherska – 38,7 mld. USD v roce 1992. V roce 1995 však nominální HDP Ukrajiny propadl na úroveň 48,2 mld. USD (World Bank, 2023). Trend reálného HDP (viz graf 1) ještě výrazněji ilustruje pokles ekonomiky v první polovině 90. let.

Meziroční pokles HDP činil na Ukrajině -8,7 % v roce 1991, -9,9 % v roce 1992, -14,2 % v roce 1993 a rekordní pokles byl v roce 1994: -22,9 % (Světová banka, 2023), viz graf 2.

Graf 2: Tempo růstu HDP Ukrajiny (meziročně, %), 1990-1999

Zdroj: vlastní zpracování dle World Bank, 2023.

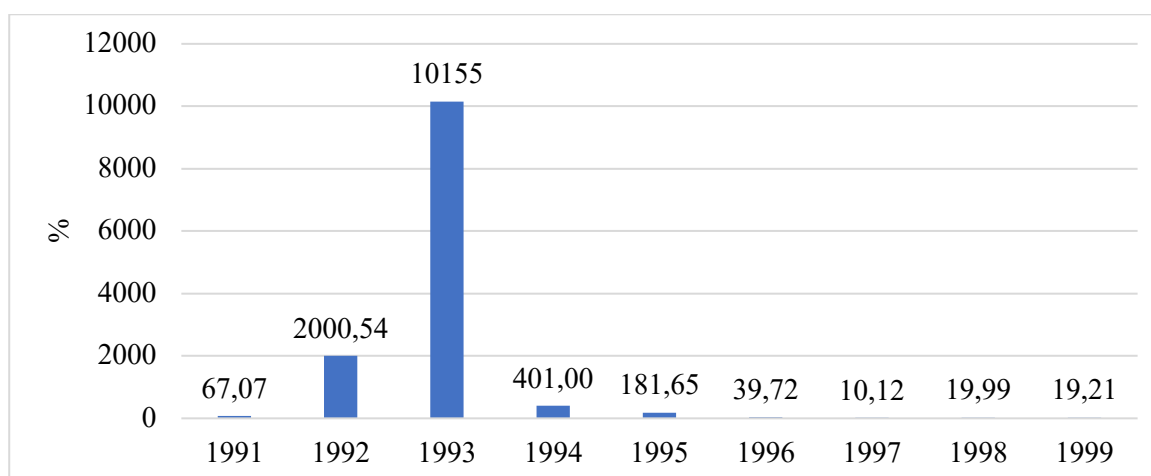
Po získání Ukrajinou nezávislosti všechna přední odvětví potravinářského průmyslu zaznamenala pokles. Jen v roce 2005 přesáhly produkční ukazatele v průmyslu úroveň z počátku 90. let, podíl potravinářského průmyslu na ekonomice země dosáhl cca 17 % (Glukhova, 2022).

Propad ekonomiky nezávislé Ukrajiny v prvních letech je často spojen s neefektivním řízením prvního prezidenta L. Kravčuka. V té době vzkvétala korupce, v souvislosti s privatizací průmyslových podniků ze sovětské éry. Neexistovala žádná plnohodnotná národní měna, bankovní systém, trhy, ve skutečnosti neexistovala žádná střední třída, střední a malé podnikání bylo v plenkách (Krivstun, 2020).

Sovětský systém ekonomiky prakticky zanikl po zpřetrhání ekonomických vazeb, ukončení státních zakázek a zdražení ruských energetických zdrojů. Výsledkem bylo masivní zbídačení lidí, hyperinflace a nezaměstnanost. Ve skutečnosti to byl kolaps ukrajinského průmyslu, kdy vláda neměla od koho vybírat daně (soukromí obchodníci pak raději daně neplatili vůbec) a jediným zdrojem doplňování státní pokladny se stala emise peněz (Ryapolov a kol., 2011).

V roce 1993 inflace na Ukrajině činila 10 155 %, v roce 1994 – 401 % (StatBureau, 2023). Vývoj inflace je znázorněn pomocí grafu 3. Hyperinflace vedla k rozšíření barterových smluv a různých peněžních substitutů. Mzdy byly pracovníkům vydávány ve věcné formě.

Graf 3: Míra inflace Ukrajiny (%), 1991-1999

Zdroj: vlastní zpracování dle StatBureau, 2023.

Hlavním důvodem vysoké inflace byl nedostatek reform. Ukrajinská elita ekonomice nerozuměla, ale rozhodně se jí nelíbila „šoková terapie“, kterou reformátoři aplikovali nejprve v Polsku a poté v Rusku, aby odstranili ekonomické deformace. Hospodářská politika v této fázi byla dle článku Forbes (Shapoval, 2021) zredukována na masivní rublové půjčky a rozpočtové dotace pro ekonomiku a zemědělství, zatímco vláda se snažila omezit prodej prostřednictvím přidělových a cenových regulací a vývoz – prostřednictvím administrativních omezení. Chybějící reformy byly nahrazeny emisí peněz. Národní banka přímo financovala rozpočtový deficit, který činil asi 30 % HDP v roce 1993 (Shapoval, 2021).

Dalším specifickým rysem rozvoje ekonomiky na počátku 90. let bylo narušení dodávek energetických zdrojů na Ukrajinu, její energetická závislost na vnějších dodávkách ropy a plynu, především z Ruska a Turkmenistánu. Vedlo to ke zvýšení cen energií na domácím trhu a ke zvýšení zahraničního dluhu. K 1. lednu 1994 tak bylo věřiteli Ukrajiny 11 republik bývalého SSSR. Závislost Ukrajiny na vnějších dodávkách energie se zvyšovala v důsledku prohlubujícího se deficitu vlastních energetických zdrojů (Zavoloka, 2008).

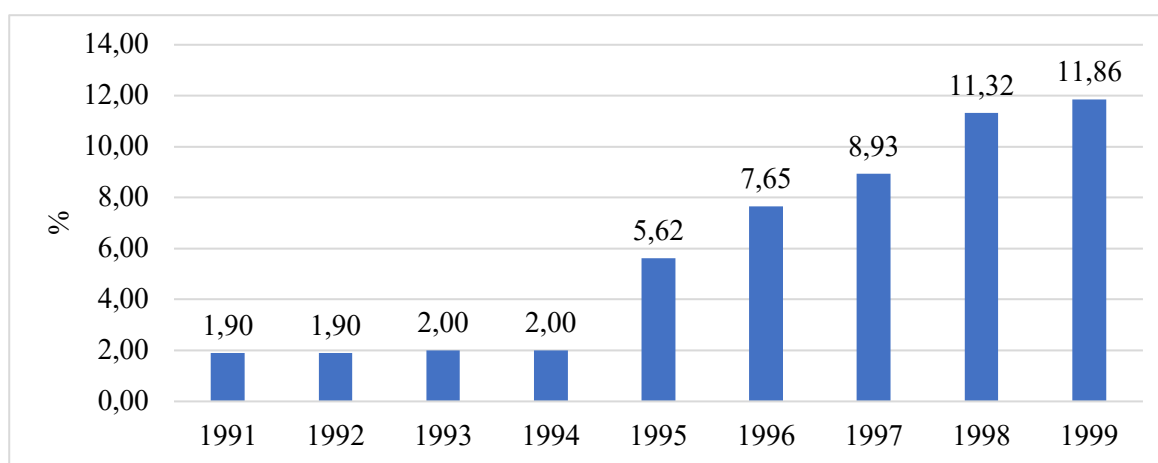
Ekonomické problémy Ukrajiny vedly k poklesu Kravčukovy politické popularity. V předčasných prezidentských volbách v roce 1994, které se konaly poté, co bylo dosaženo kompromisu mezi prezidentem a Nejvyšší radou, byl Kravčuk poražen svým bývalým premiérem L. Kučmou, který poté zastával funkci prezidenta dvě funkční období od roku 1994 až po 2005 rok.

Pokles HDP se začal zpomalovat – v roce 1995 činil -12,2 %, v roce 1996 -10 % a v roce 1997 -3 % (World Bank, 2023).

Ukrajina dokázala porazit hyperinflaci až za Kučmova předsednictví. V roce 1994 podepsala nová vláda první dohodu s MMF a v roce 1996, poprvé od rozpadu SSSR, byl růst spotřebitelských cen měřen dvouciferným, nikoli víceciferným číslem (39,7 %). V roce 1997 byla míra inflace poprvé v historii nezávislé Ukrajiny na úrovni 10 %. Období let 1998-1999 avšak znovu přineslo růst cenové úrovně a míra inflace činila přes 19 % (StatBureau, 2023). Hlavním důvodem růstu cen v tomto období, zejména v sektoru průmyslové výroby a spotřebitelského zboží, se stála devalvace hřivny.

Z hlediska vývoje nezaměstnanosti nelze však tvrdit, že období vlády Kučmy bylo lepší než období prezidentství Kravčuka. Z grafu 4, který ilustruje vývoj obecné míry nezaměstnanosti dle údajů Světové banky, je patrné, že ukazatel byl rekordně nízký v období 1991-1994 (1,9-2 %). Od roku 1995 se ukazatel míry nezaměstnanosti začal prudce růst: v roce 1995 činil již 5,62 %, v roce 1999 – 11,86 %. To znamená, že ke konci 20. století bylo na Ukrajině více než 3 miliony osob, které tvoří ekonomickou sílu země, ale nemají práci. Obtížná byla situace zejména v regionech s monostrukturální ekonomikou, kde při restrukturalizaci jednoho nebo více podniků zůstává značná část populace nezaměstnaná. Jedná se o Dněpropetrovskou, Charkovskou, Sumskou, Černihivskou, Kyjevskou a některé další oblasti. Situace se zhoršila také v regionech, kde dochází k uzavírání uhelných těžařských podniků (Committee on economic, social and cultural rights, 1999). Postižené byly také regiony s disproporcí využití práce mužů a žen (Donětská, Dněpropetrovská oblasti). Ženy byly nezaměstnaností ohroženy nejvíce: například v roce 1993 ženy tvořily 72 % všech registrovaných nezaměstnaných osob (OSN, 1994).

Graf 4: Míra nezaměstnanosti Ukrajiny (%), 1991-1999

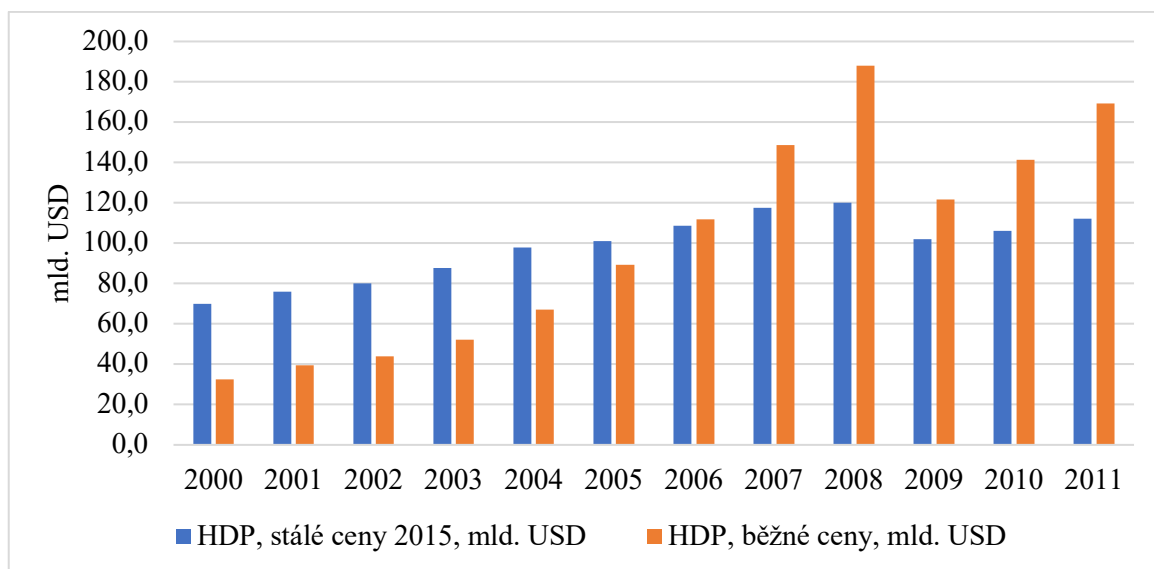
Zdroj: vlastní zpracování dle World Bank, 2023.

Průměrná měsíční nominální mzda v roce 1998 činila 153,5 hřivny, což bylo 62,7 USD podle kurzu Národní banky Ukrajiny. Růst nominálních mezd v letech 1991-1998 byl provázen rychlejším růstem cen, což vedlo k poklesu reálných mezd za uvedené období o více než 70 %. Největší pokles reálných mezd byl pozorován v letech 1992-1993. Za poslední rok se reálné mzdy snížily o 12,9 % (Committee on economic, social and cultural rights, 1999).

4.3 Rozvoj ekonomiky v novém tisíciletí 2000-2011. Světová ekonomická krize

Vývoj ukazatelů reálného a nominálního HDP v dalším vybraném období (2000-2011) je ilustrován pomocí grafu 5.

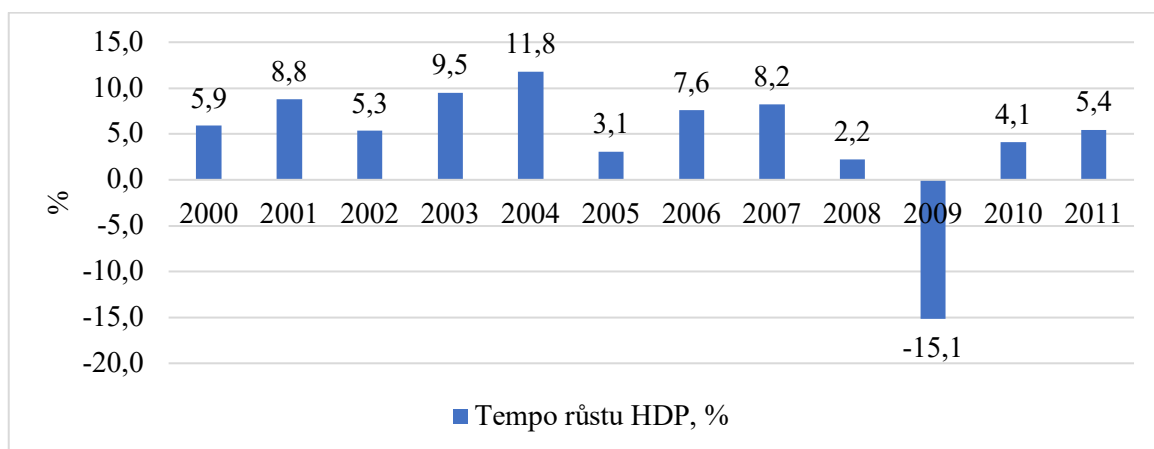
Graf 5: HDP Ukrajiny, 2000-2011

Zdroj: vlastní zpracování dle World Bank, 2023.

Na začátku nového tisíciletí je patrný stabilní a pozitivní růst ekonomiky, který přetrvával až do konce období vykonání funkce prezidentem L. Kučmou, tj. do roku 2005. Meziroční tempo růstu HDP bylo nejvyšší v roce 2004, kdy činilo 11,8 % (viz graf 6).

Graf 6: Tempo růstu HDP Ukrajiny (meziročně, %), 2000-2011

Zdroj: vlastní zpracování dle World Bank, 2023.

Do roku 2008 ukrajinská ekonomika ještě nedosáhla úrovně sovětského období; HDP Ukrajiny před krizí v roce 2007 byl stále nižší než jeho úroveň v roce 1990. Hospodářská krize na Ukrajině v letech 2008–2009 byla důsledkem celosvětové finanční a ekonomické krize, nahromadění záporného salda zahraničního obchodu a zahraničního dluhu.

Krizové jevy v bankovním sektoru Ukrajiny se začaly objevovat ve druhé polovině roku 2008. Ukrajinské banky, zejména ty, které jsou ovládané zahraničním kapitálem, byly schopny snadno získat levné a zpravidla krátkodobé úvěry od zahraničních bank a za použití těchto zdrojů poskytovat dražší a dlouhodobější úvěry na Ukrajině. Po začátku hypoteční krize ve Spojených státech se situace začala postupně měnit, protože západní banky byly nuceny zvýšit úrokové sazby svých úvěrů, což vedlo ke zdražení úvěrů od ukrajinských bank a snížení úvěrování různých ekonomických odvětví a domácností, zejména stavebnictví a úvěrů na bydlení (Kijevskij centr političeskich issledovanij i konfliktologii, 2008).

Podle analýzy Světové banky se v roce 2009 ukrajinská ekonomika prudce zhoršila v důsledku negativních směnných relací a přesměrování kapitálových toků a největším rizikem pro Ukrajinu je fiskální nerovnováha způsobená poklesem rozpočtových příjmů, výdajových rozpočtových závazků (Unian, 2009). Do srpna 2008 se měnový kurz držel na úrovni cca 4,9 hřiven za dolar, a pak se prudce zvýšil a činil již více než 8 hřiven za dolar od prosince 2008 (Google, 2023).

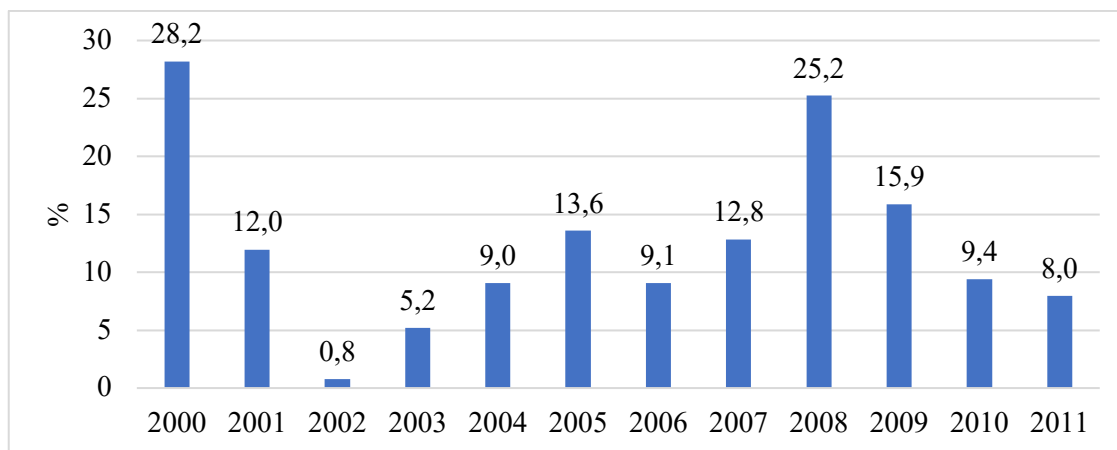
Hlavním faktorem poklesu ukrajinské ekonomiky v roce 2009 bylo také snížení zahraniční poptávky. Vysoká závislost ekonomiky na exportu, zejména hutních výrobků, působilo na situaci negativně. Zároveň se snižovaly světové ceny produkce, kterou Ukrajina vyváží. Ceny hutních výrobků se snížily kvůli rostoucí konkurenci z Číny a sezónnímu poklesu poptávky po železných kovem v letním období. Ve stejné době začala recese ve stavebnictví na Ukrajině, z velké části kvůli prudkému poklesu úvěrů na bytovou výstavbu. A stavebnictví je jedním z největších spotřebitelů hutnických výrobků (Kijevskij centr političeskich issledovanij i konfliktologii, 2008).

Finanční a ekonomickou krizí byly významně postiženy podniky potravinářského průmyslu. Jestliže na začátku roku 2007 byl podíl neziskových podniků v průmyslu 33,2 %, pak v roce 2010 to bylo 42 %. V roce 2010 oproti roku 2007 výrazně klesla úroveň produkce společensky významného zboží - masa (hovězí o 49,8 %, vepřové o 15,5 %), mléčných výrobků (mléko o 7,2 %, másla o 20,5 %), ovoce a zeleniny (o 26,1 %), chléb a pekařské

výrobky (o 11,1 %), cukr (o 17,2 %), mouka (o 9,5 %). Ziskovost výroby potravin byla poměrně nízká (v roce 2010 pouze 4,5 %), počet podniků i počet jimi zaměstnaných pracovníků klesal (387 000 osob v roce 2010 proti 454 000 v roce 2007) (Glukhova, 2022).

Míra inflace byla 25,2 % v roce 2008 a relativně vysoká i v roce 2009, kdy činila 15,9 % (viz graf 7). Podobný trend je vidět i na začátku sledovaného období: v roce 2000 činila míra inflace 28,2 %, v roce 2001 – 12 %. Hlavními důvody růstu míry inflace v roce 2000 bylo zvýšení cen v zemědělství a na trhu s ropnými produkty, které bylo způsobeno liberalizací těchto trhů a růstem světových cen (Zn.ua, 2001).

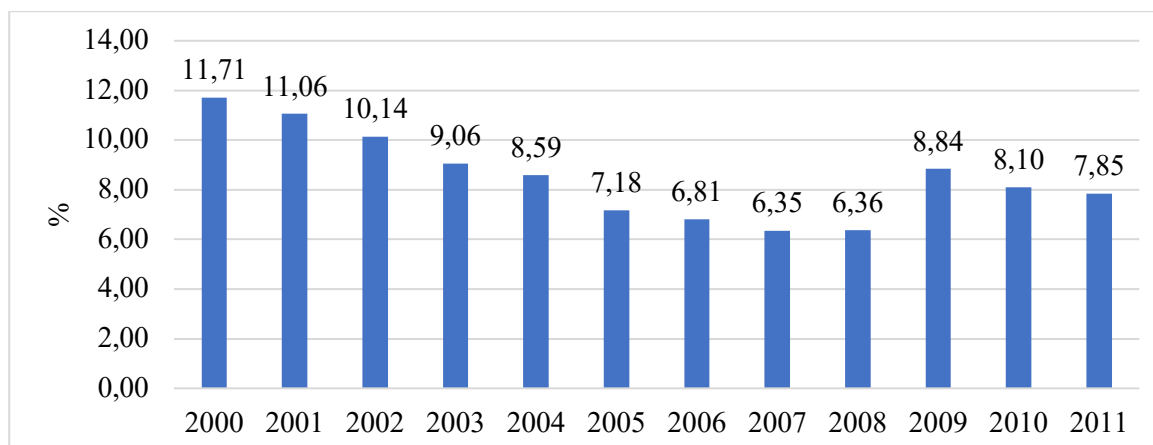
Graf 7: Míra inflace Ukrajiny (%), 2000-2011

Zdroj: vlastní zpracování dle World Bank, 2023.

Z hlediska vývoje míry nezaměstnanosti se situace na Ukrajině stabilně vylepšovala až do roku 2009, kdy hospodářská krize způsobila zpomalení produkce a snahu zaměstnavatelů šetřit na mzdových nákladech. Důsledkem bylo to, že mnoho lidí ztratilo práci. Obecná míra nezaměstnanosti se zvýšila z 6,36 % v roce 2008 na 8,84 % v roce 2009 (viz graf 8). To znamená, že v roce 2009 se na trhu objevilo více než půlmilionů dalších nezaměstnaných osob. V roce 2008 byla na ukrajinském trhu práce 1 425,1 mil. nezaměstnaných osob ve věku 15-70 let, v roce 2009 – 1 958,8 mil. osob (Ukrstat, 2014). Statistiky důvodů nezaměstnanosti (Ukrstat, 2014) prokazují, že ekonomická krize byla významnou příčinou propouštění lidí: v roce 2008 bylo z ekonomických důvodů propouštěno 28,1 % všech nezaměstnaných, v roce 2009 – 45,5 %. Podíl dobrovolně nezaměstnaných, kteří opustili práci dle osobního přání, se naopak snížil z 38,6 % v roce 2008 na 27 % v roce 2009. Z hlediska sektorů ekonomiky největší pokles zaměstnanosti na počátku krize zaznamenaly průmyslová odvětví a stavebnictví (Poluyaktova, 2016).

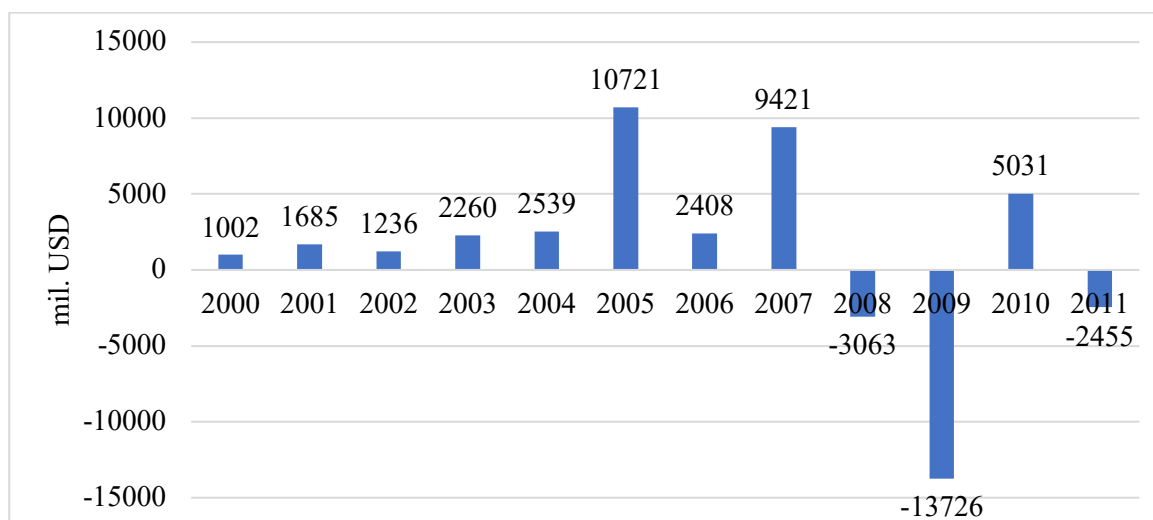
Graf 8: Míra nezaměstnanosti Ukrajiny (%), 2000-2011

Zdroj: vlastní zpracování dle World Bank, 2023.

Vývoj platební bilance Ukrajiny v období let 2000-2011 je ilustrován pomocí grafu 9. Relativně stabilní vývoj je vidět v období 2000-2004, ale od roku 2005 se stává vývoj velmi nestabilní. Rok 2005 se v zásadě stál posledním v daném období, kdy saldo běžného účtu bylo kladné (2 531 mil. USD). K tomuto výsledku přispěla skutečnost, že Ukrajina exportuje více služeb, než importuje. Situace s exportem a importem zboží je vždy opačná: dováží se více zboží než vyváží.

Graf 9: Platební bilance Ukrajiny, 2000-2011

Zdroj: vlastní zpracování dle MinFin, 2022.

Ve struktuře obchodu se službami dominují doprava a cestování. V roce 2005 se podílely na celkovém exportu služeb 81 %, na celkovém importu – 64 %. Je třeba zmínit trend růstu exportu počítačových a informačních služeb: v roce 2005 jejich export činil 44 mil. USD, v roce 2009 – již 344 mil. USD (NacBank Ukrajiny, 2015).

Rok 2008, kdy došlo k prudké devalvaci hřivny, vytvořil výhodnou příležitost pro platební bilanci, ale země ji bohužel nevyužila. Růst kurzu z 5 do 8 hřiven za dolar způsobil přehodnocení zboží v Ukrajině a kupující dočasně odmítli velkou část dovozu. To okamžitě ovlivnilo stav platební bilance. Již v prvním čtvrtletí roku 2009 se objem dovozu katastrofálně propadl a v prvním čtvrtletí roku 2010 se dokonce ukázal být menší než vývoz (Proskurov, 2013).

Stabilní rostoucí tendenci má položka příjmů Ukrajinců ze zaměstnání v zahraničí. příjmy ze zaměstnání Ukrajinců v zahraničí jsou vyšší než příjmy cizozemců ze zaměstnání v Ukrajině.

Bilance výnosů je však záporná, protože výdaje související se zahraničními investicemi jsou vyšší než příjmy. Rozdíl mezi příjmy a výnosy v této oblasti se během sledovaného období prohloubil: v roce 2005 byly příjmy ze zahraničních investic 399 mil. USD, výdaje -1 733 mil. USD. V roce 2009 činily příjmy v této oblasti 1 198 mil. USD, výdaje -7 049 mil. USD (NacBank Ukrajiny, 2015).

Saldo platební bilance je na Ukrajině do značné míry ovlivněno výsledky kapitálového účtu. V roce 2005 například saldo běžného účtu činilo 2 531 mil. Kč, saldo kapitálového účtu bylo 8 190 mil. Kč, z toho 92 % tvoří saldo přímých investic (NacBank Ukrajiny, 2015).

Na kapitálovém účtu platební bilance je důležitý ukazatel – „zahraniční investice“. V roce 2005 přímé zahraniční investice v Ukrajinu činily 7 533 mil. USD a do roku 2008 se jejich hodnota zvyšovala: v roce 2008 činily 9 903 mil. USD. V souvislosti se světovou krizí se však tento ukazatel významně propadl v roce 2009 a činil 4 654 mil. USD (NacBank Ukrajiny, 2015).

4.4 Analýza vývoje ekonomiky v období 2012-2022

Dále je pozornost věnována vývoji ekonomiky Ukrajiny v dalším období – od roku 2012 dodnes (v závislosti na posledních dostupných statistických datech).

V této fázi vypuklo mnoho událostí v politické a ekonomické sféře, mezi nejvýznamnější patří:

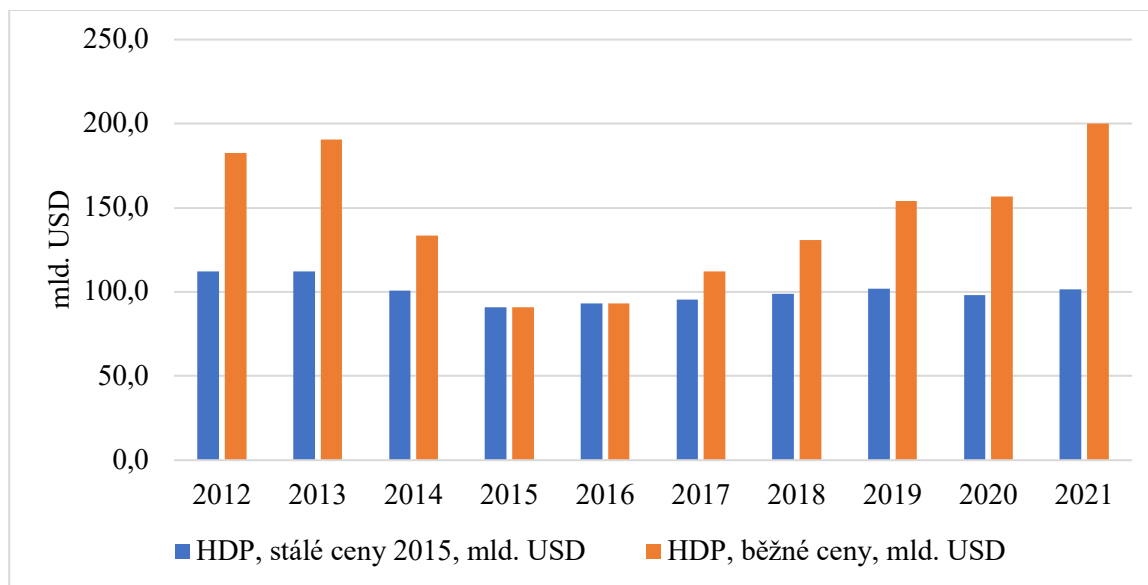
- vypuknutí krize na Donbasu a anexe Krymu, sankční válka s Ruskem,
- krize spojená s pandemií koronaviru covid-19 v roce 2020-2021,
- válečný konflikt v roce 2022.

Podrobná analýza je dále provedena postupně z hlediska jednotlivých ekonomických ukazatelů.

4.4.1 Vývoj HDP

Vývoj nominálního a reálného HDP Ukrajiny v období 2012-2021 je znázorněn pomocí grafu 10.

Graf 10: HDP Ukrajiny (mld. USD), 2010-2021

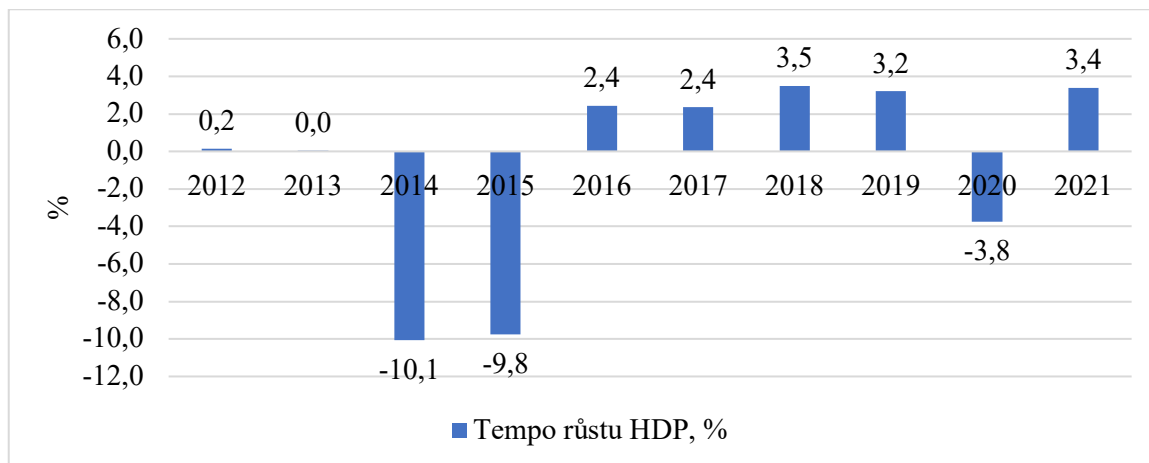

Zdroj: vlastní zpracování dle World Bank, 2023.

V roce 2010 činil nominální HDP (v běžných cenách) 141,2 mld. USD a do roku 2013 se ukazatel zvyšoval, kdy dosáhl své hodnoty 190,5 mld. Kč. Reálný HDP, představený ve stálých cenách roku 2015, ilustruje stejný trend – v roce 2010 činil 106,2 mld. USD a v roce 2013 již 112,2 mld. USD. V letech 2014-2015 ukazatel HDP prudce poklesl, což je spojeno s vypuknutím krize na Donbasu a anexí Krymu.

HDP se meziročně zvyšoval o 4-5 % v letech 2010-2011. V roce 2012 HDP Ukrajiny vykázal téměř nulový růst (0,2 %) a nepřekročil úroveň roku 2008 (182,6 miliard USD v běžných cenách oproti 188,1 miliardám USD). V roce 2013 byl růst HDP 0 %. V roce 2014 činil pokles HDP cca 10 % (viz graf 11). Průměrné tempo růstu HDP v období 2012-2021 činí -0,9 %. Záporná hodnota poukazuje na pokles ekonomiky Ukrajiny.

Graf 11: Tempo růstu HDP Ukrajiny (meziročně, %), 2012-2021

Zdroj: vlastní zpracování dle World Bank, 2023.

Jak poznamenává Fitch (2015), silný pokles ukrajinské ekonomiky je z velké části způsoben přerušением tradičně úzkých ekonomických vazeb s Ruskem. Švédsko-americký ekonom Oslund v roce 2015 vypočítal, že ztráta Krymu stála Ukrajinu 4 % HDP, válka v Donbasu 7 % HDP a další 3 % HDP Ukrajina ztratila v důsledku odlivu investic (Economics Segodnya, 2015). Dle slov bývalého premiéra A. Jaceňuka země ztratila 20 % ekonomiky protože ztratila Doněck, Luhansk, Krym, 65 z 90 těžbařských dolů na Donbasu, a že země utrácí na národní bezpečnost a obranu více než 5 % HDP (Economics Segodnya, 2015).

Podle studie Ministerstva hospodářského rozvoje a obchodu (Unian, 2015) se úroveň stínové ekonomiky na Ukrajině v roce 2014 zvýšila na 42 % HDP a stala se rekordní od roku 2007. Mezi 5 nejvíce „zastíněných“ sektorů ekonomiky přitom patřil těžbařský průmysl, transakce s nemovitostmi, zpracovatelský průmysl, doprava a obchod. Studie také uvádí, že podíl stínové ekonomiky na úrovni více než 40 % HDP v regionálním kontextu je typický pro Latinskou Ameriku a Afriku (Unian, 2015).

K prohloubení krize došlo i v roce 2015. Pokles HDP činil 9,8 %; průmyslová výroba se snížila o 13,4 %, zejména v důsledku poklesu průmyslové výroby v Doněcké a Luganské

oblasti. Podle Národního ústavu pro strategická studia se průmyslová výroba (bez části zóny ATO – ukrajinská antiteroristická operace) oproti roku 2014 snížila 2,5krát, největší pokles zaznamenala hutní výroba - 42,6 % a strojírenství - 46,3 % (Economics Segodnya, 2015).

Ředitelka Národní banky Ukrajiny V. Gontareva v červnu 2016 uvedla, že ukrajinská ekonomika (včetně bankovního sektoru) za poslední dva roky zažila nejhlubší krizi od získání nezávislosti (Finance.ua, 2016). Na konci roku, již v roce 2016, ekonomika Ukrajiny začala růst a meziroční tempo růstu HDP činilo 2,4 % v roce 2016, stejně jako i v roce 2017 (2,4 %).

Do roku 2018 země ztratila 20 % průmyslové výroby, struktura ekonomiky se téměř úplně změnila. V říjnu 2019 byl představen Akční program kabinetu ministrů Ukrajiny na následující pět let, který zahrnoval zejména následující cíle (NV.ua, 2019):

- 40% růst reálného HDP,
- vytvoření 1 milionu nových pracovních míst,
- přilákání 50 miliard dolarů přímých zahraničních investic.

Pro dosažení cíle 40% růstu HDP během pěti let by mělo činit meziroční tempo růstu ukazatele 5 % v roce 2019 a dále 7 % každý rok v období 2020-2024 (NV.ua, 2019). Je zřejmé, že tohoto cíle nebylo ve skutečnosti dosaženo. V roce 2019 činilo tempo růstu HDP 3,2 %, což je považováno za stabilizaci makroekonomické situace (Bogov, 2021).

V roce 2020 vypukla pandemie koronaviru covid-19. V důsledku zpomalení spotřeby, omezení provozu mnoha podniků a omezení pohybu lidí došlo k poklesu HDP (-3,8% meziroční pokles). Nejsložitější situace byla přitom v sektoru služeb, který se ukázal být pandemií nejvíce zasažen (Bogov, 2021). Nutno však podotknout, že pozice Ukrajiny v roce 2020 byla lepší než v některých evropských zemích, kde se ukazatel HDP snížil o více než 10 % meziročně: například Velká Británie (-11 %), Španělsko (-11,3 %) (World Bank, 2023).

Poslední dostupné údaje Ukrstat o podílu jednotlivých regionů Ukrajiny na HDP jsou z roku 2020. Dle těchto údajů tyto oblasti se na tvorbě HDP země v roce 2020 podílely nejvíce následující oblasti (Ukrstat, 2022):

- Dněpropetrovská oblast (9,4 %),
- Charkovská oblast (6,1 %),
- hlavní město Kyjev (5,7 %),
- Lvovská oblast (5,6 %),
- Oděská oblast (5,2 %).

Naopak nejmenší podíl na HDP vytváří Luhanská oblast (1,0 %), Černovická oblast 1,1 %), Zakarpatská oblast (1,5 %).

Po začátku ruské invaze na Ukrajinu v únoru 2022 došlo k prudkému propadu HDP Ukrajiny, rozpadu zahraničního obchodu, zastavení letecké a námořní dopravy, prudkému snížení mezd v soukromém sektoru a mnoho dalších negativních ekonomických důsledků. Údaje o HDP za rok 2022 nejsou zatím zveřejněny. Jsou však operativní data UkrStat za první 3 čtvrtletí 2022, která naznačují značný pokles (Gov.ua, 2023):

- 15,1% pokles reálného HDP v 1. čtvrtletí 2022 oproti 1. čtvrtletí 2021,
- 37,2% pokles ve 2. čtvrtletí oproti 2. čtvrtletí 2021,
- 30,8% pokles ve 2. čtvrtletí oproti 2. čtvrtletí 2021.

Podle předběžného hodnocení analytiků Ministerstva hospodářství, provedeného s přihlédnutím k výše uvedeným operativním výsledkům UkrStat za první 3 čtvrtletí roku 2022, pokles HDP na konci roku 2022 se odhaduje na úroveň 30,4 % (s možnou odchylkou ± 2 %). To je objektivně nejhorší výsledek od získání nezávislosti, ale lepší, než většina odborníků očekávala na začátku úplné invaze, kdy se odhady pohybovaly v rozmezí 40–50 % poklesu HDP a dále (Gov.ua, 2023).

V prosinci 2022 byl propad HDP odhadován na úrovni -34 %, což je o něco lépe než odhady za listopad (-37 %), s přihlédnutím k určité stabilizaci situace v zásobování energií po listopadovém ostřelování. Raketové útoky však i nadále vyvíjely tlak na podnikatelské cítění a aktivitu (Gov.ua, 2023).

Výhled do budoucna ekonomiky Ukrajiny je v současné době velmi nepříznivý a nejistý, zejména vzhledem k následkům válečných událostí. Ekonomická činnost byla vážně narušena, a to i v regionech, kde se nebojovalo, kvůli úzkým místům v zásobování, logistickým problémům, finančním potížím a nedostatku pracovních sil. Kromě toho ruská blokáda přístavů, bránící vývozu zemědělských produktů a zničení mnoha hutnických podniků na východě země, způsobily dramatický úpadek dvou hlavních směrů vývozu země, které tvořily téměř polovinu veškerého předválečného vývozu. Reálný růst HDP bude záviset na tom, jak dlouho se válka na Ukrajině protáhne, na podmínkách mírové dohody, rozsahu obnovy a počtu uprchlíků, kteří se vrátí domů.

4.4.1 Vývoj inflace

Pro lepší pochopení podstaty ukazatele inflace dle metodiky ukrajinské statistiky je na začátku této kapitoly provedeno srovnání metodiky tvorby spotřebního koše Ukrajiny a České republiky. V tabulce 3 je uveden přehled vah položek v spotřebních koších Ukrajiny a ČR dle platných metodik.

Tabulka 3: Spotřební koš pro výpočet CPI – váhy kategorií zboží a služeb, Ukrajina (platnost od roku 2020) a ČR (platnost od ledna 2022)

	Kategorie zboží a služeb	Ukrajina	ČR
01	Potraviny a nealkoholické nápoje	0,43555	0,17808
02	Alkoholické nápoje, tabákové výrobky	0,08203	0,08695
03	Odívání a obuv	0,04994	0,03895
04	Bydlení, voda, elektřina, plyn a další paliva	0,08442	0,26737
05	Bytové vybavení, zařízení domácnosti, opravy	0,04479	0,05833
06	Zdravotní péče	0,07162	0,02654
07	Doprava	0,09251	0,10369
08	Komunikace	0,02970	0,03261
09	Rekreace a kultura	0,03259	0,08148
10	Vzdělání	0,01382	0,00557
11	Restaurace a hotely	0,02420	0,05791
12	Ostatní zboží a služby	0,03884	0,06252

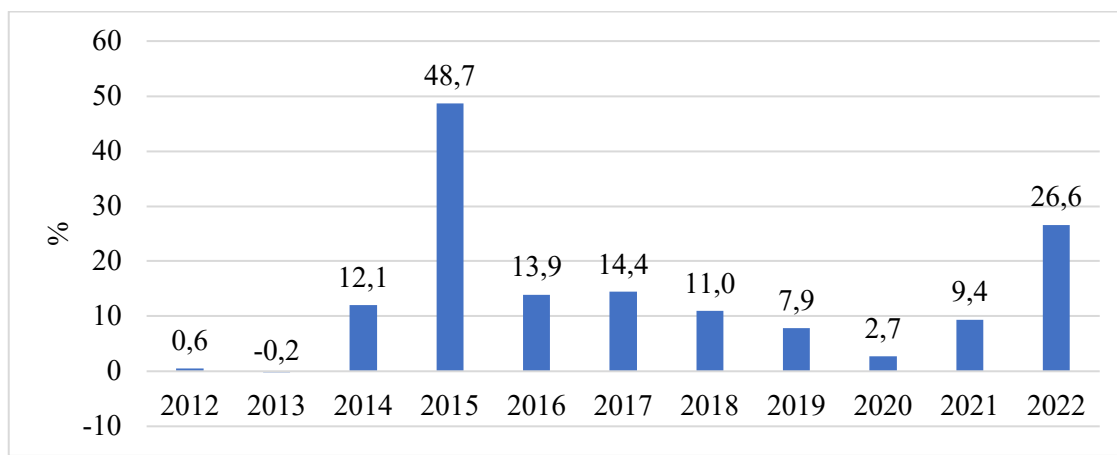
Zdroj: vlastní zpracování dle Ukrstat, 2020; ČSÚ, 2022.

Je patné, že potraviny a nápoje tvoří značně větší podíl na spotřebě obyvatel Ukrajiny než ČR. Oproti tomu náklady na bydlení, energii, vodu jsou značně vyšší v ČR než na

Ukrajíně. Kvůli tomu lze očekávat, že růst cen potravin může mít výraznější vliv na výsledný ukazatel míry inflace na Ukrajině než v ČR. Růst cen v segmentu bydlení a energie více ovlivní ukazatel míry inflace v ČR než na Ukrajině.

Dále je zaměřeno na analýzu vývoje ukazatele inflace v období 2012-2022 na Ukrajině. Vývoj ukazatele míry inflace je uveden znázorněn pomocí grafu 12. Jedná se o meziroční změny ukazatele indexu spotřebitelských cen.

Graf 12: Míra inflace Ukrajiny (%), 2012-2022

Zdroj: vlastní zpracování dle World Bank, 2023; Nacionalnyj bank Ukrajiny, 2023

V průběhu let 2011-2013 je patrný trend poklesu míry inflace. Zejména v roce 2012 se index spotřebitelských cen oproti předchozímu roku snížil o 0,2 % (poprvé od roku 2002). Hlavním faktorem sestupné dynamiky indexu spotřebitelských cen v roce 2012 byl pokles cen potravinářských výrobků o 2,9 % v důsledku vysoké úrovně nabídky na tuzemském trhu s potravinami, která byla zajištěna vysokou úrodou ovoce a zeleniny v letech 2011-2012 a rozvojem infrastruktury pro skladování a prodej potravinářských výrobků. To způsobilo pokles cen surovin o 4,6 %. Výrazný vliv na míru inflace mělo i snížení tarifů za administrativně regulované služby.

Makroekonomické nerovnováhy, nahromaděné v posledních letech, však vedly v roce 2014 k rychlému nárůstu inflace na 12,1 %, což bylo způsobeno devalvací hřivny v podmínkách poklesu devizových příjmů a nárůstu paniky kvůli vojenskému konfliktu na východě Ukrajiny. Ceny vysoce zpracovaných potravinářských výrobků vzrostly o 27 %, zejména kvůli zdražení energetických nosičů, zvýšení cen surovin a vlivem kurzového faktoru. Růst tarifů s sektorů bydlení a komunálních služeb činil více 30 %. Pokles ceny

ropy na světových trzích pouze částečně kompenzoval dopad devalvace na cenu paliva, která se během sledovaného roku zvýšila o 60,7 % (Petrushina, Golikova, 2021).

V roce 2015 míra inflace dosáhla své maximální hodnoty za posledních 20 let ve výši 48,7 %. Podle Ministerstva hospodářského rozvoje Ukrajiny to bylo z 90 % kvůli devalvaci hřivny, která v únoru 2015 vůči americkému dolaru oslabila oficiálním kurzem na historické minimum 30,01 hřiven (UNN, 2015). K růstu inflace vedlo také 5,5násobné zvýšení tarifů zemního plynu pro obyvatelstvo od 1. dubna. Je však třeba poznamenat, že taková nepopulární opatření se většinou vyplatila: výrazně se snížil deficit státní společnosti Naftogaz, která se zabývá těžbou, přepravou a zpracování ropy a zemního plynu.

V letech 2016-2017 se míra inflace snížila a činila cca 14 % (World Bank, 2023). Národní banka Ukrajiny vysvětlila inflaci v roce 2016 zvýšením tarifů pro rezidenční a komerční nemovitosti a zvýšením cen pohonných hmot. Uvádí také, že růst cen byl do určité míry očekávaným a vyvolán růstem světových cen surovin, včetně ropy, potravin, a oslabením hřivny na konci roku 2016 a na začátku roku 2017.

V letech 2018-2019 byla nízká importovaná inflace kvůli pozitivními vývoji zahraničních ekonomik. Hlavním tahounem růstu cen zůstal růst potravinářských produktů a administrativně regulovaných cen, včetně tarifů v segmentu bydlení. Důvodem je růst cen importovaných energetických zdrojů, který ovlivňuje růst tarifů na plyn, topení a vodu pro obyvatelstvo. Růst spotřební daně z tabákových a alkoholických výrobků také vedl k celkovému zvýšení cen těchto výrobků a je jedním z faktorů inflace (Golobukh, 2017).

V roce 2020 byl vliv vypuklé pandemie covid-19 na cenovou úroveň výrobků a služeb na Ukrajině zatím nízký. Míra inflace činila 2,7 %. V roce 2021 se však dopady krize projevily v plné výši a míra inflace prudce vzrostla na úroveň 9,4 % (World Bank, 2023). Nejvíce v tomto období vzrostly ceny potravinářských produktů (zejména cukru, slunečnicového oleje), alkoholických výrobků, bydlení a komunálních poplatků (zejména na plyn) (Ukrstat, 2022).

Růst cenové úrovně se na konci roku 2021 poněkud zpomalil, ale méně, než se očekávalo. Národní banka Ukrajiny proto v prosinci 2021 již popáté od začátku roku zvýšila úrokovou sazbu – tentokrát na 9,0 %, aby neutralizovala dopad dalších inflačních rizik a zajistila pokles inflace k 5% cíli (Klimovetskij, 2022).

Podle prognóz Národní banky by se do konce roku 2022 měla inflace vrátit k cíli 5 %. Očekávalo se zpomalení inflace zejména v důsledku pokračující příznivé situace na devizovém trhu a vysokých výnosů plodin (Klimovetskij, 2022). Od února 2022 však kvůli ruské vojenské invazi ceny výrobků a služeb začaly prudce růst. Ve skutečnosti činila míra inflace v roce 2022 26,6 % (Nacionalyj bank Ukrajiny, 2023). Růst cen byl podpořen faktory, jako jsou zničení podniků a infrastruktury, narušení výroby a dodavatelských řetězců, růst výrobních nákladů podniků, situační zvýšení poptávky po určitém zboží a službách. Vliv měly i nepřímé důsledky války, zejména kurzové vlivy a zhoršování očekávání obyvatelstva a podniků v průběhu roku. Ceny na Ukrajině byly navíc pod tlakem globálního zrychlení inflace – právě v roce 2022 ve většině zemí došlo k růstu inflace, způsobené především energetickou krizí.

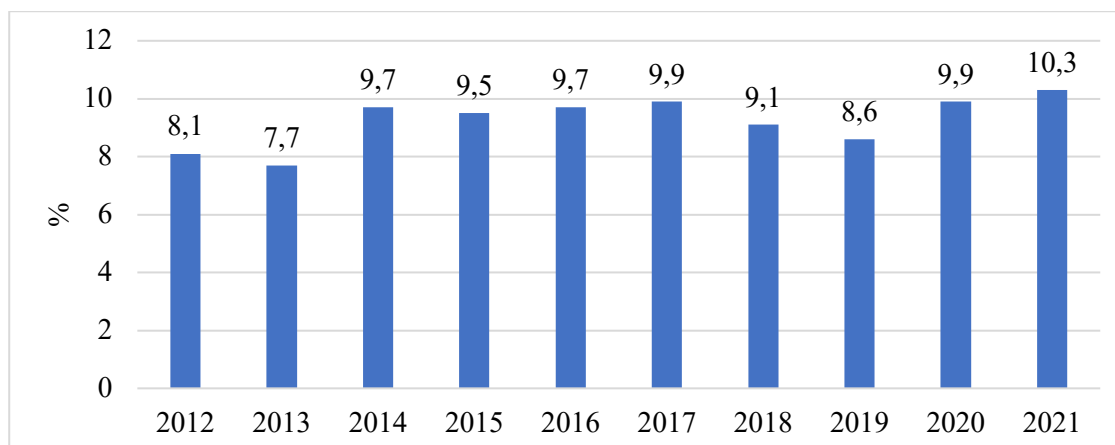
Na počátku ruské invaze se Národní banka Ukrajiny odklonila od tradičních principů cílování inflace a zavedla režim fixace směnného kurzu. V polovině roku 2022 provedla Národní banka v zájmu vyvážení ekonomiky jednorázovou úpravu kurzu a následně jej opět ponechal na nezměněné úrovni. Fixní kurz je důležitou kotvou pro očekávání všech ekonomických subjektů a sloužil jako pojistka proti panickým náladám (Nacionalyj bank Ukrajiny, 2023).

Ve zprávě Národní banky Ukrajiny (2023) se uvádí, že návrat k aktivní úrokové politice v průběhu roku 2022 a zvýšení úrokové sazby na 25 % spolu s dalším rozšiřováním nabídky nástrojů na podporu úspor občanů dále přispěly ke stabilizaci očekávání a omezení inflace.

4.4.2 Vývoj nezaměstnanosti

Vývoj obecné míry nezaměstnanosti Ukrajiny je znázorněn pomocí grafu 13. Je zřejmé, že se drží na dost vysoké úrovni po celé sledované období 2012-2021.

Graf 13: Míra nezaměstnanosti Ukrajiny (%), 2012-2021

Zdroj: vlastní zpracování dle Minfin (2023).

V rámci sledovaného období stojí za zmínku růst ukazatele v období 2014-2017, kdy konflikt na Donbasu a krize průmyslové výroby vedly ke zvýšení nezaměstnanosti. Statistika počtu obyvatel a pracovní síly na Ukrajině se však vyznačuje velkou nespolehlivostí a nepřesností. I do války byly informace o počtu obyvatel v zemi různé, protože neprobíhalo sčítání lidu. Podle odhadů OSN má země v mezinárodně uznávaných hranicích (s Donbasem a Krymem) asi 36 milionů obyvatel. Podle odhadů ukrajinského Institutu demografie a sociálního výzkumu M. V. Ptukhy je bez Krymu 34-35 milionů obyvatel (Vinokurov, 2022).

Na pozadí epidemie koronaviru na Ukrajině vzrostla míra nezaměstnanosti z 8,6 % v roce 2019 na 9,9 % v roce 2020 a došlo i k poklesu reálných příjmů Ukrajinců. Počet nezaměstnaných byl 1,6 milionu lidí (Ukrstat, 2022). Konkrétně 17 % pracovní síly na vrcholu karantény bylo ve stavu skryté nezaměstnanosti – zaměstnanost těchto lidí byla snížena nebo byli na neplaceném volnu (Ukrinform, 2021).

O jedno volné pracovní místo se na Ukrajině ucházelo v průměru šest nezaměstnaných (v roce 2019 – 3 lidé). K 1. listopadu 2020 činil počet volných pracovních míst ohlášených zaměstnavateli 68 tisíc jednotek, což je o 34 % méně než k odpovídajícímu datu předchozího roku (Ukrinform, 2021).

Negativní dopad koronavirové krize dokládá také nepatrný růst podílu nezaměstnaných osob, propuštěných z ekonomických důvodů: v roce 2019 se na celkovém počtu nezaměstnaných podílely 21,5 %, v roce 2020 – již 22,9 % (Ukrstat, 2022).

Z analýzy příčin nezaměstnanosti lze udělat závěr, že se v období 2012-2020 snížil podíl nezaměstnaných absolventů (z 16,9 % v roce 2012 na 9,3 % v roce 2020). V následku koronavirové krize v roce 2021 se však jejich podíl znovu nepatrně zvýšil (10,2 %) (Ukrstat, 2022).

Na otázku o počtu nezaměstnaných v roce 2022 a v současné době je těžké odpovědět, protože v současnosti žádný státní orgán neví, kolik Ukrajinců v zemi žije. Obvykle tyto údaje připravuje Státní statistická služba, ale po 24. únoru se takové studie neprovádějí (Vinokurov, 2022).

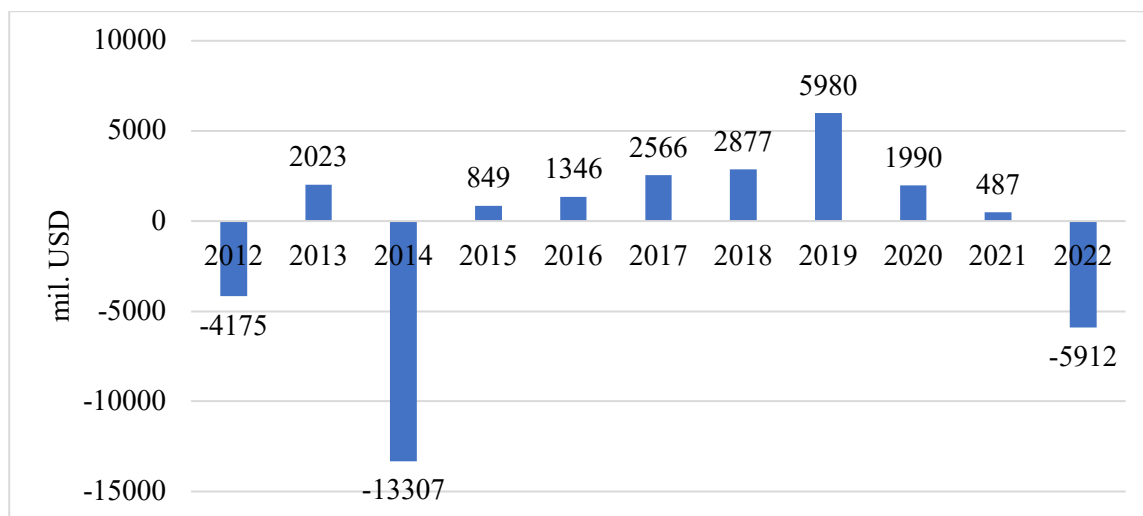
V důsledku ruské agrese bylo zničeno mnoho podniků, včetně velkých průmyslových zařízení. Podle Evropské business asociace pracuje 53 % jejich členů s omezeními, 3 % přestala pracovat. Výsledkem bylo, že 15 % společností dotázaných Evropskou business asociací propustilo zaměstnance nebo je poslalo na neplacené volno (EBA, 2022).

Ministerstvo hospodářství odhaduje počet nezaměstnaných na 2,6 milionu osob v roce 2022. Tento údaj nezahrnuje osoby, které jsou v zahraničí nebo na dočasně okupovaných územích. MOP (ILO) uvádí pesimističtější odhady. Domnívají se, že v roce 2022 je úroveň zaměstnanosti na Ukrajině o 15,5 % nižší než v roce 2021. To znamená, že nezaměstnaných je o 2,4 milionu více než v roce 2021. Státní statistická služba Ukrajiny uvádí číslo 1,7 milionu nezaměstnaných osob. Nejvyšší počet nezaměstnaných uvádí Národní banka Ukrajiny – 4,2-4,8 milionů osob. Dle odhadů odborníků je počet nezaměstnaných vyšší než některé oficiální statistiky: 3,2-3,8 milionů osob (Vinokurov, 2022).

4.4.3 Vývoj platební bilance

Vývoj salda platební bilance Ukrajiny v období 2012-2022 je ilustrován pomocí grafu 14. Bilance má záporné saldo zejména v krizových obdobích – v roce 2014 (-13,3 mld. USD) a v 1.-3. čtvrtletích roku 2022 (-5,9 mld. USD) (MinFin, 2022).

Graf 14: Platební bilance Ukrajiny, 2012-2022*

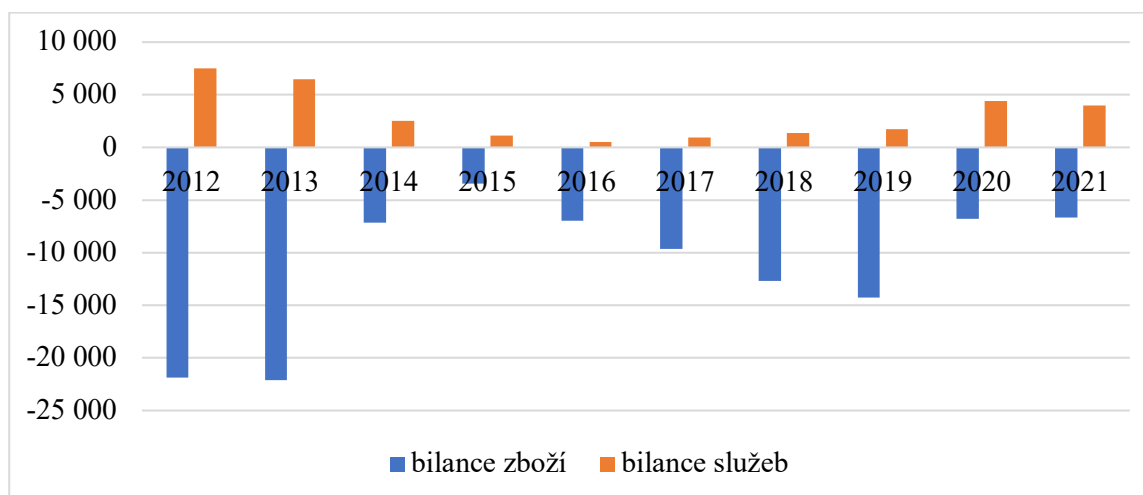

*údaje za rok 2022 jsou prezentovány jako součet posledních dostupných údajů za 1., 2. a 3. čtvrtletí 2022.

Zdroj: vlastní zpracování dle MinFin, 2022.

Saldo běžného účtu platební bilance bylo záporné v roce 2021 a činilo 3,9 miliardy USD (1,9 % HDP) ve srovnání s přebytkem 5,3 miliardy USD (3,4 % HDP) v roce 2020. Deficit bilance zboží a služeb byl na úrovni 2,7 miliardy USD v roce 2021 (2,4 mld. USD v roce 2020). Bilance zboží je dlouhodobě v deficitu, zatímco bilance služeb je naopak přebytková (viz graf 15).

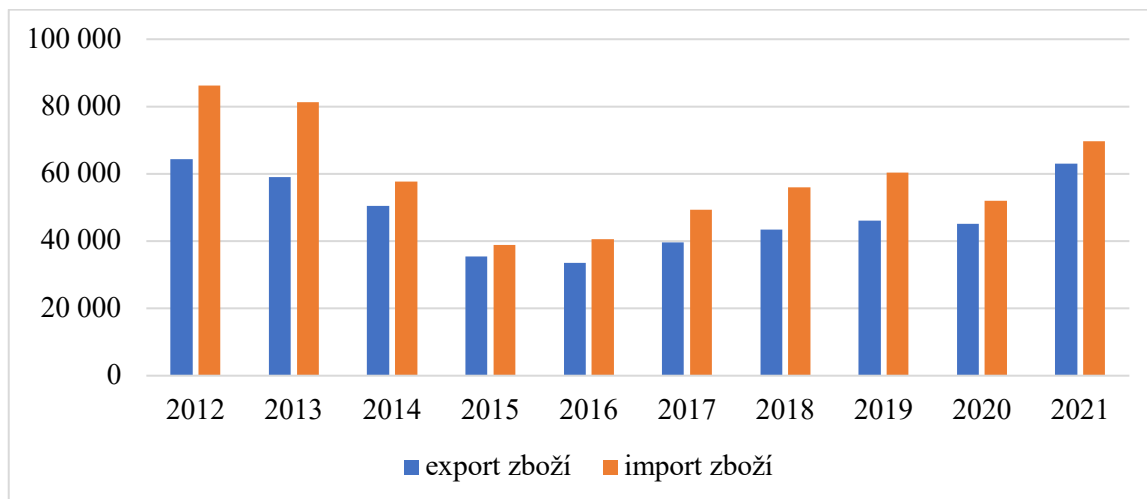
Graf 15: Bilance zboží a služeb Ukrajiny (mil. USD), 2012-2021

Zdroj: vlastní zpracování dle MinFin, 2022.

Bilance zboží je dlouhodobě záporná. Vývoj exportu a importu zboží v období 2012-2021 je ilustrován pomocí grafu 16.

Graf 16: Export a import zboží (mil. USD), Ukrajina, 2012-2021

Zdroj: vlastní zpracování dle MinFin, 2022.

Je patrné, že do roku 2016 se objem zahraničněobchodních operací zmenšoval, což je spojeno především s konfliktem na Donbasu, opuštěním tradičních trhů, sankční politikou apod. Po roku 2016 se objemy exportu a importu zvyšovaly (s výjimkou „pandemického“ roku 2020). Import však dlouhodobě převyšuje export, proto je saldo bilance zboží dlouhodobě záporné. Průměrné tempo růstu exportu zboží v období 2012-2021 činí 1,7 %, importu zboží 0,8 %. Geometrický průměr temp růstu činí:

- u exportu zboží činí +0,12 %,
- u importu zboží -1,41 %.

Podrobná data a výpočet geometrického průměru je uveden v příloze A.

Hlavními růstovými faktory vývozu zboží v roce 2021 byl vývoz železných a neželezných kovů (nárůst 1,8krát), který dosáhl úrovně roku 2013, a potravinářských výrobků (o 24,9 %) díky rekordní sklizni obilnin. Zvýšil se také vývoz všech hlavních skupin výrobků (Nacionalnyj bank Ukrajiny, 2022):

- minerální produkty (včetně rud) (+160 %),
- produkty chemického průmyslu (+37,5 %),

- dřeva a výrobků z něj (+41,7 %),
- strojírenské výrobky (+12,7 %),
- průmyslové výrobky (+31,0 %).

Geograficky se v nominálním vyjádření nejvýrazněji zvýšil vývoz zboží do zemí EU (o 8,3 mld. USD, +160 % oproti roku 2020) a Asie (o 4,7 mld. USD, resp. o 25,6 %). Podíl zemí EU na celkovém objemu vývozu vzrostl na 36,2 % (z 32,4 % v roce 2020), zatímco podíl asijských zemí poklesl (ze 40,5 % na 36,4 %). Rostl také export do zemí Ameriky (o 1,7 miliardy USD, tj. 2,1krát) a Afriky (o 1,6 miliardy USD, tj. o 38,4 %). Podíl amerických zemí na celkovém exportu vzrostl z 3,3 % na 5,1 %, přičemž podíl afrických zemí se tvořil na úrovni roku 2020 - 8,9 %. Vývoz do zemí SNS vzrostl o 1,1 miliardy USD (resp. o 20,2 %) a jejich podíl se snížil o 1,7 % na 10,7 % (Nacionalnyj bank Ukrajiny, 2022).

Dovoz zboží se zvýšil o 34,3 % (v roce 2020 poklesl o 14,0 %) a činil 69,8 miliardy USD. Dovoz energií se zvýšil 1,8krát, zejména kvůli růstu importu ropných produktů a zemního plynu. Zároveň se zvýšil objem dovozu neenergetických surovin o 26,6 %. V roce 2021 se meziročně výrazně zvýšil také dovoz následujících zboží (Nacionalnyj bank Ukrajiny, 2022):

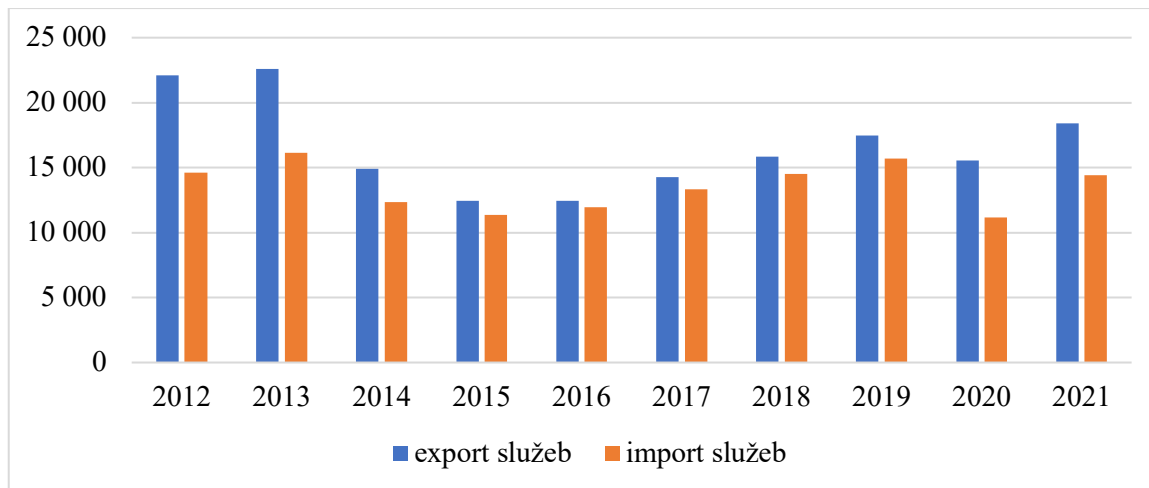
- strojírenské výrobky (+25,5 %),
- výrobky chemického průmyslu (+34,9 %),
- železné a neželezné kovy (+40,3 %),
- potravinářské výrobky (+18,6 %),
- průmyslové výrobky (+22,0 %),
- dřevo a výrobků z něj (+10,2 %).

Geograficky se v nominálním vyjádření nejvíce zvýšil dovoz zboží ze zemí EU – o 5,2 miliardy USD nebo o 25,1 % a země SNS – o 4,8 miliardy USD nebo +160 %. Podíl zemí SNS na celkovém dovozu se zvýšil z 16,7 % na 19,3 %, zatímco podíl EU klesl z 40,3 % na 37,5 % v roce 2020. Dovoz z asijských zemí vzrostl o 4,4 miliardy USD, resp. o 30,7

%), přičemž podíl na celkovém dovozu se snížil z 27,6 % na 26,9 % (Nacionalnyj bank Ukrajiny, 2022).

Bilance služeb je dlouhodobě přebytková (viz graf 17). Rozdíl mezi exportem a importem služeb je zejména velký v obdobích 2012-2013 a 2020-2021.

Graf 17: Export a import služeb (mil. USD), Ukrajina, 2012-2021

Zdroj: vlastní zpracování dle MinFin, 2022.

Průměrné tempo růstu exportu služeb je v období 2012-2021 záporné a činí -0,1 %, zatímco u importu služeb je kladné a činí 2,2 %. Geometrický průměr temp růstu (výpočet je uveden v příloze A) činí:

- u exportu služeb -1,44 %,
- u importu služeb +0,75 %.

V roce 2021 se přebytek obchodu se službami vytvořil na úrovni 4,0 mld. USD (v roce 2020 4,4 mld. USD), neboť tempa růstu dovozu služeb jsou vyšší než tempa růstu jejich vývozu: 29,2 % a 18,2 %. Dvě třetiny nárůstu exportu služeb byly způsobeny exportem počítačových služeb, který vzrostl o 38,1 %. Dále se zvýšily výdaje osob cestujících na Ukrajinu (2,7krát), vývoz ostatních obchodních služeb (o 14,5 %, zejména právních a reklamních) a vývoz služeb na zpracování hmotných zdrojů patřících jiným stranám (o 13,6 %). Vývoz dopravních služeb přitom poklesl o 6,5 %: výrazné snížení vývozu potrubní dopravy (1,5krát) bylo částečně kompenzováno vývozem ostatních druhů dopravy, zejména letecké dopravy.

4.5 Odvětvová struktura ekonomiky Ukrajiny

V této kapitole je zaměřeno na analýzu struktury ekonomiky Ukrajiny, z hlediska podílu jednotlivých odvětví na celkovém HDP a zahraničním obchodě. V analýze je také zohledněn faktor ceny. Tabulka 4 uvádí údaje o tom, jak se jednotlivé sektory ekonomiky (klasifikace NACE) podílí na tvorbě nominálního HDP Ukrajiny v letech 2010, 2015 a 2021. Data jsou uvedena v miliardách hřiven v běžných cenách a v procentech (podíl na celkovém HDP). Data za rok 2022 nejsou zatím dostupná.

Tabulka 4: HDP Ukrajiny dle ekonomických činností (NACE), běžné ceny (mld. UAH), 2010-2021

		2010		2015		2021	
		mld. UAH	%	mld. UAH	%	mld. UAH	%
HDP celkem, běžné ceny		2 507,4	100 %	4 488,4	100 %	12 176,4	100 %
Zemědělství, lesnictví a rybářství	A	189,4	8 %	558,8	12 %	1 396,8	11 %
Těžba a dobývání	B	118,7	5 %	186,2	4 %	685,8	6 %
Zpracovatelský průmysl	C	792,3	32 %	1 206,0	27 %	2 822,9	23 %
Výroba a rozvod elektřiny, plynu...	D	93,6	4 %	176,8	4 %	605,5	5 %
Zásobování vodou; odpady...	E	24,1	1 %	27,0	1 %	69,1	1 %
Stavebnictví	F	132,4	5 %	188,6	4 %	802,5	7 %
Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motor. vozidel	G	283,6	11 %	549,2	12 %	1 512,3	12 %
Doprava a skladování	H	161,8	6 %	295,6	7 %	669,4	5 %
Ubytování, stravování, pohostinství	I	19,9	1 %	25,5	1 %	93,0	1 %
Informační a komunikační činnosti	J	68,3	3 %	142,2	3 %	480,7	4 %
Peněžnictví a pojišťovnictví	K	98,9	4 %	107,8	2 %	243,4	2 %
Činnosti v oblasti nemovitostí	L	90,1	4 %	176,1	4 %	421,6	3 %
Profesní, vědecké, techn. činnosti	M	53,9	2 %	107,1	2 %	319,5	3 %
Administr. a podpůrné činnosti	N	24,4	1 %	43,4	1 %	134,0	1 %
Veřejná správa, obrana, soc. zabez.	O	69,4	3 %	147,6	3 %	432,8	4 %
Vzdělávání	P	80,3	3 %	119,9	3 %	330,7	3 %
Zdravotní a sociální péče	Q	58,5	2 %	88,6	2 %	267,9	2 %
Kulturní, zábavní a rekreační čin.	R	9,9	0 %	20,4	0 %	50,4	0 %
Ostatní činnosti	S,T	13,1	1 %	22,5	1 %	72,0	1 %

Zdroj: vlastní zpracování dle Ukrstat (2022)

Nejvýznamnější ekonomická odvětví z hlediska jejich podílu na HDP jsou:

C – Zpracovatelský průmysl (23 % v roce 2021)

G – Velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel (12 %),

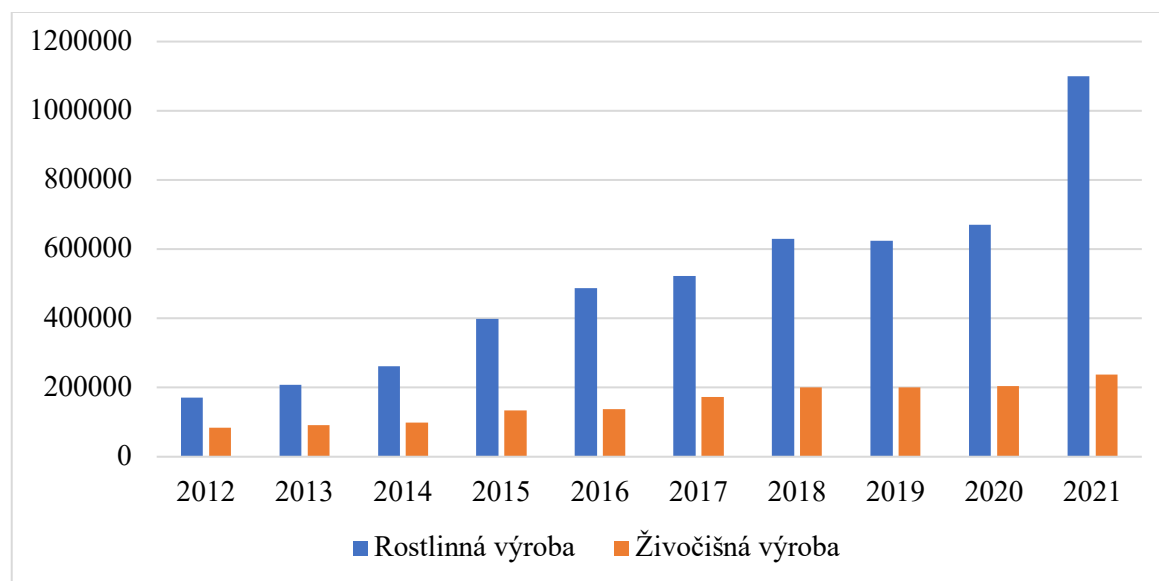
A – Zemědělství, lesnictví a rybářství (11 %).

Tato odvětví a některé další významné sektory ekonomiky je třeba podrobně popsat.

4.5.1 Zemědělský sektor

V zemědělském sektoru Ukrajiny dominuje rostlinná výroba (82,2% podíl na celkové produkce v roce 2021). Živočišná výroba tvořila 17,8 % produkce v sektoru zemědělství (Ukrstat, 2022). Graf 13 ilustruje vývoj produkce zemědělského sektoru Ukrajiny, rozdělené podle základních druhů.

Graf 18: Rostlinná a živočišná produkce v běžných cenách (mil. UAH), Ukrajina, 2012-2021

Zdroj: vlastní zpracování dle Ukrstat (2022)

Tabulka 5 obsahuje údaje o objemech zemědělské produkce Ukrajiny v období 2012-2021 a uvádí výpočet podílu základních druhů na celkové produkci. Podíl rostlinné výroby se během sledovaného období zvyšuje: z 67 % v roce 2012 na 82,2 % v roce 2021.

Tabulka 5: Rostlinná a živočišná výroba, Ukrajina, 2012-2021

Produkce, mld. UAH	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Rostlinná výroba	171,8	207,3	262,4	397,6	487,1	522,6	629,2	624,0	670,4	1100,2
Živočišná výroba	84,5	91,6	98,7	134,6	138,5	172,3	200,9	201,0	203,9	237,6
Podíl na celk. zeměd.prod., %	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Rostlinná výroba	67,0 %	69,3 %	72,7 %	74,7 %	77,9 %	75,2 %	75,8 %	75,6 %	76,7 %	82,2 %
Živočišná výroba	33,0 %	30,7 %	27,3 %	25,3 %	22,1 %	24,8 %	24,2 %	24,4 %	23,3 %	17,8 %

Zdroj: vlastní zpracování dle Ukrstat (2022)

Celkově lze říci, že z dlouhodobého hlediska je patrný pozitivní trend, spočívající v růstu podílu zemědělství na HDP země. V roce 2010 se **odvětví zemědělství, lesnictví a rybnářství** podílelo na HDP Ukrajiny 8 %, v roce 2021 – již 11 % (Ukrstat, 2022). Po zkoumání vývoje odvětví v posledních několika letech je však vidět nepříznivé tendence v období 2018-2020, spočívající ve snížení faktického objemu produkce klíčových zemědělských komodit: cukrové řepy, slunečnice, brambor, zelenin, ovocí a bobulí. Kvůli tomu se snižuje ukazatel výnosu zemědělských ploch. Tuto skutečnost dokládá přehled základních statistických údajů za poslední dostupná období (viz tabulka 4). V roce 2021 je však patrný růst ve všech klíčových kategoriích produkce a výnosu, což lze hodnotit jako velmi pozitivní signál. K největšímu nárůstu celkové zemědělské produkce došlo v Oděské oblasti (+90,1 % meziročně), Mykolajivská oblast (+42,6 %) a Kirovohradská oblast (+40,8 %). Ukazatel výrazně klesl v Sumské oblasti (-8,4 %) (Kiričenko, 2022).

Tabulka 6: Produkce klíčových zemědělských komodit a výnos zemědělské plochy Ukrajiny, 2018-2021

	Objem produkce (mil. tun)				Výnos (tun/ha)			
	2018	2019	2020	2021	2018	2019	2020	2021
Obiloviny a luštěniny	70,1	75,1	64,9	86,0	4,7	4,9	4,3	5,4
Cukrová řepa	14,0	10,2	9,2	10,9	50,9	46,1	41,6	47,9
Slunečnice	14,2	15,3	13,1	16,4	2,3	2,6	2,0	2,5
Brambory	22,5	20,3	20,8	21,3	17,1	15,5	15,7	16,6
Zeleninové plodiny	9,4	9,7	9,7	9,9	21,4	21,4	20,7	20,7
Ovocné plodiny a bobule	2,6	2,1	2,0	2,2	12,8	10,8	10,6	11,7

Zdroj: vlastní zpracování dle Ukrstat (2022)

Zemědělská rostlinná produkce také tvoří největší procento celkového exportu Ukrajiny – asi 41 % ročně. V roce 2021 hodnota exportované zemědělské produkce dosáhla 27,7 mld. hřiven, což bylo na 25 % více než v roce 2020. Nejvýznamnějšími položkami exportu v roce 2021 zůstaly obilniny, olej, olejnatá semena a pokrutiny, tuhé odpady z těžby rostlinných tuků a olejů. Hlavní země-importéry ukrajinské produkce byly: Čína (15,5 % podíl na celkovém ukrajinském exportu zemědělské produkce), Indie (7,1 %), Nizozemsko (6,4 %), Egypt (5,8 %), Turecko (5,3 %) (MinArgo, 2022).

Na závěr lze podotknout, že zemědělský sektor má dlouhé tradice, příznivé přírodní podmínky a vysoký význam pro ekonomiku Ukrajiny v současné době.

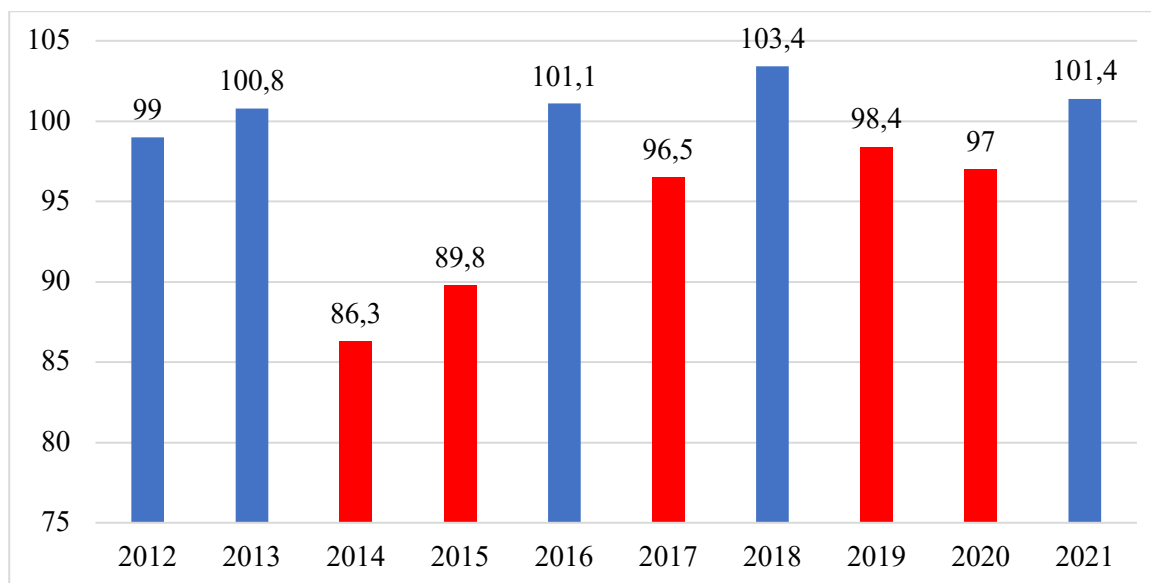
4.5.2 Těžba a dobývání

Sektor těžby a dobývání se na celkovém HDP Ukrajiny podílí cca 5 % v období 2012-2021. V absolutním vyjádření činila produkce odvětví 685,8 mld. hřiven v běžných cenách v roce 2021 (Ukrstat, 2022).

V roce 2021 Ukrajina vyprodukovala 23,01 milionu tun černého uhlí (o 3,2 % více než v roce 2020), 1,65 milionu tun ropy (-1,0 %), 743,5 tisíce tun plynového kondenzátu (+1,1 %), 19,36 miliardy metrů krychlových zemního plynu (-2,6 %), 53,48 mil. tun aglomerovaných železných rud a koncentrátů (+5,0 %). Rovněž v roce 2021 bylo vyrobeno 1,51 mil. m³ keramických cihel (+6,0 %), 10,78 mil. tun portlandského cementu (+13,1 %), 20,81 mil. tun litiny (+2,9 %) (Ukrstat, 2022).

Stojí za zmínku významný propad ukrajinského těžebního průmyslu v období 2014-2015, který odráží pokles indexu průmyslové výroby v těžebním průmyslu (viz graf 19). Důvodem byla ztráta kontroly Ukrajiny nad částí území Donbasu a nepřátelským akcím na území Donbasu, kde se těžila většina uhlí. Zejména za období 2014-2015 index průmyslové produkce v těžbě uhlí klesl téměř 2,5krát.

Graf 19: Index průmyslové produkce v odvětví B – Těžba a dobývání (% oproti předchozímu roku)

Zdroj: vlastní zpracování dle Ukrstat (2022)

Těžební průmysl utrpěl značné ztráty také v roce 2017, kdy ukrajinská vláda ukončila hospodářské vztahy s nekontrolovaným územím na Donbasu. Negativní roli v poklesu těžby ostatních nerostů sehrály i ruské sankce proti některým nerostným surovinám, které byly dodávány především do Ruské federace (kameny, písek apod.).

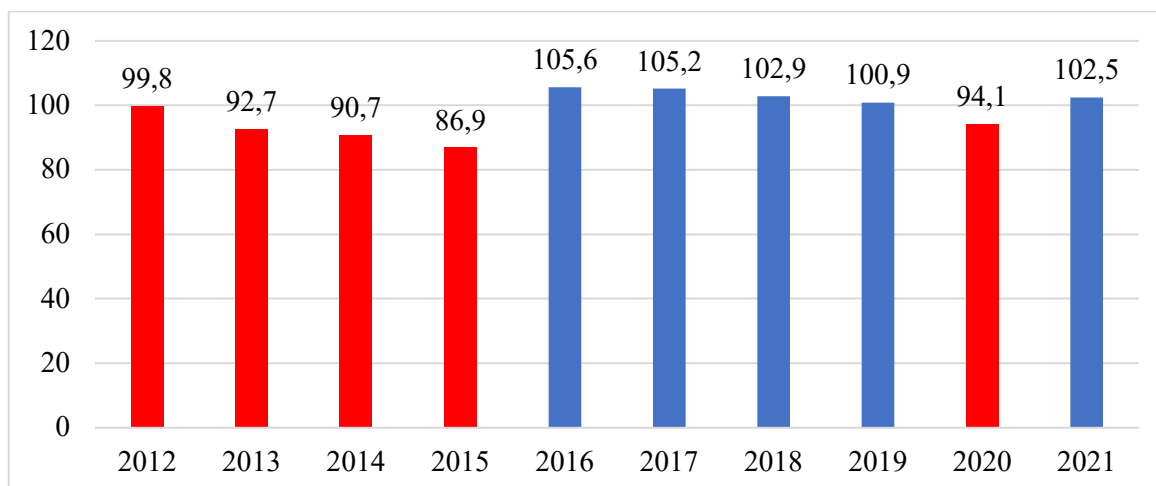
V roce 2018 těžební průmysl po několika letech poklesu vykázal růst. Ten byl ale pozorován krátkodobě. Již v letech 2019-2020 se pokles obnovil. V první polovině roku 2021 bylo pozorováno oživení těžby nerostů – především díky k růstu cen železné rudy a uhlí na světových trzích, ale i za takto příznivých podmínek byl růst indexu pouze 1,4 %, což je méně než pokles v první polovině loňského roku (FRU, 2022).

4.5.3 Zpracovatelský průmysl

Zpracovatelský průmysl nejvíce ze všech odvětví ekonomiky podílí na tvorbě nominálního HDP, ale jeho podíl se v průběhu sledovaného období snížil – z 32 % v roce 2010 na 23 % v roce 2021. Oproti roku 2020 se však produkce zpracovatelského průmyslu zvýšila (meziročně o 2,4 %), hlavně díky růstu produkce cukru (+31,9 %), výroby motorových vozidel (+23,2 %), výroba elektrických zařízení (+19,3 %), výroby dřevěných, korkových, proutěných a slaměných výrobků, kromě nábytku (+14,7 %), produkce textilií (+13,8 %), zpracování dřeva, výroby ostatních nekovových minerálních výrobků (+13,4 %) (Ukrstat, 2023).

Index průmyslové produkce v odvětví zpracovatelského průmyslu v období 2012-2021 je ilustrován pomocí grafu 20.

Graf 20: Index průmyslové produkce v odvětví C – Zpracovatelský průmysl (% oproti předchozímu roku)

Zdroj: vlastní zpracování dle Ukrstat (2022)

Do roku 2015 se produkce odvětví snižovala. Zejména v období 2014-2015 je patrný významný propad. Hlavním důvodem propadu byla zpočátku preventivní sankční opatření Ruska na pozadí jednání o podpisu dohody o volném obchodu mezi Ukrajinou a EU. Konkrétně již v roce 2013 Ruská federace zavedla restriktivní opatření na dovoz výrobků ukrajinského potravinářského průmyslu a částečně i strojírenských výrobků. V letech 2014-2015 byly narušeny kooperační vztahy mezi ruskými a ukrajinskými podniky, nabrala na síle sankční válka atd., což mělo negativní dopad především na ukrajinské strojírenství a chemický průmysl (FRU, 2022).

V roce 2016 začal zpracovatelský průmysl růst, zejména v souvislosti se zlepšením globální situace na trhu s kovy, díky možnostem substituce dovozu v souvislosti s poklesem kurzu národní měny, a i v souvislosti se zvyšujícím se přístupem na trhy EU, i když primárně pro produkty s nízkou přidanou hodnotou (FRU, 2022).

Již v roce 2019 se však tempo růstu zpracovatelského průmyslu výrazně snížilo – meziroční růst činil 0,9 %. A v posledních měsících roku 2019 byl zaznamenán pokles indexu, což bylo způsobeno zejména zhoršením situace na trhu se železnými kovy ve druhé polovině roku 2019 (FRU, 2022).

V roce 2020 se pokles ve zpracovatelském průmyslu výrazně zrychlil – z důvodu vlivu pandemie covid-19, karanténních opatření a celosvětové hospodářské krize. Meziroční pokles činil 5,9 % (Ukrstat, 2022).

V první polovině roku 2021 zpracovatelský průmysl zaznamenal oživení a růst o 2,5 %, to však nestačí ani na zvrácení poklesu z roku 2020. Meziroční nárůst zpracovatelského průmyslu v roce 2021 (+2,5 %) lze objasnit především zotavením domácí a zahraniční poptávky po krizovému roku 2020, a také růstem cen různých průmyslových výrobků, což podpořilo zájem výrobců produkovat a prodávat více zboží. Index cen průmyslových výrobců v sektoru zpracovatelského průmyslu v roce 2021 činil 129,9 (Ukrstat, 2023), což znamená, že oproti roku 2020 se průměrné ceny roku 2021 zvýšily téměř o třetinu – o 29,9 %.

Zejména výrazná závislost růstu produkce na růstu cen je v odvětví **výroby cukru**. Index cen výrobců cukrů (odvětví NACE 10.81) činil 158,9 % v roce 2021, index produkce 131,9 % (Ukrstat, 2023). Národní index cen výrobců cukrů reaguje na růst světových cen této komodity. Na začátku roku 2021 byla cena cukru 0,31 USD/kg a v průběhu roku neustále zvyšovala a dosáhla 0,428 USD/kg v listopadu 2021. Od konce roku 2021 se světové ceny cukru začaly růst: z 0,387 USD/kg v říjnu 2022 na 0,446 USD/kg v únoru 2023 (YCharts, 2023). Vzhledem k tomu lze očekávat růst národního indexu cen výrobců cukrů na Ukrajině. Přetrvávající válka na Ukrajině a omezení dopravních cest však vytváří značný bariéry pro export ukrajinského cukru, což může brzdit růst produkce a cen této komodity.

Přibližně stejná tempa růstu jsou pozorovány u cen a produkce **elektrických zařízení** (odvětví NACE 27: index cen 112,1, index produkce 119,3 v roce 2021), cen a produkce **strojů a zařízení nezařazených do jiných skupin, motorových vozidel, přívěsů a návěsů a jiných vozidel** (odvětví NACE 29,30: index cen 107,3, index produkce 106,9 v roce 2021) (Ukrstat, 2023). Výrobky ze skupiny XVI. Stroje, zařízení a mechanismy, elektrické zařízení jsou významné z hlediska ukrajinského exportu: v roce 2021 se na celkovém exportu podílely 7,7 %. Oproti roku 2020 se jejich export zvýšil o 17,2 % (Ukrstat, 2022).

Zvláštní význam pro ekonomiku Ukrajiny, zahraniční obchod a domácí poptávku hraje potravinářský průmysl – dílčí segment zpracovatelského průmyslu.

Potravinářský průmysl

Potravinářský průmysl zaujímá důležité místo ve struktuře ukrajinského zpracovatelského průmyslu a vyrábí cca 20 % celkového objemu průmyslové produkce (Ukrstat, 2022). Ukrajinský potravinářský průmysl zahrnuje více než 40 pododvětví, jako například z nichž hlavní jsou výroba cukru, olejů a tuků, pekařství, cukrářství, mlékárenství, výroba masa, ryby, vína atd. Průmyslovou výrobu široké škály potravinářských výrobků na Ukrajině provádí více než 5 000 podniků (Glukhova, 2022).

Díky exportnímu potenciálu se potravinářský průmysl Ukrajiny stává atraktivním pro zahraniční investory. Roční přímé zahraniční investice do tohoto odvětví dosahují přibližně 3 miliard dolarů (přes 25 % celkových přímých zahraničních investic do průmyslu země) (Glukhov, 2022). Ukrajina má v porovnání s ostatními zeměmi světa velmi příznivý přírodní a lidský potenciál pro rozvoj potravinářského průmyslu, ale rozvoj tohoto odvětví se pořád potká s různými problémy. Poté, co Ukrajina vstoupila do Světové obchodní organizace v roce 2008 a podepsala Asociační dohodu se zeměmi EU v roce 2012, byl ukrajinský potravinářský průmysl však nucen konkurovat levnějším produktům ze sousedních zemí. Potravinářství se přitom od konce roku 2013 potýkalo s problémem ztráty velkého segmentu historicky formovaného odbytového trhu – Ruska. Po embargu uvaleném Ruskem se výrazně snížil vývoz ukrajinských sýrů, chleba a pekařských výrobků (Shvec, Butenko, 2018). V letech 2010–2016 nadále klesaly objemy výroby hlavních druhů potravinářských výrobků: ovocných a zeleninových šťáv (Glukhova, 2022). Klesala výroba mléka a mlékárenských produktů, což bylo spojeno s propadem světových cen na tyto výrobky, zejména v důsledku nadprodukce v zemích EU a nedostatečné poptávky v Číně (Shvec, Butenko, 2018).

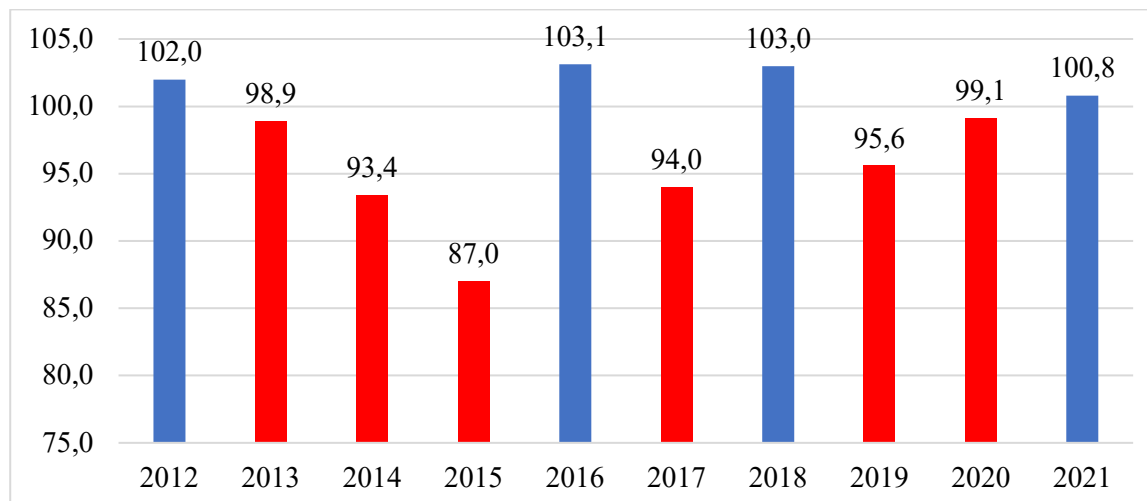
Pozitivním aspektem ve vývoji potravinářského průmyslu je nárůst exportu cukru. Lídry mezi importéry ukrajinského cukru jsou Izrael, Německo, Moldavsko (Agronews, 2021). Od ledna 2016 byly uplatňovány podmínky prohloubené a komplexní dohody o volném obchodu mezi EU a Ukrajinou, a vývoz potravinářských výrobků z Ukrajiny do EU se stál snazší a cenově dostupnější pro podniky z EU (Evropská komise, 2023). Díky plnému využití kvót pro bezcelní dodávky do EU došlo v tomto směru k nárůstu exportu (Shvec, Butenko, 2018).

4.5.4 Energetika

Odvětví výroby a rozvodu elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu se na tvorbě HDP Ukrajiny podílí cca 4-5 % v období 2012-2021 (Ukrstat, 2022). Od roku 2012 se však váha tohoto sektoru zvyšuje v realizované průmyslové produkci především kvůli výraznému nárůstu cen energetických zdrojů pro ukrajinského spotřebitele (FRU, 2022).

Odvětví zaznamenalo v letech 2013-2015 pokles indexu produkce, který se opakoval v letech 2017 a 2019-2020 (viz graf 21). Důvodem poklesu byla ztráta určité části energetických kapacit na Krymu a na nekontrolovaném území Donbasu, částečná ztráta surovinové základny (zejména ve vztahu k tepelné energii) a pokles spotřeby v průmyslu.

Graf 21: Index průmyslové produkce v odvětví D – Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (% oproti předchozímu roku)

Zdroj: vlastní zpracování dle Ukrstat (2022)

Zvláštností segmentu dodávek elektřiny, vody, plynu a páry v ukrajinském průmyslu je, že je téměř zcela orientován na domácí trh, pouze malé množství elektřiny se vyváží do zemí EU.

Od začátku roku 2018 začala na Ukrajině reforma trhu s elektřinou, která by měla převést ukrajinský trh na evropský model. Dříve byly funkce distribuce a dodávky elektřiny soustředěny do jedné společnosti. Evropské zkušenosti ukazují, že když jsou funkce rozděleny mezi dvě nezávislé společnosti, systém funguje rychleji a je pro spotřebitele pohodlnější. Každá společnost se zaměřuje na své úkoly, slouží spotřebitelům lépe a rychleji (Etcon, 2021). Hlavní myšlenka reformy je dobrá, ale její realizace byla na Ukrajině

neúspěšná. Její podrobný rozbor není předmětem této práce, ale stručně lze říci, že vedla k obrovským dluhům před „zelenou“ energetikou a společností EnergoAtom. Výroba se stala nevyváženou natolik, že jaderné bloky elektráren musely být urychleně zastaveny, dovoz elektřiny byl někdy zastaven a poté obnoven. Rozdílné politické vlivy a zásahy do průmyslu jen oddálily trh od ideálu, kdy je ovlivněn pouze nabídkou a poptávkou. To vše se umocnilo během karantény, kdy prudce klesla poptávka po elektřině (Zanuda, 2020).

Elektroenergetika Ukrajiny dnes čelí řadě výzev, od monopolizace a korupce na jedné straně až po opotřebení významné části výrobních kapacit a závislost na dovozu surovin na straně druhé. Uvedený segment vyžaduje značné kapitálové investice a vyřešení problému závislosti na dovozu energie i pro udržení stávající úrovně výroby (FRU, 2022).

„Sazení“ na drahou zelenou energetiku, neustálé rostoucí tarify pro obyvatelstvo, a pak i fyzické útoky na energetické objekty ze strany Ruska vedly k tomu, že dnes je ukrajinská energetika v krizovém stavu. Pod kontrolou Ruska je největší na Ukrajině jaderná elektrárna – Záporožská, která vyráběla 43 % veškeré jaderné energie, dodávala elektřinu průmyslovému a nejhustěji obydlenému centru a jihovýchodu země. Na územích ztracených Kyjevem navíc zůstala řada tepelných elektráren (Lvovskij, 2023).

4.5.5 Velkoobchod a maloobchod

Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel je další významné odvětví ekonomiky Ukrajiny z hlediska podílu na HDP. V období 2012-2021 se na nominálním HDP podílel 11-12 % (Ukrstat, 2022).

Největší hodnoty maloobchodního prodeje jsou pozorovány v Kyjevě (22,9 % celkového maloobchodního obrátu podniků v roce 2021), Dněpropetrovské oblasti (9,8 %), Kyjevské oblasti (9,1 %), Oděské oblasti (7,7 %).

Z hlediska komoditní struktury vytváří největší podíl na objemu maloobchodního prodeje především prodej na nesespecializovaných prodejnách potravin, nápojů a tabákových výrobků (44,8 % v roce 2021). 12,3 % objemu maloobchodního prodeje tvoří prodej pohonných hmot a 10,5 % - maloobchodní prodej farmaceutických výrobků na specializovaných prodejnách (Ukstrat, 2022).

Dynamiku maloobchodního a velkoobchodního prodeje lze hodnotit jako významný faktor ekonomického rozvoje. Dle názorů odborníků (Trut, Trut, 2021) je růst dynamiky obchodu odrazem úrovně domácí poptávky a spotřebitelských postojů Ukrajinců, což jistě odráží potenciál ekonomického oživení. Maloobchodní prodej byl považován také za tahouna ekonomického oživení Ukrajiny v době složitých podmínek způsobených pandemií covid-19. Dále jsou uvedeny výsledky vlastní analýzy, které také **prokazují významný vztah mezi vývojem celkového HDP Ukrajiny a produkce odvětví G – Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel**. Pro účely této analýzy jsou shromážděna data o nominálním HDP a produkci odvětví G v období 2011-2021. Následně jsou vypočítány řetězové indexy, které odráží meziroční změny hodnot ukazatelů (viz tabulka 7).

Tabulka 7: Nominální HDP a produkce odvětví G – Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel (mil. UAH), 2011-2021, Ukrajina

	mil. UAH		Řetězový index (meziroční změny)	
	HDP celkem	Produkce odvětví G	HDP celkem	Produkce odvětví G
2011	3 045 241	347 459	-	-
2012	3 234 174	382 352	106,2	110,0
2013	3 260 553	391 144	100,8	102,3
2014	3 558 223	442 955	109,1	113,2
2015	4 488 398	549 163	126,1	124,0
2016	5 420 433	645 171	120,8	117,5
2017	6 721 741	832 350	124,0	129,0
2018	8 037 021	958 380	119,6	115,1
2019	8 927 367	1 057 539	111,1	110,3
2020	9 291 883	1 167 438	104,1	110,4
2021	12 176 378	1 512 304	131,0	129,5

Zdroj: vlastní zpracování dle Ukrstat (2022)

Dále je pomocí nástrojů Excel proveden výpočet Pearsonova korelačního koeficientu:

- nezávislá proměnná X = produkce odvětví G (řetězové indexy 2012-2021),
- závislá proměnná Y = HDP celkem (řetězové indexy 2012-2021).

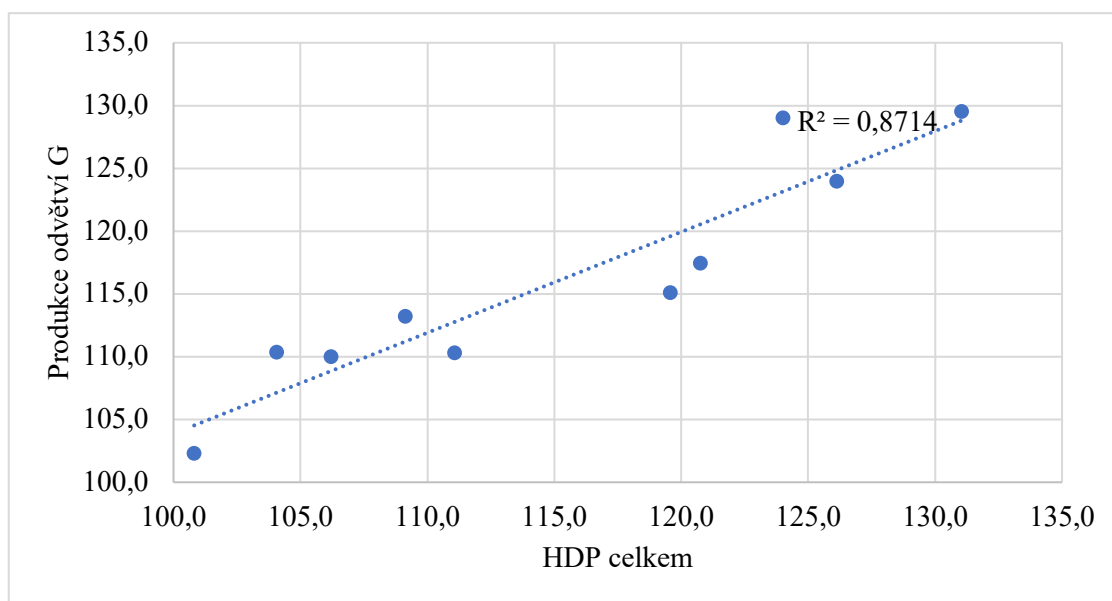
Korelační koeficient = **0,9335**. Hodnota koeficientu se blíží 1, to znamená, že mezi proměnnými je těsnější závislost. Koeficient je kladný, proto s růstem proměnné X roste i

X, s poklesem X klesá i Y. Korelační koeficient detekuje lineární závislost, která je ilustrována pomocí grafu 22. Body jsou zde rozptýleny kolem hledané regresní křivky.

Koeficient determinace = **0,8714**. Hodnota se blíží 1, to znamená, že regresní model je dostatečně spolehlivý a dokáže předpovídat hodnoty Y.

Významnost F = **0,000079**. Zvolená hladina významnosti je 95 %. Koeficient je menší než 0,05, proto můžeme považovat výsledky za statisticky průkazné.

Graf 22: Vztah nominálního HDP a produkce odvětví G – Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel (řetězové indexy), 2012-2021, Ukrajina

Zdroj: vlastní zpracování dle Ukrstat (2022)

4.5.6 Analýza závislosti vývoje HDP na produkci jednotlivých odvětví

Podle postupu, popsaného v předchozí kapitole, byla provedená analýza závislosti HDP Ukrajiny na produkci všech odvětví ekonomiky dle klasifikace NACE (A, B, C... T). Pro tyto účely jsou shromážděna data o HDP Ukrajiny a produkci jednotlivých odvětvích (v mld. UAH) (viz tabulka 8).

**Tabulka 8: Nominální HDP a produkce jednotlivých odvětví dle klasifikace NACE (mld. UAH),
Ukrajina, 2011-2021**

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
HDP	3045,2	3234,2	3260,6	3558,2	4488,4	5420,4	6721,7	8037,0	8927,4	9291,9	12176,4
A	253,5	261,7	307,0	381,2	558,8	655,6	727,4	872,0	866,1	915,8	1396,8
B	156,0	151,5	154,0	156,2	186,2	253,8	344,2	415,5	432,9	376,3	685,8
C	948,8	952,7	883,4	975,7	1206,0	1458,8	1805,1	2060,5	2142,9	2124,5	2822,9
D	123,4	138,0	134,5	148,4	176,8	242,2	284,0	367,7	404,0	402,6	605,5
E	24,8	22,9	21,3	23,5	27,0	30,7	37,1	44,4	53,5	59,3	69,1
F	159,4	178,2	167,2	162,6	188,6	240,3	326,5	428,0	571,0	641,9	802,5
G	347,5	382,4	391,1	443,0	549,2	645,2	832,4	958,4	1057,5	1167,4	1512,3
H	206,0	212,3	219,9	217,3	295,6	341,9	420,5	503,3	582,5	594,0	669,4
I	22,2	22,0	21,9	21,4	25,5	32,6	37,7	50,2	70,6	59,1	93,0
J	79,1	88,6	97,5	105,1	142,2	182,9	225,7	287,1	374,5	400,9	480,7
K	95,2	98,0	104,2	116,8	107,8	107,6	123,2	150,8	184,0	202,4	243,4
L	108,9	121,3	135,3	139,8	176,1	208,1	238,1	285,5	340,0	377,1	421,6
M	61,7	86,0	95,5	92,2	107,1	135,1	171,6	224,8	287,8	282,7	319,5
N	30,2	33,1	35,8	35,9	43,4	59,3	70,8	97,4	123,8	119,0	134,0
O	71,1	82,7	90,9	117,2	147,6	182,2	237,0	295,9	353,4	393,1	432,8
P	87,2	101,8	107,5	106,3	119,9	132,7	180,0	214,1	242,5	261,0	330,7
Q	64,3	74,1	72,6	71,8	88,6	99,3	132,0	158,9	184,7	226,7	267,9
R	12,3	17,3	19,6	19,1	20,4	23,2	28,3	34,0	39,6	37,4	50,4
S,T	16,3	18,0	19,8	20,5	22,5	26,7	36,0	46,4	60,4	55,4	72,0

Zdroj: vlastní zpracování dle Ukrstat (2022)

Dále jsou vypočítány řetězové indexy pro ukazatele HDP a produkce jednotlivých odvětví (tabulka 9).

**Tabulka 9: Nominální HDP a produkce jednotlivých odvětví dle klasifikace NACE (řetězové indexy),
Ukrajina, 2012-2021**

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
HDP	106,2	100,8	109,1	126,1	120,8	124,0	119,6	111,1	104,1	131,0
A	103,2	117,3	124,2	146,6	117,3	110,9	119,9	99,3	105,7	152,5
B	97,1	101,6	101,5	119,2	136,3	135,6	120,7	104,2	86,9	182,3
C	100,4	92,7	110,4	123,6	121,0	123,7	114,1	104,0	99,1	132,9
D	111,8	97,5	110,3	119,1	137,0	117,2	129,5	109,9	99,6	150,4
E	92,1	93,3	110,0	115,0	113,7	120,9	119,6	120,6	110,8	116,6
F	111,8	93,8	97,2	116,0	127,4	135,9	131,1	133,4	112,4	125,0
G	110,0	102,3	113,2	124,0	117,5	129,0	115,1	110,3	110,4	129,5
H	103,1	103,6	98,8	136,1	115,7	123,0	119,7	115,7	102,0	112,7
I	99,1	99,5	97,8	118,8	128,2	115,6	133,0	140,8	83,6	157,4
J	112,0	110,1	107,8	135,3	128,6	123,4	127,2	130,5	107,1	119,9
K	103,0	106,3	112,1	92,2	99,9	114,4	122,4	122,1	110,0	120,3
L	111,4	111,5	103,4	125,9	118,2	114,4	119,9	119,1	110,9	111,8
M	139,4	111,1	96,6	116,1	126,2	127,0	131,0	128,1	98,2	113,0
N	109,4	108,4	100,3	120,7	136,8	119,4	137,5	127,2	96,1	112,6
O	116,3	109,9	128,9	126,0	123,4	130,1	124,8	119,4	111,3	110,1
P	116,7	105,6	98,9	112,8	110,7	135,6	118,9	113,2	107,6	126,7
Q	115,3	97,9	98,8	123,5	112,0	132,9	120,4	116,2	122,8	118,2
R	140,3	113,0	97,8	106,8	113,3	122,1	120,4	116,3	94,6	134,7
S,T	110,4	110,4	103,5	109,6	118,8	135,0	128,7	130,3	91,7	130,0

Zdroj: vlastní zpracování dle Ukrstat (2022)

Data z tabulky 9 jsou následně použita pro výpočet koeficientů korelace a koeficientů determinace, které jsou uvedeny v tabulce 10.

Tabulka 10: Vztah nominálního HDP a produkce jednotlivých odvětví dle klasifikace NACE, Ukrajina, 2012-2021

		Korelační koeficient	Koeficient determinace R2
HDP	celkem	-	-
A	Zemědělství, lesnictví a rybnářství	0,6827	0,4661
B	Těžba a dobývání	0,8624	0,7437
C	Zpracovatelský průmysl	0,9776	0,9557
D	Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimat.vzduchu	0,8494	0,7215
E	Zásobování vodou; odpady apod.	0,6811	0,4639
F	Stavebnictví	0,6444	0,4153
G	Velkoobchod a maloobchod; opravy, údržba motor.vozidel	0,9335	0,8714
H	Doprava a skladování	0,7450	0,5551
I	Ubytování, stravování a pohostinství	0,7439	0,5534
J	Informační a komunikační činnosti	0,6913	0,4780
K	Peněžnictví a pojišťovnictví	0,0634	0,0040
L	Činnosti v oblasti nemovitostí	0,4857	0,2359
M	Profesní, vědecké a technické činnosti	0,2263	0,0512
N	Administrativní a podpůrné činnosti	0,5124	0,2625
O	Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	0,3609	0,1302
P	Vzdělávání	0,6525	0,4257
Q	Zdravotní a sociální péče	0,5539	0,3068
R	Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	0,3157	0,0996
S,T	Ostatní činnosti	0,6175	0,3813

Zdroj: vlastní zpracování dle Ukrstat (2022)

Na základě provedených výpočtů lze udělat závěr, že významný vztah existuje mezi HDP a následujícími odvětvími ekonomiky:

- zpracovatelský průmysl (koef.korelace = 0,9776)
- velkoobchod a maloobchod (koef.korelace = 0,93535),
- těžba a dobývání (koef.korelace = 0,8624),

- výroba a rozvoj elektřiny, plynu, teple a klimatizovaného vzduchu (koef.korelace = 0,8494).

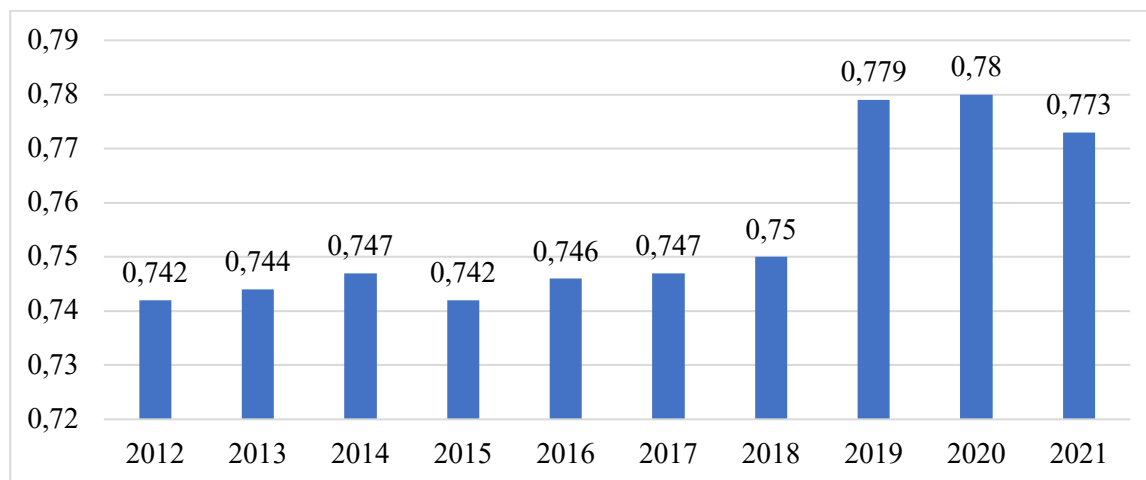
Koeficienty determinace v těchto vztazích nabývají relativně vysokých hodnot, proto lze tvrdit, že regresní model je dostatečně spolehlivý a dokáže předpovídat hodnoty Y. Z testu významnosti F, provedeného v Excel, lze považovat výsledky za statistické průkazné na hladině významnosti 95 %.

4.6 Alternativní ukazatele hospodářského rozvoje Ukrajiny

V této kapitole je provedena analýza vývoje několika alternativních ukazatelů hospodářského rozvoje. Graf 23 uvádí vývoj ukazatele lidského rozvoje (HDI) v období 2012-2021. Během celého období jsou hodnoty v rozmezí od 0,700 do 0,799, což odpovídá vysoké úrovni lidského rozvoje. V posledních letech sledovaného období 2019-2021 se ukazatel HDI mírně zvýšil. Tuto skutečnost lze objasnit tím, že HDI je tvořen několika dimenzemi, kde byl zaznamenán růst: naděje na dožití při narození (růst průměrné délky života obyvatel), růst školní docházky, růst hrubého národního důchodu na hlavu.

Je zřejmé, že se ukazatel HDI mírně poklesl v roce 2015 a roce 2021, což lze spojit s dopady krize na Donbasu a dopady pandemie. Způsobil to především pokles v průměrných důchodů v přepočtu na osobu.

Graf 23: Index lidského rozvoje Ukrajiny, 2012-2021

Zdroj: Statista, 2022.

5 Výsledky a diskuse

Na základě provedené analýzy vývoje ekonomiky Ukrajiny lze udělat několik důležitých závěrů a prodiskutovat perspektivy budoucího hospodářského vývoje, včetně možných opatření na vylepšení situace.

Po rozpadu Sovětského svazu prošla Ukrajina dlouhým obdobím transformace národního hospodářství. Bylo třeba vytvořit nový systém ekonomiky a vytvořit nové obchodní vztahy se zahraničními partnery. Měnová krize, hyperinflace, problémy v privatizaci, úpadek průmyslu, narušení dodávek energetických zdrojů, chybějící ekonomické reformy, rostoucí nezaměstnanost – byla to jen část problémů, s nimiž se Ukrajina potkala v 90. leta.

Na začátku 2000. let se díky reformám podařilo zvýšit ukazatel HDP, snížit inflaci a nezaměstnanost, zvýšit přebytek platební bilance. Situace byla ovšem stále napjatá a v ekonomice přetrvávalo působení strukturálních nerovnováh.

Světová finanční a ekonomická krize v letech 2008-2009 způsobila propad HDP, růst inflaci a míry nezaměstnanosti, schodek platební bilance. Devalvace národní měny vytvořila příležitost pro vylepšení salda platební bilance, kterou ovšem země nevyužila.

Největší pozornost byla v rámci analýzy věnována vývoji ekonomiky Ukrajiny v období 2012-2022 (resp. do roku 2021, v závislosti na dostupnosti dat). V tomto období došlo k významným událostem, které negativně ovlivnily ekonomický, ale i sociálně-demografický vývoj země. Jedná se především o vypuknutí krize na Donbasu a anexi Krymu v letech 2014-2015, pandemie koronaviru covid-19 v roce 2020, invaze Ruska v roce 2022. Tyto události se projeví v poklesu HDP, růstu inflaci a nezaměstnanosti, zhoršení salda platební bilance. V říjnu 2019 byl vládou Ukrajiny přijat pětiletý Akční program kabinetu ministrů, který předpokládal 40% růst reálného HDP do roku 2024. Ve skutečnosti se tento cíl nenaplnil.

Při analýze ukazatele inflace bylo provedeno srovnání vah položek spotřebního koše dle ukrajinské a české metodik. Z výsledků vyplývá, že podíl potravinářských produktů je značně vyšší ve spotřebním koši Ukrajiny, podíl nákladů na bydlení a energii jsou naopak

ve spotřebním koši Ukrajiny nižší. Výsledný ukazatel inflace může být více ovlivněn změnami cen potravinářských produktů a méně – cenami energie.

Z výsledků analýzy vývoje ukazatele míry inflace lze udělat závěr, že tahounem růstu cen na Ukrajině je dlouhodobě především růst cen potravin a energie, včetně souvisejících poplatků v segmentu bydlení (energie, plyn, voda). Z hlediska kvality života domácností je to velmi tendence. V roce 2022 realizovala Národní banka Ukrajiny různá opatření, která vedla k omezení růstu cenové úrovně. Nicméně míra inflace byla stále vysoká (26,6 %).

Analýza vývoje ukazatelů trhu práce se potkává s omezeními z důvodu nejednotnosti a nespolehlivosti statistických dat z různých zdrojů.

Statistika nezaměstnanosti – nespolehlivá data

Určité pozitivní trendy úrovně nezaměstnanosti na Ukrajině jsou velmi vzdáleny realitě, protože na Ukrajině existuje mnoho problémů se statistikami nezaměstnanosti, které neumožňují objektivní posouzení reality. Statistiky neberou v úvahu osoby, které pracují pouze na částečný úvazek, osoby, které ztratily „naději na práci“. Za zaměstnané se považují i osoby, které jsou nuceně na dovolené z podnětu vedení, stejně jako falešné informace od nezaměstnaných. Mezi nezaměstnané nejsou zahrnuty miliony rolníků, kteří žijí pouze z vlastní usedlosti, ani ti, kteří mají dočasné brigády (Poluyaktova, 2016). Statistika přitom nezohledňuje, že právě kvůli nedostatku práce odešlo za výdělkem do zahraničí miliony Ukrajinců. Statistika migrace je také velice nepřesná a nespolehlivá. Z výsledků analýzy platební bilance lze však udělat závěr, že charakteristickým rysem v ekonomickém vývoji Ukrajiny je stabilní růst příjmů Ukrajinců ze zaměstnání v zahraničí, které pozitivně ovlivňují platební bilanci.

Přímé zahraniční investice – daňové úniky

Občas se uvádí, že zahraniční investice, které významně a kladně ovlivňují platební bilanci v Ukrajině představují peníze, které byly staženy ze zdanění na Ukrajině a převedeny do zahraničí (Proskurov, 2013). Největší částkou na přímých zahraničních investicích do Ukrajiny se podílí Kypr. V roce 2005 byla to částka 1 456,5 mil. USD (15,3 % všech přímých zahraničních investic do Ukrajiny v tomto roce) (Ukrstat, 2006). Během celého sledovaného období 2000-2009 se podíl Kypru na tomto ukazateli téměř nezměnil a činil

cca 12-15 %. Odborníci vysvětlují, že zakladatelé kyperských společností, které investují na Ukrajině, jsou občané Ukrajiny (BBC News, 2015).

Regionální disparity

Ve studiu vztahu mezi regionálními disparitami a ekonomickým rozvojem na Ukrajině existuje zjevná významná mezera. Podle přehledu literatury jsou některé rozdíly zásadní pro ekonomický rozvoj a nevhodná regionální regulace může mít významné negativní důsledky pro národní a regionální rozvoj. Analýza materiálů ukazuje, že ekonomické procesy na Ukrajině a v regionech se vyznačují značnou nerovnoměrností. Kallioras a Tsiapa (2015) zkoumali úroveň regionálních nerovností na Ukrajině z hlediska faktorů prostorového rozvoje. Výsledky studie poukazují na význam prostorových rozdělení mezi západními a východními regiony na Ukrajině, která ovlivňují strukturu ekonomiky a produkce v takto rozdělených regionech. To se následně stává jednou z příčin nerovnosti v rozdělování zdrojů mezi regiony, narušuje socioekonomickou rovnováhu a stává se překážkou udržitelného rozvoje.

Z regionálního hlediska se na tvorbě HDP Ukrajiny nejvíce podílejí následující oblasti: Dněpropetrovská, Charkovská, hlavní město Kyjev, Lvovská oblast, Oděská oblast. Tyto informace jsou založeny na statistice z roku 2020. Po ruské invazi v roce 2022 se pravděpodobně situace změnila, protože mnoho z těchto oblastí – například Dněpropetrovská a Charkovská byly značně poškozeny v důsledku válečných událostí.

Perspektivy rozvoje potravinářského průmyslu Ukrajiny

Z provedené analýzy je zjištěno, že potravinářský průmysl je důležitým segmentem ukrajinské ekonomiky, který má významný exportní potenciál. Ukrajina má také velmi příznivé přírodní podmínky a zdroje k rozvoji tohoto odvětví. Z výsledků analýzy vývoje ukrajinského potravinářského průmyslu vyplývá, že toto odvětví není zatím efektivně řízeno a pro jeho rozvoj existují různé překážky, například:

- zastarání používaných výrobních technologií,
- nedostatečné inovace a investice,
- vysoká konkurence na mezinárodních trzích ze strany kvalitních a levných produktů,

- nedostatečná podpora malého podnikání na Ukrajině, která snižuje jejich možnosti růstu a vstupu na zahraniční trhy.

Na základě získaných výsledků lze tvrdit, že produkce v některých odvětvích ukrajinského průmyslu je velmi citlivá na změny světových cen. V souvislosti s trendem růstu světových cen na potravinářské produkty (FAO, 2023) je velmi důležité překonat bariéry rozvoje ukrajinského potravinářského průmyslu a zvýšit export produkce.

Pro rozvoj ukrajinské ekonomiky je také třeba zvyšovat a udržovat potravinářskou soběstačnost a snížit import potravinářské produkce, což je zejména důležité s ohledem na růst světových cen. V současné době je potravinářská soběstačnost ohrožena kvůli válečným událostem. Nicméně je třeba brát v úvahu polehčující faktor – specifický rys mentality mnoha Ukrajinců, žijících ve venkovních oblastech, který spočívá v zajišťování potřeb domácností z vlastní výroby. Mezinárodní odborníky často tento faktor spotřebitelského trhu Ukrajiny podceňují (NISS, 2022). Část výroby rolnických domácností je také na Ukrajině prodávána na tržištích a je dostupná pro obyvatelstvo, například městské domácnosti, které vlastní výrobu nemají. Tuto skutečnost je třeba považovat za faktor, který snižuje hrozbu nízké potravinářské soběstačnosti Ukrajiny, která vyplývá z oficiálních statistik.

Pro organizační rozvoj potravinářského průmyslu Ukrajiny je nutné přijmout a implementovat následující opatření:

- rozšířit nové prodejní trhy a obnovit vztahy se stávajícími trhy,
- dodržovat mezinárodní standardy kvality výrobků,
- provádět inovativní opatření,
- přilákat investice,
- zvýšit atraktivitu odvětví pro finanční struktury, zejména pro poskytování výhodných půjček na rozvoj,
- převzít zkušenosti vyspělých zemí.

Pro udržení vysoké úrovně exportu je nutné zaměřit se na trhy Středního východu a Střední Asie, řešit problém tranzitu zboží přes ruský trh.

6 Závěr

Hospodářský vývoj je důležité téma z pohledu jednotlivců a domácností, podniků, odborníků a vlády. Tato práce byla věnována problematice hospodářského vývoje Ukrajiny, jedné ze zemí bývalého Sovětského svazu, která má velký potenciál pro budoucí příznivý rozvoj, ale neustále se potkává se mnoha problémy v politické, socio-demografické, ekonomické sféře.

Hlavním cílem práce bylo zhodnotit hospodářský vývoj na Ukrajině v období 2012-2021. Dílčím cílem práce bylo identifikovat hlavní faktory ovlivňující hospodářský vývoj Ukrajiny v období 2012-2021 a nastínit historické předpoklady vývoje.

Na začátku analýzy byl nastíněn vývoj země po získání nezávislosti v 90. leta a na začátku nového tisícletí. Největší pozornost byla věnována rozvoji vybraných ukazatelů hospodářského rozvoje – HDP, inflace, míra nezaměstnanosti, saldo platební bilance v období 2012-2021. Byly zohledněny disparity mezi rozvojem jednotlivých regionů země, provedena analýza odvětvové struktury ekonomiky.

Byly nalezeny odpovědi na výzkumné otázky:

- Jaké faktory ovlivňují hospodářský rozvoj Ukrajiny v období 2012-2021?

Ekonomický rozvoj Ukrajiny je především ovlivněn politickými faktory, válečnými událostmi, podepsáním obchodních dohod s EU, sankční politikou vůči Rusku, dále pak globálními faktory, jako jsou světová hospodářská krize, dopady pandemie covid-19, změnami světových cen důležitých komodit (energetické zdroje, ceny zemědělských a potravinářských výrobků atd.). Z výsledků provedené korelační a regresní analýzy lze udělat závěr, že existuje významný vztah mezi růstem HDP Ukrajiny v období 2012-2022 a následujícími odvětvími: zpracovatelský průmysl, velkoobchod a maloobchod, těžba a dobývání, výroba a rozvoj elektřiny, plynu, teple a klimatizovaného vzduchu. Růst produkce těchto odvětví je spojen s růstem celkového HDP Ukrajiny a naopak, jejich pokles – s poklesem HDP země.

- Jak jednotlivé regiony Ukrajiny přispívají k ekonomickému rozvoji celé země?

Dle dostupných údajů z roku 2020 se na tvorbě HDP nejvíce podílely následující regiony Ukrajiny: Dněpropetrovská oblast, Charkovská oblast, hlavní město Kyjev. V důsledku války na Donbase, anexi Krymu, invazi v roce 2022 se významně snížil vliv mnoha regionů na celkovou národní produkci. Zejména ohrožující pro ekonomický rozvoj země je ztráta průmyslových regionů na Východě Ukrajiny, ztráta distribučních cest přes Černé moře.

- Jaké perspektivy má budoucí vývoj ekonomiky Ukrajiny?

V současné době jsou perspektivy budoucího vývoje ukrajinské ekonomiky velmi nejisté a nepříznivé, zejména kvůli ruské invazi a zpomalující se světové ekonomice. Budoucí vývoj je do značné míry závislý na tom, kdy se skončí válka, jaké budou výsledky a dohody po této válce, jak úspěšně bude infrastruktura a ekonomika Ukrajiny obnovena.

Z provedené analýzy lze udělat závěr, že perspektivní jsou následující oblasti ekonomiky Ukrajiny: export počítačových a informačních služeb, rozvoj potravinářského průmyslu. Pro zemi je důležité zajistit potravinářskou a energetickou soběstačnost. Důležité jsou inovace a investice do těchto odvětví, které zajistí konkurenceschopnost výrobků a služeb na zahraničních trzích.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Literatura

- BORISHCHUK, A., SEMENOVA, E., 2017. Analysis of unemployment in Ukraine. *Statistica – instrument social'no-ekonomičnych doslidžeň*. Odessa: Odessa National Economic University, 3(1), ss. 29-34. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/147041641.pdf>.
- BRČÁK, J., SEKERKA, B., STARÁ, D., 2014. *Makroekonomie – teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-492-3.
- CZESANÝ, Slavoj, 2006. *Hospodářský cyklus: teorie, monitorování, analýza, prognóza*. Praha: Linde. ISBN 978-80-720-1576-4.
- ČERNOHORSKÝ, Jan, 2020. *Finance: od teorie k realitě*. Praha: Grada Publishing. 464 s. ISBN 978-80-271-1809-0.
- DUBA, Nomsa a kol., 2015. *Rozvojové země: potřebují pomoc, nebo volné trhy?* Praha: Institut Václava Klause. 83 s. ISBN 978-80-878-0658-6.
- FÁREK, J., KRAFT, J., 2012. *Světová ekonomika v epoše globálních změn*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-910-3.
- FISCHER, Jakub a kol., 219. *Základní metody statistického srovnávání*. Praha: Oeconomica. ISBN 978-80-245-2342-2.
- HARMÁČEK, Jaromír, 2016. *Teorie, realita a rozvojové souvislosti ekonomického růstu v nejméně rozvinutých zemích (LDCs)*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 288 s. ISBN 978-80-244-5095-7.
- HOLMAN, Robert, 2011. *Ekonomie*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck. 696 s. ISBN 978-80-740-0006-5.
- CHEREMISINOVA, D., 2017. Modern development of the definitions of „economic growth“ and „economic development“. *Economics*.3(24), ss. 6-13. ISSN 2541-7797.
- JENÍČEK, Vladimír, 2002. *Globalizace světového hospodářství*. Praha: C. H. Beck. 152 s. ISBN 978-80-717-9787-6.
- JINDRA, Zdeněk a Ivan JAKUBEC, 2015. *Hospodářský vzestup českých zemí od poloviny 18. století do konce monarchie*. Praha: Karolinum Press. 526 s. ISBN 978-80-246-2945-2.

- JUREČKA, Václav a kol., 2017. *Makroekonomie*. 3., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing. 268 s. ISBN 978-80-271-0251-8.
- KALLIORAS, Dimitris a Maria TSIAPA, 2015. The regional dimension of economic growth in Ukraine. *Business and Economics Journal*. 1(3), ss. 71-95. Dostupné z: https://scholar.google.ae/citations?view_op=view_citation&hl=vi&user=c3r-5v0AAAAJ&citation_for_view=c3r-5v0AAAAJ:0EnyYjriUFMC.
- KLÍMA, J., 2004. *Makroekonomie*. Brno: MZLU Brno. ISBN 80-86575-71-3.
- KONDRASHOVA, Nadezhda a Irina LOZKINA, 2017. To the issue about economic development and economic growth. *Socialno-ekonomičeskie javlenija i processy*. 12(1), ss. 45-50. doi: 10.20310/1819-8813-2017-12-1-45-50
- LIBMAN, A., 2013. Komplementarnost' ekonomiki Rossii i Ukrainy: regional'nyj aspekt. *Vestnik Instituta ekonomiki Rossijskoj akademii nauk*. 3, ss. 130-142. ISSN 2073-6487.
- MAIER, Karel a kol., 2012. *Udržitelný rozvoj území*. Praha: Grada Publishing. 256 s. ISBN 978-80-247-7728-3.
- MANKIW, N. G., 1999. *Zásady ekonomie*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-7169-891-1.
- MONDROVSKYJ, Mikhajlo, 2019. *Metodyčni rekomendaciji po zastosuvannu Zakonu Ukrainy „pro orendu deržavnogo komunal'nogo majna“*. Litres. 282 s. ISBN 978-5-4496-9688-5.
- MOŠNA, František, 2017. *Základní statistické metody*. Vydavatelství PedF UK. 132 s. ISBN 978-80-729-0972-8.
- PAVELKA, Tomáš, 2010. *Makroekonomie: základní kurz*. 3., aktualizované vydání. Praha: VŠEM. 285 s. ISBN 978-80-867-3055-4.
- PERNICA, M., ŠEFČÍK, V., 2012. *Makroekonomická gramotnost: jak pochopit hospodářskou politiku státu*. Praha: Ekopress. ISBN 978-80-86929-82-8.
- PETRUSHINA, Sofija, GOLIKOVA, Katerina, 2021. *Assessment of the interrelation between the shadow economy and inflationary processes in Ukraine*. *Galician economic journal* No 2 (69), ss. 44-49. DOI 10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.02>.
- PROFANT, Tomáš I., 2022. *Kritika rozvoje: od kolonialismu k postrozvojové praxi*. Praha: Karolinum Press. 174 s. ISBN 978-80-246-5040-1.
- ŘEŽÁBEK, Pavel, 2018. *Konflikty v národohospodářském rozhodování I: měnová vs. fiskální politika*. Praha: VŠE.

- SEDLAČÍK, Marek a kol., 2016. *Základy statistiky: Aplikace v technických a ekonomických oborech*. 2. rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing. 280 s. ISBN 978-80-247-5786-5.
- SOUKUP, Jindřich a kol., 2022. *Makroekonomie*. 4., aktualizované vydání. Praha: Management Press. 552 s. ISBN 978-80-726-1598-8.
- STEPANOV, Artem, 2016. Inflation targeting as factor of stabilization of economic development. *Social-economic phenomena and processes*. 11(10), ss. 66-71. Doi: 10.20310/1819-8813-2016-11-10-66-71.
- TRUT, O., TRUT, O., 2021. Prerequisites and factors of effective development of domestic trade of Ukraine. *Ekonomičnyj visnyk NTUU „Kyjivskyy politechničnyj institut*. 20, ss. 37-43. DOI: 10.20535/2307-5651.20.2021.252597
- WAWROSZ, P., HEISLER, H., MACH, P., 2012. Reálie k makroekonomii: odborné texty, mediální reflexe, praktické analýzy. Praha: Wolters Kluwer. 469 s. ISBN 978-80-7357-848-0.

7.2 Internetové zdroje

- ADELMAN, Irma, 2010. *Fifty yeas of economic development: what have we learned?* (Working Paper No. 28737). [online]. [cit. 2022-11-10]. Dostupné z WWW: <<https://documents1.worldbank.org/curated/en/625131468761704307/pdf/28737.pdf>>.
- AGRONEWS, 2021, 12. květen. Nazvano najbilshi krajiny-importery ukrajinskogo cukru. *AgroNews*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://agronews.ua/news/nazvano-naybilshi-krainy-importery-ukrainskoho-tsukru/>>.
- BBC NEWS, 2015. SMI: počemu Kipr javlyaetsya krupnejšim investorem v Ukraine. *BBC News Ukrajina*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <https://www.bbc.com/ukrainian/ukraine_in_russian/2015/08/150819_ru_s_press_19aug>.
- BOGOV, Dimitar, 2021, 2. července. Ukraina do COVID-19, vo vremya i posle. *APK Inform*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://www.apk-inform.com/ru/exclusive/opinion/1520670>>.

- COMMITTEE ON ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL RIGHTS, 1999. *Komitet po Ekonomicheskim, Sotsial'nym i Kul'turnym Pravam, Rassmotreniye dokladov, predstavlenykh gosudarstvami-uchastnikami v sootvetstvii so stat'yami 16 i 17 Pakta na osnovanii programm, upomyanutykh v rezolyutsii 1988/4 Ekonomicheskogo i Sotsial'nogo Soveta, Ukraina**, E/C.12/4/Add.2, 13 avgusta 1999 goda. [online]. [cit. 2023-02-03]. Dostupné z WWW: <http://hrlibrary.umn.edu/russian/esc/Rukraine_1999.html>.
- COMMUNITY MEDICINE 4ALL, 2019. *Human Poverty Index (HPI) and Multidimensional Poverty Index (MPI)*. [online]. [cit. 2022-11-02]. Dostupné z WWW: <<https://communitymedicine4all.com/2019/12/24/human-poverty-index-hpi-and-multidimensional-poverty-index-mpi/>>.
- ČNB, 2022. Měnová politika. *Česká národní banka*. [online]. [cit. 2022-11-02]. Dostupné z WWW: <<https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/>>.
- ČSÚ, 2022. Hrubý domácí produkt (HDP). *Finance.cz*. [online]. [cit. 2022-11-02]. Dostupné z WWW: <<https://www.finance.cz/makrodata-eu/hdp/informace/>>.
- ČSÚ, 2022. Metodické poznámky – Výběrové šetření pracovních sil. *Český statistický úřad*. [online]. [cit. 2022-11-12]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/zam_vsps>.
- ČSÚ, 2022. Spotřební koš pro výpočet indexu spotřebitelských cen od ledna 2022 – domácnosti celkem – stálé váhy roku 2020. *Český statistický úřad*. [online]. [cit. 2022-11-12]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/spotrebni_kos_archiv>.
- DURČÁK, Pavel, 2017, 8. prosince. Excel – analytické nástroje – 10. část – regrese. *NaPočítači.cz*. [online]. [cit. 2023-01-10]. Dostupné z WWW: <<https://www.napocitaci.cz/33/excel-analyticke-nastroje-10-cast-regrese-uniqueidgOke4NvrWuNY54vrLeM671jKXEFGFQ0wsPTwVrguwZk/>>.
- EBA, 2022, 21. října. Ostanni masovani raketni obstrily vplynuly na robotu úoloviny biznesiv *EBA*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://eba.com.ua/ostanni-masovani-raketni-obstrily-vplynuly-na-robotu-polovyny-biznesiv-eva/>>.
- ECB, 2022. Fiskální a měnová politika v měnové unii. *Evropská centrální banka*. [online]. [cit. 2022-11-02]. Dostupné z WWW:

- <<https://www.ecb.europa.eu/home/search/review/html/monetary-fiscal-policies.cs.html>>.
- ECONOMICS SEGODNYA, 2015, 20. listopadu. Jacenyuk objasnil, iz-za čeo padaet ekonomika. *Economics Segodnya*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://economics.segodnya.ua/economics/enews/yacenyuk-obyasnil-iz-za-chego-padaet-ekonomika-669084.html>>.
- EPRAVDA, 2021. Inflyacija ne dostignet celi NBU v 2022 godu – prognoz ICU. *Ekonomičeskaja pravda*. [online]. [cit. 2022-11-02]. Dostupné z WWW: <<https://www.epravda.com.ua/rus/news/2021/12/15/680712/>>.
- ETCON, 2021. *Postačannya elektroenergii*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://etcon.co.ua/posluhy/postachannia-elektroenerhii/>>.
- EVROPSKÁ KOMISE, 2023. Prohloubená a komplexní zóna volného obchodu mezi EU a Ukrajinou. *Access2Markets*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/cs/content/prohloubena-komplexni-zona-volneho-obchodu-mezi-eu-ukrajinou>>.
- FAO, 2023. FAO Food Price Index. *Food and Agriculture Organization of the United Nations*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en/>>.
- FINANCE V PRAXI.CZ, 2017. Geometrický průměr v příkladech. *Finance v praxi*. [online]. [cit. 2022-11-02]. Dostupné z WWW: <<https://www.financevpraxi.cz/statistika-geometricky-prumer>>.
- FINANCE.CZ, 2022. Jak se počítá HDP? *Finance.cz*. [online]. [cit. 2022-11-02]. Dostupné z WWW: <<https://www.finance.cz/makrodata-eu/hdp/vypocet/>>.
- FINANCE.UA, 2016, 10. června. Gontareva: Ukraina podnimaetsy so „dna“ finansovogo krizisa (infografika). *Finance.ua*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://news.finance.ua/ru/news/-/377709/gontareva-ukraina-podnimaetsya-so-dna-finansovogo-krizisa-infografika>>.
- FITCH, 2015, 5. března. Spad ekonomiki RF imeet neodnorodnyj effekt na perspektivy rosta stran SNG – Fitch. *Investing.com*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://ru.investing.com/news/новости-форекс/спад-экономики-рф-имеет-неоднородный-эффект-на-перспективы-роста-стран-снг---fitch-156986>>.
- FRU, 2022. *Stan promyslovosti Ukrajiny*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <https://fru.ua/images/doc/analytics/2021/promyslovist_1_2021.pdf>.

- GLUKHOVA, S., 2022. Ukrajina: chačova promyslovist *Velyka ukrajins'ka encyklopedija*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <https://vue.gov.ua/Україна:_харчова_промисловість>.
- GOLOVBUKH, 2017. *Zminy akciznych stavov u 2017 roci*. [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z WWW: <<https://www.golovbukh.ua/article/6039-zmni-aktsiznih-stavok-u-2017-rots>>.
- GOOGLE, 2023. USD/UAH. *Google Finance*. [online]. [cit. 2023-01-24]. Dostupné z WWW: <https://www.google.com/finance/quote/USD-UAH?sa=X&ved=2ahUKEwjq-prHl9n9AhUXg_0HHaqrB7lQmY0JegQIARAZ>.
- GOV.UA, 2023, 5. ledna. Minerkeonomiky poperdeno ocinuje padinnya VVP v 2022 roci na rivni 30,4%. *Ministerstvo ekonomiky Ukrainy*. [online]. [cit. 2023-01-24]. Dostupné z WWW: <<https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=4470bafb-5243-4cb2-a573-5ba15d9c8107&title=MinekonomikiPoperedno>>.
- INSEE, 2021. Employment (according to the International labour Organization (ILO) definition). *Institut national de la statistique*. [online]. [cit. 2022-11-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.insee.fr/en/metadonnees/definition/c1159>>.
- INSEE, 2021. Unemployed person (according to the International labour Organization (ILO) definition). *Institut national de la statistique*. [online]. [cit. 2022-11-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.insee.fr/en/metadonnees/definition/c1129>>.
- KIEVSKIJ CENTR POLITIČESKICH ISSLEDOVANIJ I KONFLIKTOLOGII, 2008. *Vlijanie mirovogo finansovogo krizisa na Ukraine*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://web.archive.org/web/20081015084443/http://www.analitik.org.ua/current-comment/economy/48d793e16b8bb/>>.
- KIRIČENKO, Alena, 2022, 20. ledna. V Ukraini za 2021 rik značno zroslo sil'gospvyrobnyctvo: jako oblasti potrapyly u top. *Union*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://www.unian.ua/economics/agro/v-ukrajini-za-2021-rik-znachno-zroslo-silgospvirobnictvo-de-virobili-naybilshe-novini-11678404.html>>.
- KRIVTSUN, A., 2020, 24. srpna. Garanty zavisimosti: kakoj vklad v suberinete Ukrainy vnes každýj iz ee prezidentov. *Politics.Comments.ua*. [online]. [cit. 2023-01-08].

- Dostupné z WWW: <<https://politics.comments.ua/article/president/garanty-zavisimosti-kakoy-vklad-v-suverenitet-ukrainy-vnes-kazhdyy-iz-ee-prezidentov-658635.html>>.
- LVOVSKIJ, Bogdan, 2023, 17. ledna. Temyje dela: počemu ukraïnskaja energetika nikogda ne vosstnovitsy. *Izvestija*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://iz.ru/1455380/bogdan-lvovskii/temnye-dela-pochemu-ukraïnskaia-energetika-nikogda-ne-vosstanovitsia>>.
- MINARGO, 2022, 9. února. Za 2021 rik Ukraïna zbilshyla zovnišnyotorgivelnij obig s/g produkciji prodovolčych tovariv. *Ministerstvo agrarnoji polityky ta prodovolstva Ukraïny*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://minagro.gov.ua/news/za-2021-rik-ukrayina-zbilshila-zovnishnotorgovelnij-obig-sg-produkciyi-ta-prodovolchih-tovariv-roman-leshchenko>>.
- MINFIN, 2022, 21. prosince. Platežnyj balans Ukraïny. Index *MinFin*. [online]. [cit. 2023-01-08]. Dostupné z WWW: <<https://index.minfin.com.ua/economy/balance/>>.
- NACBANK UKRAJINY, 2015. *Dynamika platižnogo balanasu Ukraïny*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <https://bank.gov.ua/files/ES/BOP_BPM5_y.pdf>.
- NACIONALNYJ BANK UKRAJINY, 2022. *Platižnyj balans u 2021 roci*. [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z WWW: <https://bank.gov.ua/files/ES/State_y.pdf>.
- NACIONALYJ BANK UKRAJINY, 2023. *Komentar Nacionalnogo banku šodo rivnya inflyaciji u 2022 roci*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-rivnya-inflyatsiyi-u-2022-rotsi>>.
- Naselenije Ukraïny. *CountryMeters*. 2023. [online]. [cit. 2023-01-25]. Dostupné z WWW: <<https://countrymeters.info/ru/Ukraine>>.
- NISS, květen 2022. Samozaezpečennya naselennya Ukraïny produktami charčuvannya: teritorialni gromady jak organizátory procesu. *National Institute for strategic studies*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/oglyad_kharchobezpeka_080422.pdf>.
- NV.UA, 2019, 4. října. Rada prinyala Programmu dejstvij pravitel'stva. *New Voice*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW:

<<https://nv.ua/ukraine/politics/rada-prinyala-programmu-deystviy-pravitelstva-novosti-ukrainy-50046375.html>>.

OECD, 2022. Create Your Better Life Index. *OECD Better Life Index*. [online]. [cit. 2022-11-02]. Dostupné z WWW: <<https://www.oecdbetterlifeindex.org>>.

ONTHEWORLDMAP. (2022). Administrative Divisions map of Ukraine. *OnTheWorldMap*. [online]. [cit. 2022-11-12]. Dostupné z WWW: <<https://ontheworldmap.com/ukraine/administrative-divisions-map-of-ukraine.html>>.

OPHI, 2019. Global Multidimensional Poverty Index. *Oxford Poverty and Human Development Initiative*. [online]. [cit. 2022-11-02]. Dostupné z WWW: <<https://ophi.org.uk/multidimensional-poverty-index/>>.

OSN, 1994. *Osušestvlenije meždunarodnogo pakta ob ekonomičeskich, socialnych i kulturních pravach*. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné z WWW: <https://www.aaas.org/sites/default/files/SRHRL/PDF/EuropeReport/Ukraine_T_hird_report_Rus.pdf>.

POLUYAKTOVA, O., 2016. Problems of unemployment in Ukraine. *Ekonomika i suspil'stvo*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/6.pdf>.

PROSKUROV, Ivan, 2013, 12. července. Cikavi fakty pro platižnyj balans. *Ekonomična pravda*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://www.epravda.com.ua/publications/2013/07/12/383398/>>.

RYAPOLOV, K., a kol., 2011, 5. dubna. Ukraina v 1993 godu. Rekordy hyperinfljacii, vaučery i „Beloje bratstvo“. *Segodnya.ua*. [online]. [cit. 2022-11-10]. Dostupné z WWW: <<https://www.segodnya.ua/newsarchive/ukraina-v-1993-hodu-rekordy-hiperinfljatsii-vauchery-i-beloe-bratctvo-243720.html>>.

SHAPOVAL, K., 2021, 6. června. 1993 god – giperinfljacija, istorija ukraïnskogo biznesa. *Forbes.ua*. [online]. [cit. 2023-01-11]. Dostupné z WWW: <<https://forbes.ua/ru/company/30-rokiv-ukraïnskomu-biznesu-1993-rik-giperinfljatsiya-06072021-1956>>.

SHEVČUK, S., 2021, 5. září. *Mify i real'nost': v Ukraine rekordnaja zarplata, no mnogo nostalgii ob SSSR. Kogda ukraïncy žili lučše?* [online]. [cit. 2023-01-11]. Dostupné z WWW: <<https://finance.liga.net/ekonomika/article/v-ukraïne-rekordnaja-zarplata-no-mnogo-nostalgii-ob-sssr-kogda-ukraïntsy-jili-luchshe>>.

- SHVEC, Yu., BUTENKO, A., 2018. Analiz súčasného stanu harčovoji promyslovosti Ukrajiny na vnútrišnyomu ta zovnišnyomu rynkach. *Naukovyj visnyk Mizhnarodnogo gumanitarnogo universitetu*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <<http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2018/30-2018/17.pdf>>.
- SLIUSAR, Svetlana, 2018. Analysis of unemployment level in Ukraine: problems and ways of its solving. *Ekonomika APK*. 5, ss. 85-92. [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z WWW: <Dostupné z: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/664179.pdf>>.
- STATBUREAU, 2023. Inflyacija v Ukraine v 1993 godu. *StatBureau*. [online]. [cit. 2023-01-11]. Dostupné z WWW: <<https://www.statbureau.org/ru/ukraine/inflation/1993>>.
- STATISTA, 2022. *Human development index of Ukraine 19990-2021*. [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z WWW: <<https://www.statista.com/statistics/877624/human-development-index-of-ukraine/>>.
- TARASOVA, K., 2018. Statistical research on the Ukrainian unemployment problems in regional aspect. *Economy and Society*. 14, ss. 745-752. [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z WWW: <Dostupné z: https://economyandsociety.in.ua/journals/14_ukr/106.pdf>.
- Ukraina – na 8 meste v mire po količestvu emigrantov. *UkrPravda*. 2021, 18. prosince. [online]. [cit. 2023-01-11]. Dostupné z WWW: <<https://www.pravda.com.ua/rus/news/2021/12/18/7317883/>>.
- Ukraina v period obostrenija krizsa sovsťkoy systěmy. *Ukrainian-history*, 2022. [online]. [cit. 2023-01-11]. Dostupné z WWW: <<https://ukrainian-history.jimdofree.com/история-украины-1-курс/экономическое-положение-усср-в-70-х-в-начале-80-х-годов-xx-ст/>>.
- UKRSTAT, 2006. Pryami inozemni investyciji v Ukrajinu. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <h[online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/zd/ivu/ivu_u/ivu1005.html>.
- UKRSTAT, 20202. Vahova struktura dlya rozrachunku ISC za Klassifikacijeju individualnogo spožyvannya za cilyami za 2020 rik (činná). *Ukrstat*. [online]. [cit. 2022-11-12]. Dostupné z WWW: <https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/ct/isc/vs_08_u.htm>.

- UKRSTAT, 2022, 10. ledna. Indexy cen – expres-vypusk. [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z WWW: <<https://ukrstat.gov.ua/express/expr2022/01/01.pdf>>.
- UKRSTAT, 2022. Demografična ta socialna statistika / rynek praci / zajnyattist' ta bezrobittya. *Ukrstat*. [online]. [cit. 2022-11-12]. Dostupné z WWW: <https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/rp.htm>.
- UKRSTAT, 2022. Riven bezrobittya naselennya (za metodologiju MOP) po regionach. *Ukrstat*. [online]. [cit. 2022-11-12]. Dostupné z WWW: <https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2009/rp/rp_reg/reg_u/arh_rbn_u.htm>.
- UKRSTAT, 2022. Rozdribna torgivlya pidpryjemstv za vydami ekonomičnoji dijalnosti ta tovarnymi rupami po regionach. *Ukrstat*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/sr/roz/arh_rt_VED_reg_22_u.html>.
- UKRSTAT, 2022. Social'no-ekonomičnyj rozvytok Ukrajiny za 2021 rik. *Ukrstat*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/infografika/2021/soc_ek_r_Ukr/soc_ek_r_Ukr_12_21.pdf>.
- UKRSTAT, 2022. Tovarna struktura zovnišhnoji torgovli Ukrajiny. *Ukrstat*. [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z WWW: <https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/tsztt/tsztt_u/arh_tsztt2021_u.html>.
- UKRSTAT, 2022. Vyrobnictvo ta rozpodil valovogo vnutrishniogo produktu za vydami ekonomičnoji dijalnosti. *Ukrstat*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/vvp/vvp_ric/arh_vtr_u.htm>.
- UKRSTAT, 2023. Ekonomična statystyka: silske hospodarstvo. *Ukrstat*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/cg.htm>.
- UKRSTAT, 2023. Indeksy tsin vyrobnykiv promyslovoyi produktsiyi u 2013-2021 rokakh (do poperedn'oho roku). *Ukrstat*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://ukrstat.gov.ua>>.
- UKRSTAT, 2023. Index promyslovoji produkciji za vydami dijalnosti ta osnovnymi promyslovymi grupami (OPG). *Ukrstat*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW:

- <https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/pr/ipp_vd_m/ipp_vd_m_u/arh_ipp_vdm_u.html>.
- UKRSTAT, 2022, 31. ledna. Promyslove vyrobnictvo u 2021 roci. *Expres-vypusk. Ukrstat.* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://ukrstat.gov.ua/express/expr2022/01/09.pdf>>.
- UNDP, 2022. Human Development Index (HDI). *United Nations Development Programme.* [online]. [cit. 2022-11-02]. Dostupné z WWW: <<https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI>>.
- UNIAN, 2009, 16. července. *Vsemirnyj bank: obzor ekonomičeskoj situacii v Ukraine.* [online]. [cit. 2022-11-02]. Dostupné z WWW: <<https://www.unian.net/economics/industry/245129-vsemirnyiy-bank-obzor-ekonomicheskoy-situatsii-v-ukraine.html>>.
- UNIAN, 2015, 19. května. Tenevaja ekonomika v Ukraine vyrosl do rekordního urovnja s 2007 goda. *Unian.* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://www.unian.net/economics/finance/1079692-tenevaya-ekonomika-v-ukraine-vyirosla-do-rekordnogo-urovnja-s-2007-goda.html>>.
- UNN, 2015. Nacbank snizil oficialnyj kurz hřivny do 30,01 hrn. Za dolar. *UNN.* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://www.unn.com.ua/ru/news/1442859-natsbank-zniziv-ofitsiyniy-kurs-grivni-do-30-01-grn-za-dol-2>>.
- Úvod do teorie platební bilance. *Finance v praxi.cz.* 2018, 7. října. [online]. [cit. 2023-01-07]. Dostupné z WWW: <<https://www.financevpraxi.cz/makroekonomie-platebni-bilance>>.
- VINOKUROV, Jaroslav, 2022, 8. prosince. Miljony ukrajinciv vtratyly robotu čerez vijnu. *Ekonomična pravda.* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z WWW: <<https://www.epravda.com.ua/publications/2022/12/8/694732/>>.
- WORLD BANK, 2022. Ukraine. *The World Bank Data.* [online]. [cit. 2023-01-24]. Dostupné z WWW: <<https://data.worldbank.org/country/ukraine>>.
- WORLD BANK, 2023. GDP growth (annual %). *The World Bank Data.* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?view=map&year=2020>>.

- YCHARTS, 2023. Sugar price (I:SPNM). [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <https://ycharts.com/indicators/world_sugar_price>.
- ZANUDA, A., 2020. Reformy trhu elektroenergie: čo pišlo ne tak. *BBC News*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://www.bbc.com/ukrainian/features-53155167>>.
- ZAVOLOKA, S., 2008. *Osobnosti inflyaciei Ukrainy v 1991-1995 godach*. [online]. [cit. 2023-01-24]. Dostupné z WWW: <http://www.rusnauka.com/32_DWS_2008/Economics/36878.doc.htm>.
- ZN.UA, 2001, 5. ledna. Inflayacija v 2000 godu sostavila 25,8 %, v dekabre – 1,6 %. *Zn.ua*. [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z WWW: <https://zn.ua/finances/inflyatsiya_v_2000_godu_sostavila_25,8,_v_dekabre__1,6.html>.

8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

8.1 Seznam obrázků

Obrázek 1: Schéma hospodářského cyklu	24
Obrázek 2: Agregátní poptávka – reálný HDP země.....	25
Obrázek 3: Posun křivky agregátní poptávky doprava (růst) v důsledku zvýšení nominální peněžní zásoby	26
Obrázek 4: Posun křivky agregátní poptávky doleva (pokles) v důsledku snížení nominální peněžní zásoby	26
Obrázek 5: Struktura populace z pohledu účasti na pracovním trhu	30
Obrázek 6: Administrativní dělení Ukrajiny – regiony (oblasty).....	38

8.2 Seznam tabulek

Tabulka 1: Fiskální politika – vliv na ekonomiku země.....	27
Tabulka 2: Základní údaje o Ukrajině, 1991-2021	37
Tabulka 3: Spotřební koš pro výpočet CPI – váhy kategorií zboží a služeb, Ukrajina (platnost od roku 2020) a ČR (platnost od ledna 2022).....	54
Tabulka 4: HDP Ukrajiny dle ekonomických činností (NACE), běžné ceny (mld. UAH), 2010-2021	64
Tabulka 5: Rostlinná a živočišná výroba, Ukrajina, 2012-2021.....	66
Tabulka 6: Produkce klíčových zemědělských komodit a výnos zemědělské plochy Ukrajiny, 2018-2021	66
Tabulka 7: Nominální HDP a produkce odvětví G – Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel (mil. UAH), 2011-2021, Ukrajina	74
Tabulka 8: Nominální HDP a produkce jednotlivých odvětví dle klasifikace NACE (mld. UAH), Ukrajina, 2011-2021	76
Tabulka 9: Nominální HDP a produkce jednotlivých odvětví dle klasifikace NACE (řetězové indexy), Ukrajina, 2012-2021	76
Tabulka 10: Vztah nominálního HDP a produkce jednotlivých odvětví dle klasifikace NACE, Ukrajina, 2012-2021	77
Tabulka 11: Export a import zboží, výpočet geometrického průměru tempa růstu ($I_G\%$) .	101

8.3 Seznam grafů

Graf 1: HDP Ukrajiny, 1990-1999.....	41
Graf 2: Tempo růstu HDP Ukrajiny (meziročně, %), 1990-1999.....	41
Graf 3: Míra inflace Ukrajiny (%), 1991-1999.....	42
Graf 4: Míra nezaměstnanosti Ukrajiny (%), 1991-1999.....	44
Graf 5: HDP Ukrajiny, 2000-2011.....	45
Graf 6: Tempo růstu HDP Ukrajiny (meziročně, %), 2000-2011.....	45
Graf 7: Míra inflace Ukrajiny (%), 2000-2011.....	47
Graf 8: Míra nezaměstnanosti Ukrajiny (%), 2000-2011.....	48
Graf 9: Platební bilance Ukrajiny, 2000-2011.....	48
Graf 10: HDP Ukrajiny (mld. USD), 2010-2021.....	50
Graf 11: Tempo růstu HDP Ukrajiny (meziročně, %), 2012-2021.....	51
Graf 12: Míra inflace Ukrajiny (%), 2012-2022.....	55
Graf 13: Míra nezaměstnanosti Ukrajiny (%), 2012-2021.....	58
Graf 14: Platební bilance Ukrajiny, 2012-2022*.....	60
Graf 15: Bilance zboží a služeb Ukrajiny (mil. USD), 2012-2021.....	60
Graf 16: Export a import zboží (mil. USD), Ukrajina, 2012-2021.....	61
Graf 17: Export a import služeb (mil. USD), Ukrajina, 2012-2021.....	63
Graf 18: Rostlinná a živočišná produkce v běžných cenách (mil. UAH), Ukrajina, 2012-2021.....	65
Graf 19: Index průmyslové produkce v odvětví B – Těžba a dobývání (% oproti předchozímu roku).....	68
Graf 20: Index průmyslové produkce v odvětví C – Zpracovatelský průmysl (% oproti předchozímu roku).....	69
Graf 21: Index průmyslové produkce v odvětví D – Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (% oproti předchozímu roku).....	72
Graf 22: Vztah nominálního HDP a produkce odvětví G – Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel (řetězové indexy), 2012-2021, Ukrajina.....	75
Graf 23: Index lidského rozvoje Ukrajiny, 2012-2021.....	78

8.4 Seznam použitých zkratk

BLI – Index lepšího života

HDI – index lidského rozvoje

HDP – hrubý domácí produkt

HPI – Index lidské chudobz

MinFin – Ministerstvo financí Ukrajiny

MMF – Mezinárodní měnový fond

OSN – Organizace spojených národů

PB – platební bilance

UkrStat – Statistický úřad Ukrajiny

9 Přílohy

Příloha A: Výpočet geometrického průměru – vývoj exportu a importu zboží a služeb Ukrajiny, 2012-2021	101
--	-----

Příloha A: Výpočet geometrického průměru – vývoj exportu a importu zboží a služeb Ukrajiny, 2012-2021

Tabulka 11: Export a import zboží, výpočet geometrického průměru tempa růstu ($I_G\%$)

	Export	Import	Export	Import	Relativní míry rozdílnosti (I_R)		
	zboží	zboží	zboží	zboží			
	mil. USD	mil. USD	Tempo růstu, %	Tempo růstu, %	export zboží	import zboží	
2011	62 383	80 414	-	-	-	-	
2012	64 427	86 273	3,3 %	7,3 %	1,03	1,07	
2013	59 106	81 234	-8,3 %	-5,8 %	0,92	0,94	
2014	50 552	57 680	-14,5 %	-29,0 %	0,86	0,71	
2015	35 420	38 875	-29,9 %	-32,6 %	0,70	0,67	
2016	33 560	40 502	-5,3 %	4,2 %	0,95	1,04	
2017	39 701	49 364	18,3 %	21,9 %	1,18	1,22	
2018	43 341	56 055	9,2 %	13,6 %	1,09	1,14	
2019	46 091	60 352	6,3 %	7,7 %	1,06	1,08	
2020	45 143	51 921	-2,1 %	-14,0 %	0,98	0,86	
2021	63 113	69 755	39,8 %	34,3 %	1,40	1,34	
Aritmetický průměr	48 045	59 201	1,7 %	0,8 %	<i>Součin I_R 2011–2021</i>	1,01	0,87
					$\sqrt[10]{I_R 2011 \times \dots \times I_R 2021}$	1,00	0,99
					$I_G\%$	0,12 %	-1,41 %

Zdroj: vlastní zpracování dle MinFin, 2022.

Tabulka 12: Export a import služeb, výpočet geometrického průměru tempa růstu ($I_{G\%}$)

	Export	Import	Export	Import	Relativní míry rozdílnosti (I_R)		
	služeb	služeb	služeb	služeb	export služeb	import služeb	
	mil. USD	mil. USD	Tempo růstu, %	Tempo růstu, %			
2011	21 269	13 383	-	-	-	-	
2012	22 089	14 589	3,9 %	9,0 %	1,04	1,09	
2013	22 613	16 119	2,4 %	10,5 %	1,02	1,10	
2014	14 884	12 362	-34,2 %	-23,3 %	0,66	0,77	
2015	12 442	11 349	-16,4 %	-8,2 %	0,84	0,92	
2016	12 448	11 959	0,0 %	5,4 %	1,00	1,05	
2017	14 243	13 324	14,4 %	11,4 %	1,14	1,11	
2018	15 836	14 500	11,2 %	8,8 %	1,11	1,09	
2019	17 465	15 715	10,3 %	8,4 %	1,10	1,08	
2020	15 564	11 164	-10,9 %	-29,0 %	0,89	0,71	
2021	18 391	14 420	18,2 %	29,2 %	1,18	1,29	
Aritmetický průměr	48 045	59 201	-0,1 %	2,2 %	<i>Součin I_R 2011–2021</i>	0,86	1,08
					$\sqrt[10]{I_R 2011 \times \dots \times I_R 2021}$	0,99	1,01
					$I_{G\%}$	-1,44 %	0,75 %

Zdroj: vlastní zpracování dle MinFin, 2022.